

Lukas Keto ne Lukas a kyoree bo lee aseñ timaa-o si-o

1-4 Brɛsɛ Tiyufilus, mo e ka fo kano. Keto se ne mo e kyoree wore mo mo e sa fo-o e gye feyɛ mo e kpa a fo nya ɲu feyɛ keto ne baa kaapo fo bo lee ato biribiri ne aa waa ane ase-o gye kasen̄tiŋ. Aseñ bweetɔ a kyoree amo pɛee aseñ bo bɛya feyɛ aneñ ne baa nu amo pɛee lee bamɔ ne baa gye ɲkpeɛ nu ne baa ɲu amo-o ne baa tɔwɛ abwareseñ-o ase-o. M feraa mo a deere, ne mo a kare aseñ-o pɛee-rɔ damenjanse lee amo kegyen̄kpeee-rɔ, ne mo a waa mfɛere feyɛ a bware feyɛ ɲ gbaa n kyoree amo pɛee mo kegyase kegyase bo sa fo.

*Aneñ ne Wuribware a suŋ tɔwɛ Yohanee Os-
uubəpo-o kɔkɔwɛ aseñ-o*

5 To, san ne Herod gye Yudeya sweere se owure-o, Wuribware oləŋŋəpo kɔ mo bo-rɔ ne ba tee mɔ ε Sakariya. ɔɔ lee Isireelii awuye bokɔ ne bo gye Wuribware aləŋŋəpo pɛee a kasuro-o-ro. Kasuro mo ne baa ke-ro mbuno si mbuno si-o. Sakariya mo gye mbuno-o-ro kako ne ba tee kamo ε Abiya-o kigyi. Mò ka ne ba tee ε Ilisabet ne mò gbaa a lee kasuro-o-ro dɛe. **6** Abee anyɔ mo kakyen̄a-rɔ a waa Wuribware dan, a lee feyɛ baa gya mò mbraa-o pɛee se kyεεkyεe. **7** Amaa bo moŋ de gyi, a lee feyɛ Ilisabet maa kowɛ. Amo bamɔ anyɔ-o pɛee a kyɔ berɛ lowe.

8-9 Sanj a fo fεyε Abiya kabuno-o suŋ Wuribware mò suŋkpa. Fεyε anεŋ nε bamø adεdaaseŋ bø lee Wuribware aləŋjøpo sε e kaapo-ø, nε baa tweε abu bø lee Sakariya fεyε mò e gye nε o lwee Wuribware suŋkpa-ø ya kywεε nyonku sa Wuribware. **10** Sanj a fo, nε oo lwee mfεŋ ø yεre ø kywεε nyonku ø sa Wuribware-ø, na lamaŋ-ø mø yεre kawu ba kore kebwarekore.

11 Nyonku mø bø kakyansegyii nε ka yεre ləŋjøkpa sε-ø-rø* ø kywεε. Nε Sakariya yεre ləŋjøkpa-ø akatø-rø. Puri amo-rø nε Wuribware kabøø kø a lee mò sε, na ø yεre mò kigyisesaree se. **12** Amø Sakariya a nø Wuribware kabøø amo anεŋ-ø, nε mò duŋ a tεŋ mò, nε kufu a nya mò. **13** Nε Wuribware kabøø-ø yε,

“Sakariya, fo ma sa a kufu nya fo.

Wuribware a nu fo a kore mò fεyε ø sa fo kayaagi.

Amøse-ø fo aa fo ka Ilisabet ø kowε ɔnyare.

Na fo sa mò kenyare fεyε Yohanee.

14 Mø ya kowε mò, a sa a fo akatø gyi bweetø na a sa a asεsε bweetø gbaa akatø gyi,

15 a lee fεyε o kii sεsε dabe ø bo sa Wuribware.

O kisi nta kemaa*.

Na Wuribware a kufwiijø timaa-o sa mò mò keyaaleŋ

pweε gbaa na mone dεε kowε mò.

16 Na ø kpowε anε Isireelii awuye nε baa tεŋjøø bamø aa anε nyaŋpε Wuribware mboŋtø-rø-ø bweetø baa Wuribware ase.

* **1:11** Keleqε Igyipiti 30.1-10. * **1:15** Anyare kεkare 6.1-4.

17 Na የ nya keyaaለን ሊ ዘመኑ ውስጥ ተማሪው አሸይ
የፈይስ ላይ ዘመኑ ዘመኑ ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.

Na የ ገዢ ላይ ዘመኑ ከቅርብ,
na የ nya waa Wuribware ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.

Na የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ,
na የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.

Na የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.”

18 Ne ሪሳተያ ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ,
“Mo የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.”

19 Ne ዘመኑ ዘመኑ ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ,
“Mo የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.”

21 Saን አሸይ ዘመኑ ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ,
na የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.

23 Nke ne ሪሳተያ ዘመኑ ውስጥ ተማሪው አሸይ እና ንግድ ይረዳ,
“Mo የ ስልጣን እንዲያገኗ ነው አሸይ እና ንግድ ይረዳ.”

towę gywii mò eyee feyε, “Nkee feraa Wuribware a kya mò-rɔ, nè oo bęe lee mò lee ipeere-ro asesε ase!”

Aneŋ ne Wuribware a suŋ towę Yeesuu kɔkowę aseŋ-ɔ

²⁶ Amo Ilisabet a kame-o aferi asiye-o-ro-o, nè Wuribware a bęe suŋ mò kabɔɔ Gabriyel feyε o yo Galileya sweere se a man kɔ nè ba t̄ee mò ε Nasaret-ɔ-rɔ, ²⁷ na o yo kabregyii kɔ nè ba t̄ee mò ε Mariya-o ase. Kabregyii mɔ nè baa kere mò sa ɔnyare kɔ nè ba t̄ee mò ε Yosef nè oo lee Yudaa awuye ɔdëdaapo Deefid a kabuno-o. ²⁸ Amo feraa kabɔɔ-ɔ a yo kabregyii amo ase mfen nè o bo-ɔ, nè oo ka mò kano towę gywii mò feyε, “Wuribware a gya fo kamεε, nè oo yure fo.”

²⁹ Nè Mariya dun a t̄en mò bo lee kētɔ nè Wuribware a kabɔɔ-ɔ a towę-ɔ se, nè oo fa mfεεre kpone feyε o nu kēmo nè kabɔɔ amo a towę-ɔ kaasε aaa. ³⁰ Nè kabɔɔ amo a towę gywii mò feyε,

“Mariya, fo ma sa a kufu nya fo.
Wuribware a waa fo atɔ.

³¹ Fo e nya kame na fo kowę ɔnyare,
na fo sa mò kenyare feyε Yeesuu.

³² Na o kii sese dabę, na bo t̄ee mò ε
Nyiŋkpen-kyon-atɔ-pεε-Bware mò gyi-o.

Na Nyanpe Wuribware sa a o kyena
mò nana Deefid a kuwure-o si.

³³ Na o kii mone ɔdëdaapo Yakubu a ananagy-i-o
owure nsu pεεε.
Mò kuwure-o maa gyε kεε daa!”

34 Né Mariya ye, “Moŋ nyi anyare, né emene né a waa na a ba anej?”

35 Né Wuribware kaboo-o mō ye,

“Wuribware a kufwiijé timaa-o e ywéé fo se,
na Nyin̄kpen̄-kyoŋ-atɔ-pɛɛɛ-Bware
a keyaaleŋ-o sii fo se.

Amose-o fo kayaagyi-o, ba tee mō ε
keyaafɔr̄e timaa, Wuribware mō gyi-o.

36 Nu, fo kowebɛɛ Ilisabet né oo béré, né bo ye o maa kowé-o, de ḥnyare kame. Kamō aferi asiye nee. **37** Na seye moŋ bo-rɔ né Wuribware maa taare a o waa!”

38 Né Mariya ye, “Wuribware kabre e gye mo, amose-o a waa sa mo feyε anej né fo a tɔwé-o mō dεε.” Né Wuribware kaboo amo a lee mō ase.

Anej né Mariya a ya ka Ilisabet kan-o-o

39 Kēt̄ moŋ kyee né Mariya a waa siraa, né oo da eyee se yo Yudeya maŋ kō né o bo abee-o-rɔ-o, mfeŋ né Sakariya na mō ka Ilisabet te-o. **40** Né oo yo Sakariya lɔŋ-nɔ ya ka Ilisabet kan. **41** Ilisabet kēdeŋ nu Mariya kanɔka-o, né kayaagyi né o de mō kame-o a daborɔ mō eyee mō nyi kame-ro. Né Wuribware a sa né mō kufwiijé timaa-o a lee sosɔ bo kyena Ilisabet se puri amo-rɔ. **42** Né Ilisabet a tɔwé keŋkeŋ gywii Mariya feyε,

“Akyee-rɔ pɛɛɛ fo né Wuribware a yure bwéet̄,
Wuribware a yure kayaagyi
né fo e ba a fo bo kowé-o.

43 Mo a nya kuŋu timaa feyε
mo nyanyepɛ Kristoo mō nyi a ba

na ɔ bo ka mo kanɔ.

44 Mo a deñ nu fo kanɔka-ɔ,
nɛ kayaagyi nɛ ɔ bo mo kame-ro-o a daborɔ
eyee
bo lɛe feyε aa waa mò kəne.

45 Fo a kɔɔre gyi feyε ketɔ nɛ Wuribware a sun
bo tɔwɛ gywii fo-ɔ e ba-rɔ kasəntiŋ-o si-o,
o yure fo.”

Aneŋ ne Mariya a kyɔrɔ Wuribware-ɔ

46-48 Nɛ Mariya ye,

“Mo e kyɔrɔ Wuribware mo kakponɔ-rɔ.
Mo akatɔ a gyi mo ɔmorɔwepo Wuribware se.
A lɛe feyε, hareɛ mo a gye mò kabre wɔrɔba-ɔ
gbaa ooo, oo nyinji mo se.
Lɛe ndɔɔ bo yo, asɛsɛ nɛ bo te mbeyɔmɔ-ɔ
na bamɔ nɛ ba ba a bo bo kowɛ-ɔ,
e tee mo ε N-de-ŋyure.

49 Bo lɛe atɔ dabe nɛ ɔyaaleŋpo-Bware a waa sa
mo-ɔ se,
mo e kyɔrɔ mò kenyare kpeyaa.

50 Lɛe dèdaa-ɔ bo fo mbeyɔmɔ
ɔ kpa kənana kəmaa-rɔ asɛsɛ nɛ ba bu mò-ɔ
asenj.

51 Nɛ o teyi mò kesaree dabe-ɔ bo waa atɔ dabe,
nɛ ɔɔ brawɛ bamɔ nɛ ba kaapɔ bamɔ
eyee-ɔ-rɔ.

52 Oɔ baa awure kaase,
nɛ ɔɔ yasɛ asɛsɛ laŋgyl soso.

53 Oɔ sa atiripo atɔ timaa,
nɛ ɔɔ gya atɔ awuye bo kyoŋwe asaree
kpaŋkpaŋ.

54-55 Oo nyinji ketɔ nɛ ɔɔ tɔwɛ gywii

anę nana Abraham mὸ aa mὸ ananagyi-o si,
feyę o yure bamὸ nsu pęee-ɔ.
Nę ńkee ɔɔ ba na ɔ bō kya anę Isireelii awuye,
Wuribwareₖ mὸ gyi-ana-ɔ-rɔ.”

56 Nę Mariya a kyęna mfę̄n ka Ilisabet kanɔ waa
aferi asa pwęe nę ɔɔ dęe kiŋji yę pe.

Aneŋ nę baa kowę Yohanee Osuubɔpo-ɔ

57 Ilisabet kókowę saŋ a fo-ɔ, nę ɔɔ kowę ɔnyare. **58** Mὸ akyenabęepo na mὸ akowębęe a nu feyę Wuribwareₖ a waa atɔ timaa sa mὸ-ɔ, nę aa waa bamὸ aa mὸ kakatęgyi.

59 Bamὸ a kowę kayaagyi-o, kęmo kake bu-
ruwasępo-ɔ, nę baa tęŋ mὸ kótweętu, nę bō yę bō
ba mὸ sę Sakariya kenyare bō sa mὸ. **60** Nę mὸ nyi
yę, “Daabii. Weetee mὸ kenyare e gyę Yohanee.”

61 Nę baa bęŋjaa mὸ feyę, “Nę bō maa tęe mone
akowębęe-ɔ ɔko mą anęɛ ε?”

62 Mὸ sę a moŋ tęe taare sa sęŋsa-ɔ sę-ɔ, nę baa
ba asareę bō bise mὸ kenyare nę ɔ kpa feyę bō
bō sa mὸ gyi amo-ɔ. **63** Nę ɔɔ ba asareę bō tɔwę
feyę bō sa mὸ kataabōo nę ba kyoree sę-ɔ, nę ɔɔ
kyoree feyę, “Mὸ kenyare e gyę Yohanee.” Nę eyę
a kpeŋ bamὸ pęee. **64** Mὸ a deŋ kyoree amo puri
amo-rɔ lɔwę-ɔ, nę mὸ kanɔ a bunji, nę ɔɔ bęe leę ɔ
sa sęŋsa, nę ɔɔ meraa sę ɔ kyorɔ Wuribwareₖ. **65** Nę
aa waa mὸ akyenabęepo-ɔ pęee kufu, nę aseŋ amo
a lweero fo Yudeya abęe-ɔ-rɔ a emaŋ-ɔ ɔkemaa sę.
66 ɔkemaa nę oo nu aseŋ amo-ɔ a fa amo mfę̄ere,
nę bō yę, “Ntɔ sęsę nę kayaagyi mą e ba a ɔ bō
kii-o nęe?” A leę feyę ɔkemaa a ńu feyę Wuribwareₖ
keyaaleŋ bō mὸ-rɔ.

Aneŋ ne Sakariya a kyɔrɔ Wuribware-ɔ

67 Né Wuribware a kufwiijé timaa-o a bø yweé Sakariya si, né oo lèe ṣ tòwé kétó né Wuribware e tòwé o gywii mò-o. Né ṣ yε,

68 “Mon' sa a ané Isireelii awuye
kyɔrɔ ané nyanjé Wuribware,
a lèe feyε oo bø lee mò asesε lèe aseñ-nó,
né baa nya bamø eyee.

69 Ḍa sa ané ɔmorɔwépø dabe
bo lèe mò keyaafore, ané ɔdèdaapo Deefid, a
kènana-ɔ-rɔ,

70-71 feyε aneŋ né oo børø mò akyaamεε timaa si
tòwé kyee bo bøya ane-ɔ,
feyε o lee ané a ṣ bo lèe ané adon
na bamø né ba kisi ane-ɔ kèsaree-ɔ.

72-75 Wuribware yε ṣ waa ané adèdaapo
kèdamènajse,
na ṣ ma taŋ ètaŋ dabe né oo waa bo bøya
mò aa ané nana Abraham mbøjtɔ-rɔ-ɔ se,
feyε ṣ kɔɔrè ané a ṣ bo lèe ané adon ase,
na ṣ sa a ané suŋ mò bo fo ané ɳkpake kεε,
na kufu moŋ de ané,
na ané nya ɳkpønɔfwiiiri mò ase
na ané dëe kii itimaa awaapo.”

76 Né Sakariya a sa sənsa gywii mò gyi-o feyε,
“Mo gyi, fo feraa ba teé fo feyε
Nyiŋkpεŋ-kyɔŋ-atɔ-pεε-Bwaré a kyaamεε-ɔ,
a lèe feyε fo e gye Wuribware ɳkpεε,
na fo ya lɔŋŋo mò kpa bo bøya mò.

77 Na fo ya tɔwɛ gywii ane nɛ ane gyɛ mò asɛse-ɔ
feyɛ,
ɔ kpa feyɛ ane nu ane eyee,
na o nya taa ane eboye bo ke ane na o mɔrɔwɛ
ane.

78-79 Mò a ɲu ane ɛwɛɛ-ɔ se-ɔ,
anɛŋ a ɔmɔrɔwɛpɔ nɛ o suŋ a o bo kyɔŋwɛ
ane-ɔ,
ba tee mò ε Gyegyaye-kyɔwɛ-a-kelaŋjɛrɔ-ɔ,
a leɛ feyɛ mò kelaŋjɛrɔ e wee ane
nɛ ane te kibugyii-ro, nɛ ane sere lowi-o si,
na o laŋjɛ ane ekpa-rɔ
na ane nya kyɛna ɲkpa na alaŋfiya-ro.”

80 Kayaagyi-o a daŋ-ɔ, oo nya kanyiasɛŋ na
daa timaa. Nɛ ɲkee oo yɔ ya kyɛna kimukee-ro
anɛŋ-aaa, bo fo saŋ nɛ o lee mò eyee ifuri bo kaapo
Isireelii awuye-o.

2

Anɛŋ nɛ baa kowɛ Yeesuu-o (Matiyo 1.18-25)

1 Nke amo-rɔ-ɔ nɛ Roma awuye owure dabɛ
Kayedaa Agustus a sa mbraa feyɛ bo kyɔrɛɛ na bo
kare asɛse nɛ bo bo mò ɛse-ɔ se-ɔ pɛɛɛ. Amo ɛ
gyɛ kegyenjkree feyɛ bamɔ a sa anɛŋ a mbraa-ɔ.

2 Sweere amo se toŋ ko e gyɛ Siriya. Saŋ amo-ɔ
gominaa nɛ o yere owure dabɛ-ɔ ayaa-rɔ mfɛŋ-ɔ e
gyɛ Kwiriniyus. Nɛ gominaa amo de Yudaa awuye
ɛswɛere nɛ ba tee emo Galileya na Samariya na
Yudeya-ɔ se keyaaleŋ. **3** Nɛ baa sa mbraa feyɛ
akemaa yɔ mò aye, na o kyɔrɛɛ mò kenyare mfɛŋ.

4-5 Amose-o Yosef na mò kerekyeé Mariya gbaa a koso lèé Nasaret mañ nè bo te mò-rø nè o bo Galileya sweere se-o. Nè baa yo Bætelahem mañ nè o bo Yudeya sweere se-o nè o gyé bamø nana Owure Deefid aye-o. Nè baa yo ya kyoree bamø anyare. San amo na Mariya de kame.

6 Bamø a bo Bætelahem mfenj-o, nè Mariya kokowé a fo. **7** Nè baa buwi kpa afø a sowekpa a løj-o na bo sowé mfenj. Amaa bo møy nya sowekpa løj amo-rø, a lèé feyé asesé bweetø a ba mañ amo-rø kyø bo sowé mfenj. Anenj se-o baa sowé kekyan nè mbo da-rø-o-rø nèe. Nè Mariya a kowé mò bregyi nyansé-o. Nè oo ba waagya bo miri mò, nè oo taa mò bo beya këdakaa kò nè bo de mbo ateese ba waa-rø-o-rø.

Esanne adeeresepo-o na Wuribware mbø-o asej

8 Kemo kanye amo esanne adeeresepo kò mò bo sweere amo se, nè bo da efa-rø ba deere bamø mbo se. **9** Mfenj nè Wuribware kabøo kò a lee mò eyee bo kaapo bamø. Nè Wuribware se a kelanjjerø-o a weé bamø se, nè kufu a nya bamø bweetø. **10** Nè Wuribware kabø-o-yø,

“Møne ma sa a kufu nya møne,
a lèé feyé asej kñekñesé ko
nè a baa økemaa mò kakatøgyi-o
nè mó a baa møne.

11 Amø e gyé feyé ndøo a kake mò
baa kowé øko nè o morøwe møne-o.

Mò e gyé Kristoo, møne nyansé
nè Wuribware a tøwé feyé

o sun a o bo kyønjwe møne-o.

Baa kowé mò møne ødødaapo Deefid a mañ-o-rø.

12 Na keto ne ke e kaapo mone-o e gye feyε,
mone ya yo, mone i ηu feyε
baa ba waagya bo miri mo bo beya
kedakaa ne bo de mbo ateese ba waa-ro-o-ro.”

13 Puri amo-ro, ne Wuribware mbo bweeto a
lee soso bo tii ɔgyeŋkpeese-o se esanne adeereresepo
amo ase mfen, na ba waa ilin ba kyoro Wuribware
feyε,

14 “Wuribware ne o bo soso-o
a nya kedabε na wuraa ooo,
ne bamo ne bo bo sweere se
ne o kpa bamo asej-o
a nya kayeeyuri ooo.”

15 Amo Wuribware mbo amo a kinji bo yii
soso-o, ne ηkees anne adeereresepo amo yε, “Mon'
sa a ane yo maŋ amo-ro ya kee keto ne kaa waa
mfen ne Wuribware a sun bo towe gywii ane-o.”

16 Amose-o ne baa waa menany yo Betelahem ya
ηu Mariya na Yosef na kayaagyi-o, na o da kedakaa
ne bo de mbo ateese ba waa-ro-o-ro. **17** Ne baa towe
anej ne Wuribware kaboo-o a towe kayaagyi amo
asej-o gywii bamo. **18** Ne eyee a kpeŋ okemaa ne
oo nu anej ne esanne adeereresepo amo a towe-o.
19 Mariya mo a taa asej mo peee bo beya mo
kuŋu-ro, ne o fa amo mfeere bweeto. **20** Ne esanne
adeereresepo-o a kinji ba yo, na ba waa ilin ba kyoro
Wuribware bo lee keto ne baa nu ne baa ηu-o
si. Anen ne Wuribware kaboo-o a deŋ towe gywii
bamo-o dee ya waa.

Anen ne baa sa kayaagyi-o kenyare-o

21 Kayaagy-i-o a gyi ɳke mburuwa-o, nē saŋ a fo feyε bo tēŋ mō kōtweētu-o. Nē baa tēŋ mō kōtweētu. Nē baa sa mō kēnyare ε Yeesuu, nē kē gye kēnyare nē Wuribware kaboo-o a sa mō pwεε nē Mariya a dεe nya mō kame-o.

Aneŋ nē baayaa Yeesuu Wuribware suŋkpa-o

22-24 Amə Yudaa awuye de bamə mbraa kō nē Wuribware a sa bamə ədədaapo Mosis feyε əkyee ya kōwē kayaagy-i popwεε o de iyisi bo fo ɳke aduna. ɳke amo ya kyoŋ, na bo taa əkyee-o na mō kayaagy-i-yaa Wuribware suŋkpa-o Yerōsalem maŋ-nə, na bo kperi kayaagy-i-o si məa kabə bo ləŋŋə Wuribware, a lęfeyε Wuribware a təwə mō mbraa wɔrə-o-rə feyε,

“Okeemaa bregyi nyāŋsə nē o kōwē mō-o gyε Wuribware lee.”*

Na bo bęe kpεε əkyee-o se. Nē əkyee-o e gyε otiripo fəraa, kētə nē o məa bo sa Wuribware-o e gyε awurelepə anyo.* Nē Yoſef a taa Mariya na mō kayaagy-i yaa Wuribware suŋkpa-o Yerōsalem mfəŋ na bo ləŋŋə Wuribware, feyε aneŋ nē bamə mbraa-o a təwə-o.

25 Saŋ amo mə ɔnyare kō bo Yerōsalem mfəŋ nē ba tēe mō ε Simeyən. ɔnyare amo gyε səsə timaa, nē o suŋ Wuribware nəeŋeε. Nē ɳkee o te o gywii saŋ nē Wuribware i suŋ əmgorowepo a o bo kyoŋwē Isireelii awuye-o. Nē Wuribware a kufwiŋe timaa-o te mō se. **26** Nē Wuribware a kufwiŋe timaa-o a kyo təwə gywii mō feyε o ɳu

* **2:22-24** Keleę Igyipiti 13.2, 12.
12.6-8.

* **2:22-24** Kələŋŋə mbraa

Kristoo nē Wuribware a tōwē bo bēya feyε o sunj a
o bo kyoñwē-ɔ pwεε na o dεε wu. ²⁷ Nē Wuribware a
kufwiijē timaa-o a sa nē oo yō Wuribware sunjkpa-ɔ
kabuno kake nsi nē Yosef na Mariya a baa Yeesuu
mfεη na bo bo waa kētō nē Wuribware a mbraa-ɔ
e kaapo-ɔ. ²⁸ Nē Simeyəŋ a kōrē keegyi-o o de mō
asaree-rō, nē oo sa Wuribware anjse fεyε,

²⁹ “O, Nyāŋpe Wuribware, mo mfεεrē a di mo,
nkee feraa sa a n̄ wu,

³⁰⁻³¹ a lēe feyε nkee feraa
mo a n̄u əkō nē fo a tōwē bo bēya
feyε mo i n̄u pwεε na n̄ dεε wu-o.

Mō e gyē əmorɔwεpō nē fo a lee bo kaapo asεsε
pεε-ɔ.

³² O kii feyε fetiri a o bo sa ndē se awuye,
na bo nya gyii fo ekpa-ɔ.

Na fo asεsε Isireelii awuye kaapo bamō eyee
mō kēdabe na mō wuraa-o si.”

³³ Nē aneŋ nē Simeyəŋ a tōwē bo lēe kayaagyi-o
si-o a kpēŋ kayaagyi-o mō se na mō nyi eyee.

³⁴⁻³⁵ Nē Simeyəŋ a yure bamō, nē oo tōwē gywii
Mariya feyε,

“Wuribware a lee kayaagyi mo nee feyε o kii
əkō nē ane Isireelii awuye bweetō i kine,
na bo kpuri,

ne bamō bweetō mo e kōrē mō a bo gyi,
na bo nya kēmōrɔwε-ɔ.

O kaapo Wuribware a ekpa-ɔ,
amaa asεsε bweetō e tōwē asεŋ a bo bo kye mō.
Na bo lēe aneŋ se-ɔ

bɔ lee bamɔ mfɛεrɛ bɔyɛ ifuri.
 Na fɔ, mɔ nyi-o mɔ, a waa fɔ gya bwɛɛtɔ,
 na fɔ bɔrɛ-rɔ duŋwi fɔ.”

36-37 Saŋ amo dɛɛ kɛkyɛebressɛ kɔ mɔ bɔ-rɔ nɛ ba tɛɛ mɔ ε Anaa. ɔ gye Wuribware kyaamɛɛ kɔ neɛ. ɔ lɛɛ Isireelii awuye kasuro nɛ ba tɛɛ kamɔ ε Asere-ɔ-rɔ. Mɔ sɛ kenyare e gye Fanuwɛl. ɔ waareɛɛ na ɔ gye kabregyii, nɛ mɔ aa mɔ kuri a kyɛna nsu nsunoo, nɛ mɔ kuri a wu. Nɛ oo kii kpenlekyɛɛ aneŋ-aaa bɔ fɔ mbeyɔmɔ, nɛ oo gyi nsu aduburuwa na nna. Nɛ ɳkee ɔ bɔ Wuribware sunkpa-ɔ kabuno saŋ kɛmaa, o suŋ Wuribware mpase na kanye, na ɔ kra akon, na ɔ kore kɛbwarekɔre. **38** Kayaagyi-o na mɔ sɛ na mɔ nyi a bɔ mfɛŋ-ɔ, nɛ Anaa a ya ɳju bamɔ. Mɔ keya ɳju bamɔ-ɔ, nɛ ɔɔ sa Wuribware aŋse na kowaa feyɛ mɔ a sa bamɔ kayaagyi amo. Nɛ ɔɔ tɔwɛ kayaagyi amo aseŋ gywii Yerɔsalɛm awuye nɛ bɔ gywii feyɛ Wuribware e ba a ɔ bɔ morɔwɛ bamɔ man-ɔ lee bamɔ adon kɛsareɛɛ-rɔ-ɔ.

Yosef na mɔ ka kikiŋŋi yɔ Nasaret

39 Saŋ nɛ Yosef na mɔ ka Mariya a waa kɛtɔ nɛ Wuribware a mbraa-ɔ e kaapɔ-ɔ lɔwɛ-ɔ, nɛ baa kiŋŋi yɔ bamɔ kyenakpa Nasaret manj nɛ ɔ bɔ Galileya swɛɛrɛ se-ɔ-rɔ. **40** Mfɛŋ nɛ bamɔ gyi amo a ya dan nya ɛleŋ. Nɛ Wuribware a sa mɔ kanyiasen bwɛɛtɔ, nɛ ɔɔ sa mɔ ɳyure.

Aneŋ nɛ Yeesuu ɳyaagyi-ro, ɔɔ yɔ Wuribware sunkpa-ɔ

41 To, kasu kɛmaa mɔ Yeesuu mɔ akowɛpo naa Yerɔsalɛm manj-nɔ ba gyi Yudaa awuye a

kasu kanə a ateese ko ne ba tēe amo ε Wuribware-a-kya-anę-yowę-ɔ. ⁴² Amə Yudaa awuye ase kanyanjse ya gyi nsu kudu ḥnyo, o de kpa feyε ɔ waa kętə kemaa nę ɔkə nę ɔɔ daŋ lowę-ɔ e waa-ɔ. Amosę se-ɔ Yeesuu a gyi nsu kudu ḥnyo-ɔ, nę mò aa mò akowępo a ya gyi ateese amo, feyε anęn nę nsu kemaa mò akowępo-ɔ e waa-ɔ. ⁴³ Bamə a lowę-ɔ, nę ḥkee ba kinjji ba yɔ pę-ɔ, nę Yeesuu wɔrę a sii Yerōsalēm, na mò akowępo moj nyi. ⁴⁴ Ba fa feyε ɔ bɔ aseše nę bamə aa bamə a yɔ-ɔ-rɔ neę. Amosę-ɔ baa narę anęn-aaa kake koŋko ya fo kpa-rɔ pwęe ne baa dęe lee ba buwi ba kpa mò bamə akowebęe nę bamə aa bamə a yɔ-ɔ na bamə nyare-ana ase. ⁴⁵ Amaa baa dęere kpone, bɔ moj ḥu mò. Anęn se-ɔ, nę baa kinjji bęe yɔ Yerōsalēm ba buwi ba kpa mò. ⁴⁶ Bamə a lee ba yɔ pę-ɔ ḥke nsa-rɔ pwęe nę baa dęe ḥu mò, na mò aa abwarešen akaapopɔ-ɔ boko te Wuribware sunjkpa-ɔ kabuno, na o nu kętə nę ba kaapo-ɔ, na o bise bamə amo aseň. ⁴⁷ Nę bamə nę baa ḥu anęn nę Yeesuu a nu aseň-ɔ kaase na mò gbaa e beŋŋaa bamə-ɔ, eyee a kpeň bamə. ⁴⁸ Mò se na mò nyi a ya ḥu mò-ɔ, nę eyee a kpeň bamə, nę mò nyi yε, “Mo gyi, ntetə neę nę fo a waa anę mfaanęe-ɔ neę? Fo a sa nę mo aa fo se akatə a pee anę i buwi anę e kpa fo.”

⁴⁹ Nę ɔɔ beŋŋaa mò nyi na mò se feyε, “Ntetə se ne moňe naa moňe i buwi moňe e kpa mo toŋ ko-ɔ neę? Moňe moj nyi feyε a tiri feyε n kyena n se a lęŋ-ɔ-rɔ neę eee?” ⁵⁰ Amaa bɔ moj nu mò aseň-ɔ kaase.

⁵¹ Nę bamə aa Yeesuu a kinjji yɔ Nasaret manj-nə, nę oo bu bamə neenęe. Nę mò nyi a taa aseň mo pęee bɔ beya mò kuŋu-ro. ⁵² Nę Yeesuu a daŋ, nę

mò kanyiasen a waa kokyø. Ne Wuribware na asesø pøee a kpa mò aseñ.

3

*Aneñ ne Yohanee Osuubopø-o a løñjø kpa sa
Yeesuu-o*

(Matiyo 3.1-12; Maak 1.1-8; Yohanee 1.19-28)

¹⁻² Sañ ne Wuribware a sa ne Sakariya mò gyi Yohanee a tøwø abwaresen na ø bo kimukee-ro-o, na sañ amo nsu kudu nnuu neø feyø Roma awuye owure dabø ne ba tøø mò ε Tibeeriyus-o a gyi kuwure-o. Sañ amo døe na Romanyi kø ne ba tee mò ε Pontiyus Pilat yøre owure dabø amo ayaa-ro o gyi Yudeya sweere se kigominaa. Onyarø kø ne ba tøø mò ε Herød-o gyø Galileya sweere se owure. Mò tire Filipo ε gyø Itureya na Trakoniitis esweere se owure. Na onyarø kø ne ba tøø mò ε Lisaniyas-o gyø Abileenee sweere se owure. Ne Hanaa na Kayafas mø i gyi Wuribware aløñjøpo këbrøse sañ amo. ³ To, ne Yohanee a yø Yoodaø boø a keri-o pøee ø tøwø abwaresen ne Wuribware yø ø tøwø-o gywii økømaa ne ø børø mfeñ ø kyøñ-o feyø, “Mon’ nu mone øyøø, na mon’ kiñji løø mone øbøye-ro, na mon’ bø asuu, na Wuribware nya taa mone øbøye bo ke mone.”

⁴ Yohanee mø aseñ ne Wuribware kyaamøø Isaya a kyørøø waa abwaresen wøre-o-ro feyø,

“Okø ε føø-ro kimukee-ro feyø,
‘Mon’ løñjø kpa nøenøø boø bøya Wuribware,
na mon’ waa kpa kyørarase sa mò a ø boø børø
se.

⁵ Kømanjtøø kømaa mø ε børø a ki tii,

na kebeee na kebeegyi kemaa mo buburi ba kaasee.

Ekpa korese e waa kyeye,
na sweere ne o du sakesake-o peeee mo gyiiri si.

6 Na kaye mo-ro asese peeee ηu omorawepo
ne Wuribware i suj a o boo kyoyewaapo.’ ”*

7 Ne asese biribiri a ba Yohanee ase na o bo bamo asuu. Ne o ye, “Mone awo mo, emene se ne mone a ba mfee? Oko a kaapo mone feye a tiri feye mone gbaa mon’ lee mone eyee bo lee eboye a kakoka ne Wuribware e kpa a o ba bo sa aboyewaapo-o-ro aaa? Ma kore a n gyi. 8 Mone ma fa feye mone a gye ane nana Abraham mo ananagyi-o si, mone monoj tii kakoka ne Wuribware e kpa a o ba bo sa aboyewaapo-o se. A lee feye Wuribware e taare a o ba mfee a afore mo bo buruwi asese na bo kii Abraham mo ananagyi. Amose-o mo e towe mo i gywii mone feye, mone akato ya pee amo-o se, keto ne ki tiri-o e gye feye mon’ waa ato kemaa ne weetee a kaapo feye mone a nu mone eyee ne mone a kinji lee mone eboye-ro-o. 9 Mone peeee ne mone i nu mo ase-o du nee feye ayii-o. Mon’ sa se, a lee feye Wuribware a waa kakwii-ato siraa, na o ba bo ne kiyii kemaa ne ke maa swee agyi timaa-o ilen kaasee a o bo da na o twee waa deekpa-ro.”

10 Ne asese-o a bise Yohanee feye, “Ne nteto ne Wuribware e kpa a ane waa?”

11 Ne oo benjaa bamo feye, “Okemaa ne o de awaagya anyo-o taa okonko sa mo ne o mono de-o, na okemaa ne o de ateese-o sa mo ne o mono de-o.”

* 3:6 Isaya 40.3-5 (LXX).

12 Né lenjpoo akəorēpo kó a ba a bō bō bō asuu, nē baa bise Yohanee feyε, “Okaapopo, ntētō nē anē waa?”

13 Né o yε, “Mōnē ma kōrē lenjpoo kyōn̄ anēn̄ nē bō yε mōn̄’ kōrē-ɔ se.”

14 Né asoogyaā kó mō a bise mō feyε, “Né anē mō anē εεε? Ntētō nē anē waa?”

Né o yε, “Mōnē ma lēn̄ ɔkō kōrē atanne, na mōnē ma porō ɔkō na o moŋ waa bōyε kōrē mō atanne. Mōnē atanne nē mōnē i suŋ nē ba ka mōnē-ɔ a baare. Mōnē ma tēe feyε a moŋ kyō.”

15 Mfēn̄ nē asēsē-ɔ a ḥu feyε kētō timaa kó e ba a ke bō ba, nē baa lēe ba fa feyε nsanjé Yohanee e gyε Kristoo nē Wuribware yε o suŋ a o bō kyōn̄wē-ɔ.

16 Né Yohanee a tōwē gywii bamō pēeε feyε, “Nkyu nē n de mo e bō mōnē asuu, amaa ɔkō saŋ o ba na o kyō mo, na moŋ fō feyε n lee mō asebēta gbaa na m fwēe mō ayaapapaa se. Mō feraa o sa a Wuribware a kufwiijē timaa-o ywēe mōnē se nee na mon’ nya keyaaleŋ feyε dēekpa-ɔ. Na o ba kufwiijē timaa-o bō gyee mōnē. **17** O de mō kawōraa nē o ba a o bō kyaare ayu na o swii waa mō kēporekyēe-rō-ɔ. Na ḥkee o kpanē afeŋfēntee-o pēeε na o kywēe amo dēekpa nē o maa duŋ-o-ro. Anēn̄ nē o gyi asēsē pēeε asēn̄-ɔ nee.”

18 Mfaanēe nē Yohanee a bōrō ékpa bwēetō se bō tōwē aseŋ timaa-o gywii asēsē, nē o bēe tōwē feyε ɔkemaa nu mō eyēe na o kyurowi lēe ékpa bōyε nē o gyā se-ɔ.

19-20 Né Yohanee e tōwē o gywii Owure Hērōd* feyε o waa bōyε feyε mō a kōrē mō tire mō ka nē ba tēe mō e Hērōdeya-ɔ waaree. Né o porō

* **3:19-20** Mō e gyε Hērōd Antipas.

mò ebɔye bweetɔ kɔ ne oo bęe waa bɔ tii si-o si.
Nę owure a bęe waa bɔyę bɔ tii si feyę mò a kra
Yohanee tii.

*Yeesuu asuu kebɔ
(Matiyo 3.13-17; Maak 1.9-11)*

21 Saŋ ne Yohanee a bɔ asesɛ bweetɔ asuu-o, ne oo
bɔ Yeesuu asuu. Mò a bɔ mò asuu lɔwę, ne Yeesuu
e kore kebwarekore-o, ne awore-rɔ a buŋji-ro.
22 Nę Wuribware a kufwiiję timaa-o a ba bɔ ywee
Yeesuu si feyę kuwurelepɔ-o. Ne bɔrę kɔ a lee soso
tɔwę feyę, “Fɔ e gyę mo gyi timaa, ne mo e kpa fo
asen bweetɔ, ne mo akato a gyi fo se.”

*Yeesuu kenana-rɔ
(Matiyo 1.1-17)*

23 Saŋ ne Yeesuu a lee mò kusuŋ kaase-o na oo
gyi nsu waa adusa. Ḍkɔ ne asesɛ e fa feyę o gyę
Yeesuu mò se nee-o e gyę Yosef.

Nę Yosef mɔ mò se e gyę Heelii.
24 Ne Heelii mɔ mò se e gyę Matat,
ne Matat mɔ mò se e gyę Lewii,
ne Lewii mɔ mò se e gyę Marikii,
ne Marikii mɔ mò se e gyę Yanayi,
ne Yanayi mɔ mò se e gyę Yosef,
ne Yosef mɔ mò se e gyę Matatiyas.

25 Nę Matatiyas mɔ mò se e gyę Amos,
ne Amos mɔ mò se e gyę Nahum,
ne Nahum mɔ mò se e gyę Isilii,
ne Isilii mɔ mò se e gyę Nagayi.

26 Nę Nagayi mɔ mò se e gyę Maat,
ne Maat mɔ mò se e gyę Matatiyas,
ne Matatiyas mɔ mò se e gyę Simiye,

ne Simiye mə mὸ se e gye Yosék,
ne Yosék mə mὸ se e gye Yodaa,
ne Yodaa mə mὸ se e gye Yohananj.

27 Ne Yohananj mə mὸ se e gye Risa,
ne Risa mə mὸ se e gye Sirubabel,
ne Sirubabel mə mὸ se e gye Salatiyel,
ne Salatiyel mə mὸ se e gye Nirii.

28 Ne Nirii mə mὸ se e gye Marikii,
ne Marikii mə mὸ se e gye Adii,
ne Adii mə mὸ se e gye Kosam,
ne Kosam mə mὸ se e gye Ilimadam,
ne Ilimadam mə mὸ se e gye Iri.

29 Ne Iri mə mὸ se e gye Yosuwa,
ne Yosuwa mə mὸ se e gye Ileyesa,
ne Ileyesa mə mὸ se e gye Yorim,
ne Yorim mə mὸ se e gye Matat,
ne Matat mə mὸ se e gye Lewii.

30 Ne Lewii mə mὸ se e gye Simeyɔŋ,
ne Simeyɔŋ mə mὸ se e gye Yudaa,
ne Yudaa mə mὸ se e gye Yosef,
ne Yosef mə mὸ se e gye Yonam,
ne Yonam mə mὸ se e gye Iliyakim.

31 Ne Iliyakim mə mὸ se e gye Miliya,
ne Miliya mə mὸ se e gye Mena,
ne Mena mə mὸ se e gye Matata,
ne Matata mə mὸ se e gye Nataŋ,
ne Nataŋ mə mὸ se e gye Deefid.

32 Ne Deefid mə mὸ se e gye Yesee,
ne Yesee mə mὸ se e gye Obid,
ne Obid mə mὸ se e gye Bowas,
ne Bowas mə mὸ se e gye Salamɔŋ,
ne Salamɔŋ mə mὸ se e gye Naasɔŋ,
ne Naasɔŋ mə mὸ se e gye Aminadabi.

33 Né Aminadabi mə mὸ se e gye Adimiŋ,
 ne Adimin mə mὸ se e gye Aram,
 ne Aram mə mὸ se e gye Hisirəŋ,
 ne Hisirəŋ mə mὸ se e gye Pərəs,
 ne Pərəs mə mὸ se e gye Yudaa,
 ne Yudaa mə mὸ se e gye Yakubu.

34 Né Yakubu mə mὸ se e gye Isak,
 ne Isak mə mὸ se e gye Abraham,
 ne Abraham mə mὸ se e gye Teeraa,
 ne Teeraa mə mὸ se e gye Nahəo.

35 Né Nahəo mə mὸ se e gye Serug,
 ne Serug mə mὸ se e gye Rewu,
 ne Rewu mə mὸ se e gye Peleg,
 ne Peleg mə mὸ se e gye Heebrii,
 ne Heebrii mə mὸ se e gye Salaa,
 ne Salaa mə mὸ se e gye Keenaj.

36 Né Keenaj mə mὸ se e gye Aafakesad,
 ne Aafakesad mə mὸ se e gye Səm,
 ne Səm mə mὸ se e gye Nowaa,
 ne Nowaa mə mὸ se e gye Lamək,
 ne Lamək mə mὸ se e gye Metusala.

37 Né Metusala mə mὸ se e gye Inək,
 ne Inək mə mὸ se e gye Yarid,
 ne Yarid mə mὸ se e gye Mahalalel,
 ne Mahalalel mə mὸ se e gye Keenaj,
 ne Keenaj mə mὸ se e gye Inəs.

38 Né Inəs mə mὸ se e gye Set,
 ne Set mə mὸ se e gye Adam,
 ne ɻkee Adam mə mὸ se e gye Wuribware.

4

*Yeesuu kokyərəkeę
 (Matiyo 4.1-11; Maak 1.12-13)*

1 Lee san n̄ baa b̄ Yeesuu asuu-o, Wuribware a sa m̄ kufwiijē timaa-o bwēt̄o. M̄ a kinj̄i leē Yoodan̄ boñ-n̄-o, n̄e Wuribware a kufwiijē timaa-o a sa n̄ o ȳ o naa o muruwi-ro kimukee-ro ḥke aduna. **2** Mfeñ n̄e Ḫbōnsam a kȳ m̄-r̄ k̄eē feȳ e nya m̄ b̄ waa eb̄oȳ-r̄ aaa. ḥke demant̄ m̄ p̄ee Yeesuu moñ gyi seye, amoñ- o san n̄ ḥke amo a kȳoñ- o akon̄ de m̄.

3 N̄e Ḫbōnsam a t̄owē gywii Yeesuu feȳ, “Fo i nyi feȳ Wuribware m̄ gyi-o e gȳe fo kaseñtiñ, amo feraa sa a kibu m̄ buruwi bodobodoo sa fo a fo gyi.”

4 N̄e Yeesuu a beñjaa m̄ feȳ, “Baa kȳoree waa abwareseñ w̄ore- o-r̄ feȳ,

‘Ateese w̄ore maa sa s̄es̄ ḥkpa.’* ”

5 N̄e Ḫbōnsam a yaa m̄ s̄oso ton̄ ko, puri amo-r̄ ne o ba kaye-r̄ emaj p̄ee b̄ kaapo Yeesuu. **6** N̄e o t̄owē gywii m̄ feȳ, “Mo e taa kaye m̄-r̄ emaj p̄ee keyaaləñ na emo k̄edabə a n̄ sa fo. Amo- o p̄ee b̄ mo k̄esaree-r̄ nee, amoñ- o mo e taare a n̄ taa emo sa ək̄emaa n̄e mo e kpa- o. **7** Amoñ- o fo ya kpuni aŋjurii suñ mo, emo p̄ee m̄ i kii fo lee.”

8 N̄e Yeesuu a beñjaa Ḫbōnsam feȳ, “Baa bee kȳoree waa abwareseñ w̄ore- o-r̄ feȳ,

‘Moñ’ suñ moñ nyanj̄e Wuribware w̄ore kpeñ.’*

9 N̄e Ḫbōnsam a bee yaa m̄ Yerosaləm mañ-n̄, ne o taa m̄ yaa b̄ yera Wuribware suñkpa- o

* **4:4** Mbraa k̄eb̄esa 8.3.

* **4:8** Mbraa k̄eb̄esa 6.13.

katweē-rō, nē oo tawē gywii Yeesuu feyε, “Fō i nyi feyε Wuribware mō gyi-o ē gye fō kasenqtiŋ, amo feraa fuwi yweē-rō a እ kēe. ¹⁰⁻¹¹ A lēe feyε baa bee kyorεe waa abwareseñ wore-o-rō feyε,

‘Wuribware e sa a mō mbawo-bō kunj fo neenee,
na bō sōrō fō bamō asaree se,
na fō ma nya da keyaa kibu si.’* ”

¹² Nē Yeesuu a bee beηjaa mō feyε, “Nē a bō abwareseñ wore-o-rō feyε,

‘Mone ma kyō mone nyanpe Wuribware-rō kēe,’
ε?**

¹³ Saŋ nē Obonsam-o a kyō mō-rō kēe ekpa amo se lowe-o, nē oo yowē mō o gywii saŋ ko bee.

*Aneŋ nē Yeesuu a lēe mō kusuŋ kaase Galileya-o
(Matiyo 4.12-17; Maak 1.14-15)*

¹⁴ Nē Yeesuu a kinji yō Galileya sweere se, na Wuribware a kufwiine timaa-o keyaaleñ bō mō ase. Nē əkemaa nē o bō ifuri amo se-o a nu mō se. ¹⁵ Nē oo kaapō asese abwareseñ mfēn a kebwarekore akyan-j-o-rō, nē əkemaa a kyorō mō.

*Aneŋ nē Nasaret awuye a kine Yeesuu-o
(Matiyo 13.53-58; Maak 6.1-6)*

¹⁶ Nē Yeesuu a yō Nasaret manj-nō mfēn nē baa bera mō-o. Feyε aneŋ nē o kyō o waa-o, kukyure kake a fō-o, nē oo yō mfēn a kebwarekorekyan-j-o-rō. Nē baa kōrē mō feyε o karē abwareseñ wore-o gywii bamō. Nē oo koso a o karē. ¹⁷ Nē abres-e-o əko a

* **4:10-11** Kilij 91.11-12. * **4:12** Mbraa kebeesa 6.16.

taa abwareſen wore-ɔ kębegya kó nę Wuribware
kyamee Isaya a kyoree-ɔ sa Yeesuu. Nę oo saŋje
wore-ɔ-rɔ. Nę oo nju toŋ kó nę kyaamee-ɔ a kyoree
feyε,

18 “Wuribware a kufwiijə-o te mo se,
a lee feyε oo lee mo suŋ nee feyε
ŋ ya tɔwə mò aseŋ timaa gywii atiripo.
Oo suŋ mo feyε m bɔ tɔwə gywii bamo nę baa tii
bamɔ-ɔ
feyε ba nya bamo ęyee,
na n tɔwə gywii atenapo
feyε bamo akatɔ i bunji.
Oo suŋ mo feyε m bɔ kya
bamɔ nę baa waa bamo borokraa-ɔ-rɔ.
19 Na n tɔwə gywii ɔkemaa feyε saŋ a fo
feyε Wuribware e ba a o bɔ morowę mò
aseſe.”*

20 Yeesuu a kare gywii bamo lɔwə-ɔ, nę oo
bɔa wore-ɔ, nę oo laŋjaa sa ɔbrɛse nę oo taa sa
mò-ɔ. Nę ŋkee oo kyena kore bamo se, nę oo
lee o kaapo abwareſen-ɔ. Nę ɔkemaa nę o bɔ
kebwarekorekyan-ɔ-rɔ-o e deere mò dinjŋ. **21** Nę oo
tɔwə gywii bamo feyε, “N gye feyε Isaya a tɔwə mò
fɔŋfɔŋ kunju si aseŋ nee. O tɔwə nee feyε ɔko e ba
a o bɔ ba na o waa atɔ mɔ pεeε nę mone a nu mɔ a
kare-ɔ. Nę mɔ e tɔwə mɔ i gywii mone feyε ndɔa a
kake mɔ ɔko e waa aneŋ a atɔ mɔ mone akatɔ-rɔ.”

22 Nę bamo pεeε akatɔ a gyi mò se, nę ęyee a kpeŋ
bamɔ bɔ lee aneŋ nę o nyi seŋsa esa-ɔ se. Nę baa

* **4:19** Isaya 61.1-2 (LXX).

kuri gywii abεε, “N gyε anε ayεpo Yosef mὸ gyi-o nee eee?”

23 Ne oo tawε gywii bamo feyε, “Mо e kɔərε a n gyi feyε mone e da kekpare mα a mɔn' bo kye mo feyε, ‘Okyapo, kya fo eyee,’ na mɔn' tawε gywii mo feyε η waa ato ne mone a nu feyε mo a waa Kapaaniyum maŋ-nɔ-ɔ mo fɔŋfɔŋ ayε mfεe.”

24 Mo e tawε mo i gywii mone feyε ba bu Wuribware kyaamεe ton kemaa, amo mὸ fɔŋfɔŋ ayε wore. **25** Beεε mo e ba ayεba aaa? Mɔn' nyinji Wuribware kyaamεe Iliya kebeε-ɔ se, san-ɔ bware a yere ewore nsu nsa na kebegya, ne akon a ba bweεtɔ sweεre-ɔ pεεε se-ɔ.* **26** San amo-ɔ akpenleyee kyɔ bweεtɔ Isireelii sweεre se. Amaa Wuribware moŋ sun Iliya feyε o kya bamo-rɔ. Kpenleyee koŋko ne o moŋ gyε Isireeliinyi ne o te Sarafat maŋ-nɔ-ɔ asε wore ne Wuribware a sun mὸ. **27** Ne san ne Wuribware kyaamεe Ilisa beε o bo-rɔ-ɔ, ne asesε bweεtɔ e lɔ kebwatɔ anε Isireelii sweεre se-ɔ, Ilisa moŋ sa a ɔko kpaare, amo ɔnyare ko ne ba tee mὸ ε Naaman ne oo lee Siriya sweere se-ɔ wore kpenj.*”

28 Amo feraa bamo ne bo bo kebwarekorekyan-ɔ-rɔ-ɔ a nu anεŋ ne o tawε-ɔ, ne bamo iduŋ a fwii. **29** Ne baa koso gyiiri mὸ lee bamo maŋ-ɔ-rɔ. Maŋ-ɔ mα dəŋ kebeε ko se. Amo bo yε ba tweε mὸ a bo bo waa kebeε-ɔ kaase a kemantajan-ɔ-rɔ nee. **30** Amaa Yeesuu a borɔ bamo pεεε mboŋtɔ-rɔ kyon nee, meraa mὸ kpa se o yii yowε bamo mfεn.

* **4:25** 1 Awure 17.1, 18.1.

* **4:27** 2 Awure 5 1-14.

*Aneñ ne Yeesuu a kya መንያረ ክ ያ ነ ibrisi te mὸ
se-ɔ
(Maak 1.21-28)*

³¹ Ne Yeesuu a yø Kapaaniyum mañ-nø Galileya swéere se. Kukyure kake-o, ne ዽ የ ya kaapo abwareṣen mfeñ a këbwarekorekyan-ɔ-rø. ³² Ne asesε n̄ baa nu aneñ ne ዽ kaapo-ɔ የyeε a kpeñ bamø, a lee feyε ዽ kaapo n̄e feyε mὸ a gyε Wuribware mbraa መsapo-ɔ.

³³ Amø sanj amo መንያረ ክ bo kebwarekorekyan-ɔ-rø mfeñ, ne ibrisi te mὸ se. Ne መንያረ-ɔ a faa-rø kerkeñ feyε, ³⁴ “Aa! Yeesuu Nasarεtεnyi, ntetø ne fo ይ kpa ane ase mfee? Fo a ba a fo bo mao ane n̄e eee? N̄ nyi sese ne fo gyε-ɔ. Fo ይ gyε keyaaføre timaa ne Wuribware a lee sun bo kyøñwe-ɔ.”

³⁵ Ne Yeesuu a faa ibrisi-o si feyε, “Laatø na fo koso መንያረ amo se.”

Ne ibrisi amo a twεε መንያረ-ɔ bo da bamø akatø-rø mfeñ, ne ይ ya koso mὸ se, na ይ moñ waa mὸ seye.

³⁶ Ne asesε-ɔ pεee የyeε a kpeñ bamø, ne bo yε, “Ntetø aseñ n̄e, ne ዽ sa señsa aneñ-ɔ n̄e? ወንያረ amo de ibrisi pεee mao se keyaaleñ, haree mὸ ya tawε aseñ, na ይ koso sese se.” ³⁷ Ne Yeesuu kenyare a yø mfeñ a ifuri-o pεee se.

*Aneñ ne Yeesuu a kya alpo bweetø-ɔ
(Matiyo 8.14-17; Maak 1.29-34)*

³⁸ Ne Yeesuu a lee kebwarekorekyan-ɔ-rø yø Simøñ løñ-nø. Simøñ mao gyε bamø ne bo gyε Yeesuu si-o ዝko n̄e. Sanj amo na Simøñ mὸ saa kyεesε ይ lo fekyu, ne mὸ kayowøre a bεre gyε

bweet. Né baa kore Yeesuu feye o kya mò-ró. ³⁹ Né Yeesuu a ya yere mfén né okyéé amo da o ló-o. Né oo sa kanó feye fekyu-o yowé okyéé-o. Né oo kpaare, né oo koso puri amo-ró waa ateese sa bamó.

⁴⁰ Saŋ né kyawé e twé-e-o, né asesé a baa bamó anyipo né ba ló alogyi alogyi-o Yeesuu ase, né oo ba mò asareé bo dènjé bamó se akó akó, né bamó okemaa a kpaare. ⁴¹ Né Yeesuu a beeégye ibrisi bo koso asesé bweet se, na ibrisi-o e feé-ró ee tawé feye, “Wuribware mò gyi-o e gyé fo.” Amaa o moŋ sa a e beeégye sa seŋsa ko, bo lee feye i nyi damenanjsé feye Kristoo né Wuribware a sun bo kyonjwe-o nee.

Keto se né Yeesuu a tawé abwareseñ kebwarekore akyan-j-nó-o

(Maak 1.35-39)

⁴² Kemo kayé nké gyeggyaye kese-ro, né Yeesuu a lee manj-o-ro yo kée se mfén né okó moŋ bo, né a du diŋj-o. Amo feraa né asesé a lee ba buwi ba kpa mò. Bamó a ya nju mò-o, nké bo ma lee kpa feye o lee bamó ase mfén. ⁴³ Amaa oo tawé gywii bamó nee feye, “A tiri feye n tawé Wuribware a kuwure-o-ro a aseŋ timaa-o gywii eman kó gbaa se awuye, bo lee feye keto né Wuribware a sun mo a m bo waa-o nee.” ⁴⁴ Amose-o né oo meraa se oo naa oo tawé abwareseñ Yudaa awuye eman se kebwarekore akyan-j-nó.

5

*Anęt né Yeesuu a lee mò agyasepo gyenjprees-e-o
(Matiyo 4.18-22; Maak 1.16-20)*

¹ Nké nkó Yeesuu a yere kepare dabé kó né ba tee kemo ε Ginesaret (bées Galileya)-o kée, né

ηkee asesə i neñji ba yo akato-rə na bo nya ya nu mò abwareseñ kotoñe. ² Ne Yeesuu a ñu baa gyiiri ekoree enyo bo dan kepare-ɔ kεε. Ne ñkiñgyi akrapo-ɔ a yo a bo ya fwęe bamø asawu si. ³ Ne oo lwee ekoree-ɔ øko-rə. Siməñ ne Yeesuu a kya mò saa kyeesə fekyu-o lee nee. Ne oo kore Siməñ feyε o neñ koree-ɔ bo dəñjə nkyu si kafwęe, ne Yeesuu a kyena koree-ɔ-rə kaapo asesə abwareseñ.

⁴ Yeesuu a tōwε abwareseñ lowe-ɔ, ne oo tōwε gywii Siməñ feyε, “Mon' neñ bo dəñjə nkyu si yaa kebokenj-no, na mon' tweε asawu-o waa-rə kra ñkiñgyi.”

⁵ Ne Siməñ ye, “Mo nyanþe, ane a waa kusuñ kanye-o pεee, ane mə ane moñ kra seye. Amaa fo e yε aneñ feraa, mo e tweε asawu a ñ waa-rə.”

⁶ Ne baa tweε asawu-o waa-rə. Ne baa kra ñkiñgyi bweetə, haree asawu-o e kpa a a kyaye-rə.

⁷ Amose-ɔ ne baa ya bamø kesaree feyε bamø kosobee-anə ne bamø gbaa bo bo bamø koree-rə-ɔ bo kya bamø-rə. Ne baa bo kya bamø-rə, ne baa lee ñkiñgyi-o bo bɔrə ekoree enyo-ɔ, haree ekoree-ɔ a tōwε se e kpa a e gya nkyu.

⁸⁻¹⁰ Ne eyee a kpeñ Siməñ na bamø ne mò aa bamø bo mò koree-ɔ-rə bo lee aneñ ne baa kra ñkiñgyi bweetə-ɔ se. Aneñ dεe ne Sibidii mò gyi-anə, Yakubu na Yohanee ne bo gyε Siməñ mò kosobee-anə amo-ɔ eyee a kpeñ bamø. Siməñ (ne Yeesuu e ba a o bo tee mò e Peetroo-o) a ñu mfaanee-ɔ, ne oo kpuni añurii Yeesuu akato-rə, ne oo tōwε feyε, “Mo nyanþe, narə lee mo ase, bo lee feyε n gyε ebøyε ñwaapo nee.”

Ne Yeesuu a tōwε gywii Siməñ feyε, “Fo ma sa a fo duñ teñ fo. Lee ndəo bo yo fo maa lee kra ñkiñgyi.

Amaa asesε nε fo e dεe buwi kpa na fo baa bamø mo ase.” ¹¹ Mfeñ nε baa gyiiri bamø ekoree-ɔ bo beya kepare-ɔ kideñbe si, nε baa yøwε kεtø kεmaa, nε baa gya Yeesuu si.

*Aneñ nε Yeesuu a kya bwatøpo ko-ɔ
(Matiyo 8.1-4; Maak 1.40-45)*

¹² Sañ kø Yeesuu a yø bo mañ kø-rø, na bwatøpo nyare kø mø bo mfeñ. Mø kedeñ ñu Yeesuu-o, nε ñø yø mø ase, nε oo kpuni aŋurii kore Yeesuu tøwø feyε, “Mo nyanpe, fo e kpa, fo e taare a fo kya mo kolø mø na ñ nya lwee asesε-rø.”

¹³ Nε Yeesuu a bøñjaa mø feyε, “Mo e kpa.” Nε Yeesuu a ba kεsaree bo døñjø oløpo-ɔ se, nε o yε, “Mbøymø føraa fo e taare a fo lwee asesε-rø, a lee feyε fo a kpaare.” Mfeñ dεe nε ɔnyare amo a kebwatø-ɔ a lowe.

¹⁴ Nε Yeesuu a yii mø se feyε, “Deñ børø kpa kyεyε se yø Wuribware aløñjøpo-ɔ økø ase na o deere fo, na fo bø aløñjøtø nε Mosis a tøwø ε mø nε ñø kolø mø, nε ñø kpaare-ɔ bo, na økεmaa ñu feyε aneñ a kolø-ɔ moñ lee ki te mø se-ɔ. Fo a maa se fo e yø, fo ma kañ yεre kpa-rø tøwø kεtø nε mo a waa sa fo-ɔ gywii økø.”

¹⁵ Amø gbaa nε Yeesuu kεnyare a yø emañ se-ɔ nεe. Nε asesε biribiri a ba a bo bo nu aseñ nε o tøwø-ɔ, na o kya bamø alø. ¹⁶ Amaa mø ya nya kpa aneñ nε o taare-ɔ, o yø o naa mø wøre mfeñ nε a du diñjø-o na o nya kore kebwarekøre.

*Aneñ nε Yeesuu a kya kegyabøø ko-ɔ
(Matiyo 9.1-8; Maak 2.1-12)*

¹⁷ Kake ñkø, nε Yeesuu e kaapo abwareseñ løn kø-rø, nε Farisii awuye kø na Wuribware mbraa

akaapopo kó a ba bó te Yeesuu asé mféñ. Bamó boko a lée mañ këmaa né a bó Galileya sweére sé-ó. Né boko mā a lée Yudeya sweére sé na Yerosalem mañ-nó. Sañ amo-ó na o bée o de Wuribware a keyaaleñ-ó o kya alápo.

18 Né anyare kó a sorré këgyabóó kó kranj sé baa, né baa lénj bamó eyéé na bó taa mó lwee lénj-ó-ró yaa bó beya Yeesuu akató-ró. **19** Amaa bó lée anéñ né aséss kyo bweetó-ó sé-ó, bo moñ taare nya kpa na bó taa mó lweero. Amosé-ó né baa sorré mó bó déé yó kékyañ né Yeesuu bó këmo-ró-ó soso. Bamó a téé këmo soso-ó sé-ó, né baa tuwi bó soso. Mfén né baa taa mó bó dëñjó kranj sé, ba ife bó da-ró, né baa kra ife-o-ro yawé mó-ró kafwéé kafwéé bó kyoñwé kékyañ-ó-ró yaa bó beya Yeesuu akató-ró.

20 Anéñ né baa pee akató baa këgyabóó amo-ó sé-ó, Yeesuu a ñu feyé baa kóore mó gyi bweetó. Amosé-ó né oo tówé gywii këgyabóó-ó feyé, “Mo nyare, mo a taa fo ebóye-ó bó ke fo.”

21 Amo fëraa, né Wuribware mbraa akaapopo-ó na Farisii awuye-o a lée ba ñwiini ba gywii abee feyé, “Nsé e gyé ñnyare mo né mó-ó mó e sa señsa anéñ feyé mó a gyé Wuribware-ó? Ñnyare mā a tówé abuseñsen. Né Wuribware wóre e gyé né o taare a o taa ebóye bó ke aséss e?”

22 Mfén né Yeesuu a kyo ñu bamó mféere, né oo bise bamó feyé, “Ntétó i de mone? **23** Këmo-ó këmo e bó tówé ló, ‘Mo a taa fo ebóye bó ke fo’ bëee ‘Koso nare?’ **24** To, mo e kaapo mone feyé mo, dimaadi mó gyi-o, de keyaaleñ sweére mó sé na n taare taa okëmaa ebóye bó ke mó.” Né oo tówé gywii këgyabóó-ó feyé, “Kéé e, koso taa fo krañ a fo naré yo pe.”

25 Puri amo-rə nə kegyabəə amo a kəsə lamaŋ amo akato-rə mfeŋ bəə mə̄ kraŋ, nə əə nare mə̄ aya aanyə sə o yii pə̄, na ɔ kyorə Wuribware. **26** Nə bamə nə bə̄ bə̄ mfeŋ-ɔ pəee mə̄ eyee a kpeŋ bamə. Nə kufu a nya bamə, nə baa kyorə Wuribware na ba təwə feyə, “Aseŋ dabə̄ kə nə anə a lju ndəə.”

Aneŋ nə Yeesuu a təe Lewii, nə əə ba bə̄ gya mə̄ se-ɔ

(Matiyo 9.9-13; Maak 2.13-17)

27 Amo kaməə-rə, nə Yeesuu a ləē ya lju leŋpoo əkəərepo kə nə ba təē mə̄ ε Lewii-o (nə bə̄ bə̄ ba təē mə̄ ε Matiyo-o) na o te mə̄ leŋpoo kəərəkpa. Nə Yeesuu a təwə gywii mə̄ feyə, “Kəsə gya mə̄ se.” **28** Mfeŋ nə Lewii a kəsə yəwə kətə kəmaa, nə əə gya Yeesuu si.

29 Ne Lewii a ya waa ateese mə̄ ayə sa Yeesuu a o gyi. Ne əə bə̄ nyiŋji leŋpoo əkəərepo bwəetə na aseſe kə feyə bə̄ ba na bə̄ gyi ateese amo.

30 Amo feraa nə Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapopo kə nə bə̄ tii bamə se bə̄ gya bamə ananatə se-ɔ a ləē ba təē ba gywii Yeesuu agyasepo-ɔ, nə bə̄ yε, “Ntetə se nə mone aa leŋpoo əkəərepo na əbəye awaapo i gyi abee ase?”

31 Ne Yeesuu a nya mənaŋ beŋŋaa bamə feyə, “Okə nə ɔ lɔ-ɔ nə ba sa kadwi. N gyə əkə nə o de alaŋfiya-o. **32** Amoſe-ɔ n gyə bamə nə bə̄ moŋ gyə əbəye awaapo-ɔ se nə mo a ba, amaa bamə nə bə̄ gyə əbəye awaapo-ɔ se nə mo a ba, na m bə̄ təwə gywii bamə feyə bə̄ nu bamə eyee kiŋji ləē bamə əbəye-rə.”

Akoŋ kəkra aseŋ

(Matiyo 9.14-17; Maak 2.18-22)

33 Né asesé kó a bo tówé gywii Yeesuu feyε, “Yohanee a agyasepo-o na Farisii awuye a bómoo-o e kra akon iluwi bwéetó na ba kore kēbwarekore, amaa fó feraa fó bómoo-o i gyi ba nuu saj kēmaa.”

34 Né Yeesuu a bēnjaa bamoo feyε, “Mone e fa feyε saj né øko e kpa a o waaree-o, økofø mò kuri mò nyaree-aná e kyéna akon na o bo-rø aaa? Moñ kœrø gyi. **35** N du née feyε økofø mò kuri-o, né mo agyasepo-o mɔ du née feyε økofø mò kuri mò nyaree-aná-o. Nke ñko e ba né ba kra økofø mò kuri a bo lée bamoo ase, na ñkee bo kra akon.”

36 Né Yeesuu a bee tówé kékpare mò gywii bamoo feyε, “Øko maa kyan waagya popwεe na o bo taa waagya dëdaa-rø. Øko né mò ya waa aneñ, o nyéra waagya popwεe-o, na mfeñ né oo ba waagya-o bo taa-rø-o na waagya dëdaa-o maa waa koñko.

37 Anen dee né moné nyi feyε bo de nta ba waa prantowá né ba ba kabø wøre bo waa-o-rø. Bo de nta popwεe ba waa prantowá popwεe-rø. Nta popwεe ya lwee prantowá dëdaa-rø, nta-o i fwii na prantowá-o bwée nyéra na nta-o twiiri wée.

38 Amose-o, bo de nta popwεe ba waa prantowá popwεe-rø. **39** Né øko mò ya nuu nta dëdaa, o maa lee kpa mpopwεe kunuu. O yε ndëdaa-o bo mpopwεe-o. Amose se-o mo agyasepo-o maa kra akon.”

6

*Kukyure ñke aseñ
(Matiyo 12.1-8; Maak 2.23-28)*

1 Kukyure kake kó, Yeesuu mò aa mò agyasepo a naa ba kyon abwaye adøo kó-rø-o, né mò

agyasepo-o a lee ba gyee abwaye ne ba kyon amo-rə-o, ne baa fee ba wo, a lee feye akon de bamoo. ² Ne Farisii awuye ko a nyu anen ne ba waa-o, ne baa bise bamoo feye, “Ntetə se ne mone e gyee abwaye-o? Mone moj nyi feye ketə ne mone e waa-o gyee kusuj nee eee? Ne a kye Wuribware mbraa feye oko a waa kusuj ko kukeyure kake.”

³ Ne Yeesuu a beejaa bamoo feye, “Mone moj tee kare abwaresen wore-o nyu ketə ne ane odedaapo Deefid a waa saj ne akon de mo aa mo anarebeepo-o oo? ⁴ Ketə bo abwaresen wore-o-ro feye Deefid a lwee Wuribware sunkpa, ne baa sa mo bodobodoo akuri ne baa bo lonyo Wuribware-o, ne oo saj ekoo sa mo anarebeepo-o. Na a moj gye mbraa kikye aaa? Bo lee feye ane mbraa-o ye Wuribware alonyopo wore e gyee ne bo de kpa feye bo gyi anen a bodobodoo-o.” ⁵ Ne Yeesuu a towə bo gye kee feye, “Amose-o mo, dimaadi mo gyi-o, de kukeyure kake-o gbaa elen.”

*Kesaree wuse wuye ko asej
(Matiyo 12.9-14; Maak 3.1-6)*

⁶ Kukeyure kake ko bee ne Yeesuu a bee yo kebwarekorekyan-no ya kaapo abwaresen. Saj amo-o onyare ko mo bo mfey na mo kigyiisesaree a wu. ⁷ Amo Farisii awuye na Wuribware mbraa akaapopo ko mo bo mfey, ne ba kpa a bo nya poro Yeesuu feye o waa bɔye. Amose-o bamoo akatə a pee ba deerə a bo kee feye Yeesuu e kya kesaree wuse wuye amo kukeyure kake amo aaa, a lee feye bo maa waa kusuj kemaa kake amo.

⁸ Amaa Yeesuu a kyə nyu bamoo mfeyere-o, ne oo towə gywii kesaree wuse wuye amo ε, “Koso ba

akatɔ-rɔ mfeŋ." Né ɔnyare-ɔ a kɔso yere ba akatɔ-rɔ mfeŋ.

⁹ Né Yeesuu a bise bamɔ nè bo bo mfeŋ-ɔ feyε, "Emené nè Wuribware mbraa-ɔ a sa kpa feyε ané waa kukyure kake? Mbrraa-ɔ yε ané waa kitimaa nee eee, bεεε kεbɔyε aaa? N yε, ané morɔwε sεsε nee, bεεε ané mɔɔ sεsε nee eee? Mon' tɔwε gywii mo."

¹⁰ Né ɔɔ deere bamɔ pεεε kpone. Né ŋkee ɔɔ tɔwε gywii ɔnyare-ɔ feyε, "Teyi fo kεsaree-ɔ-rɔ." Né ɔnyare amo a teyi-ro, nè mò kεsaree amo a kpaare. ¹¹ Bo lεe mfaanεε sε-ɔ nè Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ iduŋ a fwii bweetɔ Yeesuu si, nè baa lεe ba fa kεtɔ nè ba waa mò-ɔ.

Aneŋ nè Yeesuu a lee mò ayaa-rɔ ayerepo kudu anyɔ-ɔ

(Matiyo 10.1-4; Maak 3.13-19)

¹² Kεtɔ moŋ kyee nè Yeesuu a yɔ kεbεe ko se ya kɔrε kεbwarekɔrε. Né oo sii mfeŋ kanye amo pεεε ɔ kɔrε kεbwarekɔrε. ¹³ Kayε a ke-o, nè ɔɔ tεe mò agyasεpɔ-ɔ baa mò ase, nè oo lee bamɔ-rɔ kudu anyɔ feyε bo waa mò ayaa-rɔ ayerepo. ¹⁴ Bamɔ e gyε Simɔŋ (ɔɔ bεe sa mò kεnjasenyare nee feyε Peetroo) na mò tire Andruu, na Yakubu na Yohannee na Filipo na Bar-Tolomiyu, ¹⁵ na ŋkee Matiyo na Tomas na Alafiyus mò gyi Yakubu, na Simɔŋ nè ba tεe mò ε Selɔt (kaase ε kaapo nee feyε ɔmaŋkpapo-ɔ), ¹⁶ na Yakubu mò gyi Yudas, na Yudas kɔ nè ba tεe mò ε Kariyotinyi, nè ɔ ba a ɔ bo gyi Yeesuu kidiburo-o.

*Aneŋ ne Yeesuu a kaapø atø, ne øø kya aløpo-ø
(Matiyo 4.23-25)*

17 Ne Yeesuu na mò ayaa-rø ayørepo-ø a kporowé kebøe-ø si. Bamø a kporowé-ø, ne mò aa mò agyasepo bweetø a bo yere mfenj ne sweere-ø du kyeekyee-ø. Asesø biribiri mø a gyanjø mfenj. Bamø boøko a lee Yudeya sweere se, na Yerosalem mañ-nø, ne boøko mø a lee emanj ko se ne ba tee emø ε Tiro na Sidøn, ne e bo øpøø kæe-ø.

18 Baa ba neø feyε bo bo nu abwareseñ ne Yeesuu e tøwø-ø na ø beø kya bamø alø. Bamø ne ibrisi te bamø se ee tøraa bamø-ø pøee mø a ba mfenj. Ne øø gya emø bo koso bamø se. **19** Ne asesø-ø pøee a leø eyøø ba kpa feyε bo dabørø mò, a lee feyε keyaaleñ ne o de-o ø taare a ø bo kya bamø pøee.

*Kebøe se abwareseñ kotoøwe
(Matiyo 5.1-12)*

20 Ne Yeesuu a lee ø sa señsa o gywii mò agyasepo-ø feyε,

“Monø ne monø i wu kitiri-o, monø de nyure,
a lee feyε monø e gyø ne monø tii Wuribware
a kuwure-o si.

21 Monø ne akon ø møø monø mbeyømø-ø, monø de nyure,
a lee feyε monø sañ monø e keepaa.

Monø ne monø ebore-ø i duñwi monø mbeyømø-ø,
monø de nyure,

a lee feyε monø sañ monø e mose.

22-23 Asesø ya kisi monø,
ne baa gya monø lee bamø kebwarekore
akyanj-nø,

ne baa saare monø, ne baa nyera monø kenyare

bo lee anej ne mone gya mo, dimaadi mō
 gyi-o, si-o si,
 mone de nyure,
 Asej ya to mone anej,
 mon' sa a a waa mone kōne na mon' ba kōne
 bo kyaa,
 a lee feyε kakoka dabe timaa ko da
 ka gywii mone Wuribware se.
 Bo lee feyε anej ne ba waa mone-o dεε
 ne bamō adedaapo-o a bo waa Wuribware a
 akyaamεε-o.
 24 Amaa asej dabe e to mone ne mone gye ato
 awuye mbeyəmə-o,
 a lee feyε mone a kyə gyi mone kōne sweere se
 mfee.
 25 Asej dabe e to mone ne mone a gyi keepaa
 mbeyəmə-o,
 a lee feyε akonj saj a ba a bo nya mone.
 Asej dabe e to mone ne mone e məsə mbeyəmə-o,
 a lee feyε bore-rə saj o ba a o bo duŋwi mone
 na mon' su.
 26 Asej dabe e to mone ne asesə e sa mone kenyare
 timaa mbeyəmə-o.
 Anej dεε ne bamō adedaapo a sa bamō ne baa bo
 penna
 feyε bo gyε Wuribware akyaamεε-o kenyare
 timaa."

*Anej ne ane kpa ane adoj asej-o
 (Matiyo 5.38-48; 7.12)*

27 Ne Yeesuu a kya se tōwē feyε, "Mbeyəmə mone
 ne mone i nu mo asej-o, mo e tōwē mo i gywii
 mone feyε, mon' kpa mone adoj asej, na mon'
 waa bamō ne ba kisi mone-o kedamənajse. 28 Na

mon' yure bamo ne bamo feraa ba da mone yii-o, na mon' kore kebwarekore sa bamo ne ba waa mone borokraa-o. ²⁹ Feye oko ya da fo ko kesebo-ro kebaa, na fo bee buruwaa kenyosepo-o sa mo a o da. Oko ya taa fo waagya, na fo taa fo kaare bo tii mo si na o taa nare. ³⁰ Okemaa ne o kore fo kotoeko-o, fo i de, sa mo ket-o, ne oko ya taa fo ket-o, fo ma tooraamo feye o kinjaa kemo baa fo. ³¹ Amo katin e gye feye anen ne mone e kpa feye mone abeeko waa mone-o, mone mo mon' waa anen dee sa bamo.

³² Mon e kpa bamo ne ba kpa mone-o wore asen, emene ne mone e waa a mon' nya nyure lee Wuribware ase? A lee feye bamo gbaa, bamo ne bo gye eboye awaapo-o, e kpa bamo ne ba kpa bamo-o asen. ³³ Mone e waa bamo ne ba waa mone kedamenanjs-o kedamenanjs, nto se ne mon' nya nyure? A lee feye anen dee ne eboye awaapo gbaa e waa. ³⁴ Ne mone ya ba mone ato bo para bamo ne mone nyi feye ba ka mone kok-o wore, emene ne mone e waa a mon' nya nyure lee Wuribware ase? A lee feye eboye awaapo gbaa de ba para abee anen dee. ³⁵ Amaa amo katin-o e gye feye mon' kpa mone adon asen, na mon' waa bamo kedamenanjs. Mon' ba mone ato bo para, na mone ma fa feye bo ka mone amo kok. Mone ya waa anen sa bamo, mone e nya amo kakka dabe san ko, na bo nu feye mone gye Nyinkee-kyon-at-pee-ee-Bware mo gyi-ana. Bo lee feye Wuribware bware bo sa bamo ne bo gye aborokoonepo gbaa na bamo ne bo maa sa mo anjs ket-o kemaa-r-o.

³⁶ Amose-o mon' nu asese ewee feye anen ne mone se Wuribware i nu asese ewee-o."

*Mone ma poro mone beekoo-ana
(Matiyo 7.1-5)*

37 Né Yeesuu a kya se tawé feyε, “Mone ya poro mone beekoo-ana, Wuribware mə e poro mone. Amose-o mone ma poro mone beekoo-ana. Mone ya bu mone beekoo-ana kepø, Wuribware mə i bu mone kepø. Amose-o mone ma bu mone beekoo-ana kepø. Amaa mone ya taa mone beekoo-ana ebøyε bo ke bamø, Wuribware mə e taa mone lee a o bo ke mone. **38** Mone ya sa mone beekoo-ana atø, Wuribware mə e sa mone mone lee. Kaseñtiñ Wuribware e ba atø a o bo borø mò kyunjputiñ-o, na o yee si, na o bee nya bo borø se, na a borowε, na o taa sa mone. Anen né mone e sa mone beekoo-ana-o dæe né Wuribware mə i kinjaa a o bo sa mone.”

39 Né Yeesuu a da kækpare mə gywii bamø feyε, “Fo e gye tenapo, fo e taare a fo kaapo fo kosobee tenapo kpa aaa? Moñ kœore gyi. Fo ya waa anen, mone anyo-o e lee a mon' lee da kœmantan-nø.

40 Anen dæe né sukuu kigyi moñ de kpa feyε o kaapo atø, a lee feyε o moñ ta feyε mò okaapopo, amo oo lowε mò sukuu.

41 Beesem emené se né fo e deeré kakpafεe né ka døñ fo beekoo kekatø se-o, né fo moñ kee kebenjiñ né ke døñ fo lee si-o? **42** Beesem emené né fo e waa na fo tawé feyε, ‘Moñ kosobee, sa a n lee kakpafεe né ka døñ fo kekatø se-o,’ na fo feraa fo moñ kee kebenjiñ né ke døñ fo lee si-o? Nno nyoo nyoo wuye, lee kebenjiñ né ke døñ fo fœnfœn kekatø se-o pwεe na fo dæe taare nyu damenañse lee kakpafεe né ka døñ fo beekoo lee si-o. Amose se-o mone ma poro mone beekoo-ana. Amaa mon' lee ebøyε lee mone fœnfœn nykrono-rø

pwεε na mɔn' dεε taare kya mɔnε bεεkɔ-an-a-rɔ na
bɔ lee bamɔ lee."

Kiyii na kemo agyi
(Matiyo 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Nε Yeesuu bεε ɔ ye, "Kiyii timaa maa swεε agyi bɔyε, nε kiyii nε kε mɔn de alanfiya-o mɔ maa swεε agyi timaa. ⁴⁴ Kiyii agyi nε bɔ de ba pini kiyii suyo nε kε gye-ɔ. A lee feyε lεŋkren maa swεε kimangoo agyi, nε kurunjbre mɔ maa swεε kukuti agyi. ⁴⁵ Sεsε timaa kakponɔ-rɔ nε atɔ timaa ɛ lee, nε atɔ bɔyε ɛ lee sεsε bɔyε kakponɔ-rɔ, a lee feyε kεtɔ nε kε bɔ sεsε kakponɔ-rɔ-ɔ ɛ gyε nε a lee mɔ kano-rɔ."

Lɔŋ apwεεpo anyɔ-ɔ
(Matiyo 7.24-27)

⁴⁶ Nε Yeesuu a kya sε bise feyε, "Ntεtɔ sε nε mɔnε ɛ tεe mɔ ε 'Mɔ nyanpe, mɔ nyanpe,' na mɔnε mɔ mɔnε maa waa kεtɔ nε mɔ ɛ tɔwε mɔ i gywii mɔnε-ɔ nεe? ⁴⁷ Mɔ ɛ kaapo mɔnε anεn nε ɔkɔ nε ɔ ba mɔ ase a o nu mɔ aseñ, nε o bu amo-ɔ du-o. ⁴⁸ Sεsε-ɔ du nεe feyε ɔnyare kɔ nε ɔ kpa a ɔ pwεε lɔŋ, nε ɔɔ da talii, nε oo kwii talii-o-ro waa keŋ ya tɔ afɔrε pwεε nε ɔɔ dεε pwεε mɔ lɔŋ bɔ yera sε. Mɔ a pwεε mɔ lɔŋ-ɔ bɔ yera lɔwε-ɔ, nε bon kɔ a tweε kufwiiri, nε mɔ nkyu a gyaa bɔ towaa lɔŋ-ɔ, na ɔ mɔn lεŋkpaj gbaa, bɔ lee anεn nε baa pwεε mɔ damenanjse-ɔ sε. ⁴⁹ Amaa ɔkɔ nε o nu mɔ aseñ nε mɔ ɛ tɔwε-ɔ, nε mɔ-ɔ mɔ maa gya amo se-ɔ du nεe feyε ɔnyare kɔ nε ɔɔ pwεε mɔ lɔŋ nε ɔ mɔn kwii talii-o na ɔ waa keŋ-o. Nε nkyu a tweε kufwiiri gyaa bɔ towaa lɔŋ amo. Nε lɔŋ amo a bwεe lee da wuuruum. Amo ɛ gyε saasebεε."

7

*Anēn nē Yeesuu a kya Roma soogyaa kō
keyaafrē-ō
(Matiyo 8.5-13)*

¹ Sañ nē Yeesuu a tōwē kētō nē o de o gywii asēsē-ō lōwē-ō, nē oo yō Kapaaniyum mañ-nō. ² Amō sañ amo-ō asoogyaa abrēsē-ō əkō bō mfeñ. ḍ moñ gyē Isireeliinyi feyē Yeesuu-o. ḍ gyē Romanyi neē. Nē o de mō keyaafrē timaa kō nē o lō da o kpa a o wu. ³ Soogyaa amo a nu Yeesuu si mañ-ō-rō-ō, nē oo suñ Yudaa awuye abrēsē kō feyē bō ya kōrē Yeesuu na o bō kya mō keyaafrē-ō sa mō. ⁴ Nē baa ba Yeesuu asē bō kōrē mō feyē o ba. Nē bō yē, “Hareē ɔnyareē amo a moñ gyē Isireeliinyi-o gbaa ooo, a bware feyē fō bō kya mō-rō. ⁵ Bō lēe feyē o kpa anē asēsē asēn, nē mō fōnfōn a bee pweē kēbwarekōrēkyān sa anē.”

⁶ Amōsē-ō nē bamō aa Yeesuu a taa bō yō. Bamō a kpa a bō fō lōñ-ō-rō-ō, nē soogyaa-o a suñ mō nyareē-ana feyē bo ya gyanjaa Yeesuu. Nē baa ya tōwē gywii mō feyē, “Mo nyānjpē, fō ma kpōnē fō eyē ba mo ase. A lēe feyē moñ gyē sēsē timaa nē m bware feyē fō ba mo lōñ-nō-ō. ⁷ Nē mo-ō m bee moñ fō feyē m ba fō ase mo fōnfōn. Amōsē-ō fo ya dēñ sa kanō bō kyōñwē gbaa, mo keyaafrē-ō e kpaare. ⁸ Nō gbaa mo nē n gyē sēsē lanjgān, nē n de abrēsē nē bō kyo mo-ō, de asoogyaa awuye mo kaase, nē mo ya tōwē gywii bamō əkō feyē, ‘Nare,’ o yō neē, nē mo ya tōwē gywii əkō mo feyē, ‘Ba,’ puri amo-rō amo o ba. Nē mo ya tōwē gywii mo keyaafrē feyē, ‘Waa kēmo-ō,’ amo o waa.”

9 Yeesuu a nu aneŋ ne ɔnyare amo a suŋ bo tɔwɛ-ɔ, ne ɛyee a kpeŋ mò, ne oo buruwaa tɔwɛ gywii lamaŋ ne o gya mò se-ɔ feyε, “Mo e tɔwɛ mo i gywii mɔnɛ feyε moŋ tɛɛ ɳu sɛsɛ ne o kɔɔrɛ mo o gyi mfaanee-ɔ, ane Isireelii awuye-ro gbaa moŋ tɛɛ ɳu ɔkɔ aneŋ. Ne ɔnyare mɔ moŋ gyɛ Isireeliinyi.”

10 Ne mbɔɔ amo a kiŋŋi yɔ soogyaamо aye ya to feyε mò kεyaafɔrε amo a kpaare.

Aneŋ ne Yeesuu a kyinŋi kpenlekyee kɔ kagyinyaŋsɛe lee lowi-ro-o

11 Nke mfene kɔ kamɛɛ-ɔ, ne Yeesuu a yɔ maŋ kɔ ne ba tɛɛ ε Nayiŋ-o-ro. Amo saŋ amo-ɔ mò agyasepo-ɔ na asɛsɛ biribiri gya mò se. **12** Saŋ ne ba kpa a bo lwee maŋ-ɔ-rɔ-ɔ na asɛsɛ kɔ sɔ kifuniŋ, na asɛsɛ bweetɔ gya se ba leɛ maŋ-ɔ-rɔ ba yɔ purekpa. Asaa kpenlekyee kɔ mɔ kagyinyaŋsɛe wɔrɛ kpeŋ ne o de-o ya wu, ne bo de mò a bo ya pure, ne maŋ-ɔ-rɔ asɛsɛ gya se aneŋ. **13** Amo Yeesuu kɛdeŋ ɳu ɔkyee amo-ɔ, ne mò aseŋ a waa mò ɛwɛɛ, ne ɔɔ tɔwɛ gywii ɔkyee-ɔ feyε, “Fo ma leɛ su.”

14 Ne Yeesuu a narɛ ya daborɔ kifuniŋ-o, ne bamɔ ne bo sɔ-ɔ a sii yere. Ne Yeesuu ye, “Kεyaafɔrε, kɔsɔ.” **15** Ne kεyaafɔrε ne oo wu-o a kɔsɔ kyɛna, ne ɔɔ leɛ o sa seŋsa. Ne Yeesuu a taa mò sa mò nyi.

16 Ne kufu a nya bamɔ ne bo bo mfeŋ-ɔ pɛɛɛ, ne baa kyɔrɔ Wuribware. Ne bo ye, “Wuribware kyaamɛɛ dabɛ kɔ a ba ane ase. Wuribware a ba a o bo mɔrɔwɛ mò asɛsɛ.” **17** Ne Yeesuu aseŋ a yɔ ɛman ne e maa mfeŋ-ɔ-rɔ na ifuri amo pɛɛɛ se.

*Anęj nę Yohanee Osuubəpo-o a suŋ mbəə Yeesuu
ase-ɔ
(Matiyo 11.2-19)*

18-19 Nę Yohanee Osuubəpo a agyasepo-o a təwə atə nę Yeesuu a waa-ɔ pεεε aseŋ gywii Yohanee. Nę ɔɔ tεe bamə abεε anyo suŋ bamə Yeesuu ase na bo ya bise mò feyε, “Fo e gye Kristoo nę Yohanee ye o ba a o bo lee Wuribware ase-ɔ ɔɔ, bεεε sεsε baŋbaŋ ko bεe o bo-rə nę anę kεe mò kpa aaa?”

20 Amo feraa bamə a yo Yeesuu ase-ɔ, nę baa bise mò feyε, “Yohanee Osuubəpo-o ya suŋ anę na anę bo bise fo feyε fo e gye Kristoo nę o ye o ba a o bo lee Wuribware ase-ɔ ɔɔ, bεεε sεsε baŋbaŋ ko bεe o bo-rə nę anę kεe mò kpa aaa?”

21 Saŋ amo mɔ-ɔ, Yeesuu a kya aləpo bwεetə na bamə nę ibrisi te bamə se-ɔ. Atenapo pεεε, oo buŋji bamə akatə. **22** To, nę ɔɔ bεŋjaa Yohanee Osuubəpo a mbəə-o feyε, “Mon' kiŋni nare ya təwə kεtə nę mone a nu mɔ e təwə, na kεtə nę mone a ɔnu mɔ e waa-ɔ gywii Yohanee. Fejε anę nę Wuribware kyaamεε kɔ a kyoreε waa abwareseň wɔrε-ɔ-rə bo lee mò nę o ba a o bo ba-ɔ kuŋsi aseŋ-ɔ, amo e gye feyε, mbeyəmə atenapo kεe, nę agyabɔɔ naa, nę abwatəpo kebwatə a lɔwε, nę akpawu i nu aseŋ, nę bamə nę baa wu-o a kyiŋni, nę atiripo i nu aseŋ timaa-o. **23** Oko nę o maa yɔwε kɔkɔrε mɔ gyi-o e nya nyure.”

24 Saŋ nę Yohanee Osuubəpo a mbəə-o a kiŋni bo yii-o, nę Yeesuu a lee o təwə Yohanee aseŋ o gywii asešε bwεetə nę bo gya mò se-ɔ. O yε, “Saŋ nę mone a yo Yohanee ase kimukee-ro-o, ntεtə nę mone a yo a mon' ya deere? Oko nę o kyurowi mò mfεεrε feyε anę nę ɛfa i kpeere ɔn yɔ mfeε

na mfee saŋ ne afwii e da mmo-o ne mone a ya
deere aaa? ²⁵ Nteto ne mone a lee a mon' ya
deere? Sesee ne o buŋ waagya timaa-o ne mone a
yo a mon' ya deere aaa? Asesee ne bo buŋ aneŋ a
ato ne bamoo kakyena-ro bo kone-o gyę ato awuye
ne bo te eləŋ damenajse dabe dabe-ro-o. ²⁶ Mon'
towę gywii mo, nse ne mone a yo a mon' ya deere?
Wuribware kyaamee aaa? Kasentin nee, amaa
n gyę Wuribware kyaamee-o wore ne mone a ya
ŋu. Monę a ŋu əko na o kyo bo tii si. ²⁷ A lee
feyę Yohanee Osuubopo-o asen ne baa kyoreę waa
abwareseŋ wore-o-ro feyę Wuribware e towę o
gywii Kristoo feyę,

‘Mo i sun mo kabœ a m bo gye fo nkrees,
na o ya lœnœ kpa bo yera fo.’* ”

28 Ne Yeesuu a t^əwē b^o tii si feyε, “Mo e t^əwē mo i gywii m^onε feyε s^əsε k^o m^on ky^əna swe^əre mo se ne o kyo Yohanee Osuub^əpo-o, amaa m^od ne o gye kagyingyii Wuribware se a kuwure-o-ro kyo Yohanee.”

²⁹ Asesɛ-ɔ pɛɛɛ, fɔŋfɔŋ leŋpoo akɔɔrepo-ɔ, a nu anɛŋ nɛ Yeesuu a tɔwɛ Yohanee Osuubəpo-ɔ asenj-ɔ, nɛ bamɔ akatɔ a gyi, nɛ bɔ yɛ Wuribware bware. Asesɛ mɔ nɛ baa tɔwɛ anɛŋ-ɔ gye bamɔ ne Yohanee a bɔ asuu-o nɛɛ. ³⁰ Amaa Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ e gye bamɔ ne bamɔ fɛraa baa kine kpa nɛ Wuribware ɛ borɔ se a ɔ bɔ morɔwɛ asesɛ-ɔ, nɛ baa kine feyɛ Yohanee bɔ bamɔ asuu-o.

* 7:27 Malakij 3,1.

31 Né Yeesuu a kya s̄e ε, “Mbeyəmō, ntetə nē mo
e nya a m b̄o biri ndōo a asesə-ɔ nēe? Emēnē nē b̄o
du? **32** B̄o du nēe feyε ḥyaagyī a te ba soori kōlōŋde
s̄e, nē bamō katuŋ kō e fεe-r̄o ba kyōŋw̄e katuŋ kō
feyε,

‘Anē a da kōkōfō-r̄o akoyε sa mōne,
amaa mōne moŋ kyaa ooo.
Né anē a bee waa kale,
amaa mōne moŋ su ooo.’

33 To, Yohanee Osuubəpō-ɔ a ba-ɔ, ɔɔ kra akoy, nē oo kisi nta kunuu, nē mōne yε, ‘Obənsam te mō se.’ **34** Amaa mō, dimaadi mō gyi-o, a ba, nē mō a gyi nuu feraa, nē mōne bee mōne yε, ‘Mōn’ kēe ḥnyare amo, o gyε oteesekpapo, na ɔtanuupo, na leŋpoo akɔɔrepō bamō nyare, na eb̄oyε awaapo bamō nyare nēe.’ **35** Amaa fō ya ɻu ɔkō nē mō e gyā Wuribware a kanyiasen a ɛkpa-ɔ s̄e-ɔ, fō i ɻu feyε mō kanyiasen-ɔ gyε kasəntinj.

Anē nē Yeesuu a yə Simən Farisiinyi-o aye-ɔ

36 Nē Farisi awuye-o ɔkō nē ba tēe mō e Simən-ɔ a nyiŋji Yeesuu feyε o ba mō aye b̄o gyi ateese. Nē ɔɔ yə mfəŋ ya kyena a o gyi. **37** Amə saŋ amo ɔkyee kō mō b̄o maŋ-ɔ-r̄o mfəŋ, nē o gyε eb̄oyε ɔwaapo. Nē oo nu feyε Yeesuu a ba Farisiinyi amo aye o gyi. Amose-ɔ nē ɔɔ kpa mō laŋpenjtaa b̄o bor̄o kalɔgyii kō nē baa baa kibu kō nē ba tēe kēmo e alabasetaa-ɔ b̄o waa-ɔ baa mfəŋ. **38** Amō a gyε Yudaa awuye mbraa-ɔ s̄e, nē b̄o da ba gyi. Nē ɔkyee-ɔ a b̄o yere Yeesuu ayaa ase. Nē o su o de mō akyukyu o pō mō ayaapapaa. Nē ɻkee ɔɔ ba mō ipwii b̄o kpεe akyukyu-o Yeesuu ayaapapaa-ɔ s̄e, nē ɻkee ɔɔ

kyokywee amo se, ne oo twiiri lanjpenjtaa-ɔ bo wee se.

³⁹ Né Farisiinyi né Yeesuu te mò lɔŋ-nɔ-ɔ a ɻu aneŋ-ɔ, né ɔɔ fa mò mfeeɛrɛ-rɔ feyε, “Onyare mɔ dɛɛ ɔ gyɛ Wuribware kyaamɛɛ kaseŋtij née, weetee o ɻu kɛtɔ ne ɔkyee mɔ ne ɔ dabɔrɔ mò-ɔ gyɛ-ɔ. Na o ɻu aneŋ ne ɔkyee mɔ te ɔ waa eboye-ɔ.”

⁴⁰ Amo feraa né Yeesuu a tɔwɛ feyε, “Simɔŋ, n de kotəkɔ a n tɔwɛ gywii fo.”

Ne Simɔŋ yε, “Yooo, ɔkaapopo, tɔwɛ gywii mo.”

⁴¹ Né Yeesuu a tɔwɛ feyε, “Anyare anyɔ ko e bo-rɔ. Né bo de atɔ wuye ko, né o de mò atanne ɔ para aseɛɛ-ɔ kokɔ. Bamɔ ɔkɔ de mò kokɔ siidii ɻikpɛŋ nnuu, né ɔkɔ-ɔ mɔ de siidii alafa anuu.

⁴² Bamɔ anyɔ-ɔ mɔ pɛɛɛ moŋ taare kɔkɔ-ɔ ka, amoſe se-ɔ né ɔɔ taa bo ke bamɔ. To, bamɔ abɛɛ anyɔ mɔ-rɔ, nse e gyɛ ne mò akatɔ i gyi atɔ wuye amo se bwɛetɔ-ɔ née?”

⁴³ Né Simɔŋ Farisiinyi-o a bɛŋŋaa feyε, “Mo e kɔɔrɛ a n gyi feyε mò ne mò kɔkɔ kyɔ bwɛetɔ, né ɔɔ taa bo ke mò-ɔ.”

Ne Yeesuu yε, “A gyɛ kaseŋtij.”

⁴⁴ Amo feraa né oo buruwaa deerɛ ɔkyee amo a keri-o, né ɔɔ tɔwɛ gywii Simɔŋ feyε, “Fo a ɻu ɔkyee mɔ aaa? Mo a ba fo aye-ɔ, fo moŋ kra mo nɛɛnɛɛ, feyε fo moŋ sa mo nkyu na m bo fwɛɛ ayaapapaa se, amaa ɔkyee-ɔ feraa a ba mo akyukyu bo fwɛɛ mo ayaapapaa se, né ɔɔ ba mò ipwii bo kpɛɛ amo se. ⁴⁵ Fo moŋ kyokywee mo kedaabɔŋ bo sa mo anse na kɛba, amaa ɔkyee-ɔ feraa moŋ yɔwɛ mo ayaapapaa se kɔkyokywee lee haree saj ne mo a ba mfeeɛ-ɔ. ⁴⁶ Fo moŋ kyiine mo kuŋu-ro mfɔ, amaa mò feraa a twiiri lanjpenjtaa wɛɛ mo ayaapapaa se.

47 Amose-o mo e tɔwɛ mo i gywii fo feyε, haree ɔkyee mo ebɔye a kyo gbaa ooo, Wuribware a taa emo pεee bo ke mò. Kekpa demanjte nε ɔ kpa mo-o e gyε nε ke e kaapo feyε Wuribware a taa mò ebɔye-o bo ke mò. Amaa ɔko nε oo waa ebɔye kafwee nε Wuribware a taa bo ke mò-o e kpa Wuribware kafwee nεe.”

48 Nε Yeesuu a tɔwɛ gywii ɔkyee-o feyε, “Mo a taa fo ebɔye bo ke fo.” **49** Nε bamø nε bamø aa Yeesuu i gyi-o wɔrε wɔrε e tɔwɛ ba gywii abεε feyε, “Onyare mo e fa feyε o gyε nε, nε haree o de asεε ebɔye o ke bamø?”

50 Amaa Yeesuu a bee tɔwɛ gywii ɔkyee-o nεe feyε, “Fo a kɔrε mo gyi-o si-o, Wuribware a morɔwε fo. To, narε damenajse.”

8

Akyee nε bamø aa Yeesuu a yɔ-o

1-2 Bo fo saŋ ko-o nε Yeesuu a narε emanj dabε na ngingyii si ɔ tɔwɛ aseŋ timaa bo lεe Wuribware kuwure-o si o gywii asesε. Mò aa mò agyasepo kudu anyɔ-o na akyeepε ko nε oo gya ibrisi bo kɔsø bamø se, ne oo kya bamø alɔgyi-o ya narε kaa emanj-o se. Akyee amo e gyε Mariya nε ba tee mò ε Magadalanyi, nε Yeesuu a gya ibrisi isunoo bo kɔsø mò se-o, **3** na Yohana ne ba tee mò kuri ε Kusa nε ɔ dεε ɔ gyε Owure Herɔd a ayaafɔrε-o pεee obresε-o, na Susana, na akyee bweetø bo tii si. Baa ba bamø mpotεε nε bo de-o ŋkø bo kya Yeesuu mò aa mò agyasepo-o-rɔ-o.

*Odaapø kitee
(Matiyo 13.1-9; Maak 4.1-9)*

4 Né asesé a leē emaj sē emaj sē ba Yeesuu asē. Sanj né asesé biribiri a bø gyanjœ̄-o, né Yeesuu a tøwø kitee mø gywii bamø̄ feyε̄, **5** “N gyø̄ adø̄pø̄ kō ē bø̄-rø̄ aaa? Nø̄ ø̄ yø̄ a ø̄ ya ñonyanø̄ mø̄ yaabrael. Mø̄ a yø̄ ø̄ ñonyanø̄-o, né ayaabraagyi amō ako a leē da kpa kε̄s, né asesé a kyikye si, né mbogyií a bø̄ tesí gyi. **6** Né yaabrael amō ako a leē da kagyaasē. A bø̄ kwǣsø̄-o, né aa wu, a leē feyε̄ swø̄erē amō mfø̄nø̄ monj de yuri. **7** Né akø̄ mø̄ a leē da efa-rø̄, né amō aa efa-o a kø̄sō, né efa-o a danj mwiire amō sē, amōsē-o ø̄ monj taarē waa. **8** Né ñkee ayaabraagyi amō ako a leē da swø̄erē timaa si, né yaabrael-ø̄ a kø̄sō danj bø̄ kowø̄ waa anju adabø̄ adabø̄. Amō ē gyø̄ saasø̄bē.

Amōsē-o ɔkø̄maa né o dē ësø̄bø̄-o, o nu.”

*Keto sē nē Yeesuu a tøwø kitee amō-o
(Matiyo 13.10-17; Maak 4.10-12)*

9 Né Yeesuu agyasepø̄-o a bise mø̄ kitee-o kaasē. **10** Né ø̄ beñjaa bamø̄ feyε̄, “Monø̄ wø̄re nē mō ē tøwø aneñ né Wuribwarē a kuwure-o-ro du-o mō i gywii, amaa bamø̄ né ba sanj-o feraa itee-ro na akparē-rø̄ né mō ē tøwø kø̄mō aseñ a m bø̄ gywii bamø̄,

‘na bø̄ dø̄erø̄ aseñ-ø̄-rø̄,
na bø̄ fa amō mfø̄ere kponē,
na bø̄ nu kø̄mō aseñ kpø̄ra-rø̄,
na bø̄ ma nu kaasē.’ ”*

*Aneñ né Yeesuu a kaapō adø̄pø̄ kitee kaasē-o
(Matiyo 13.18-23; Maak 4.13-20)*

11 Né Yeesuu yε̄, “To, ñkee mon' nu kitee-o kaasē. Ayaabraagyi-o konjonyan yerē bø̄ sa abwareßen

* **8:10** Isaya 6.9 (LXX).

ne mo e tɔwɛ mo i gywii asɛsɛ-ɔ. ¹² Ayaabraagyi ne aa lɛe da kpa kɛɛ-ɔ yere bɔ sa asɛsɛ ne ba nu abwareṣen, ne amo ya waa kafwɛe-ɔ, amo ɔbənsam e ba a o bɔ lee amo lɛe bamɔ mfɛɛrɛ-rɔ, na bɔ ma nya kɔɔre gyi na Wuribware mɔrɔwɛ bamɔ-ɔ. ¹³ Ayaabraagyi ne aa lɛe da kagyaase-ɔ mɔ yere bɔ sa asɛsɛ ne ba nu abwareṣen-ɔ, ne a waa bamɔ ŋkpɔnɔ-rɔ kɔne-ɔ. Amaa bamɔ akatɔ moŋ pee si-o si-o, ɔbənsam ya kyɔ bamɔ-rɔ kɛe kafwɛe, amo baa kyɔ yɔwɛ abwareṣen-ɔ se kɛgya. ¹⁴ Amo ne aa lɛe da ɛfa-rɔ-ɔ mɔ yere bɔ sa bamɔ ne ba nu abwareṣen-ɔ, ne kaye mɔ-rɔ atɔ tɔɔraasɛ na katannɛkpa na atɔ biribiri kɛkpa ya lwee bamɔ mfɛɛrɛ-rɔ, amo aa waa kɔkyɔ kyoŋ abwareṣen ne a bɔ bamɔ ŋkpɔnɔ-rɔ-ɔ. Amɔ bamɔ kɔkɔɔregyi-o maa waa bamɔ seyɛ. ¹⁵ Nkee ayaabraagyi ne aa lɛe da sweerɛ timaa si, ne aa kɔso dan bɔ kowɛ waa anju adabɛ adabɛ-ɔ mɔ yere bɔ sa asɛsɛ timaa ne ba nu aseŋ timaa-o, ne ba kɔɔre ba gyi, ne ba lɛŋ eyee bɔ gya amo se nɛɛnɛɛ, ne ba waa itimaa san kemaa-ɔ.”

*Mon' nu aseŋ ne Yeesuu e tɔwɛ-ɔ damenajse
(Maak 4.21-25)*

¹⁶ Ne Yeesuu a kya se tɔwɛ feyɛ, “Okɔ maa kyanjɛ mɔ fetiri si na o kɔŋ bɛra kike bɔ buŋ si, bɛɛɛ o taa bɔ kweerɔ mpaa kaase. Kabuno ne o taa a o bɔ yera, na o laŋŋe-rɔ aneŋ ne asɛsɛ i lwee lɔŋ-nɔ ne ba nya bɔ ŋju-ro-o. ¹⁷ Amo seyɛ maa kweerɔ. Kɛtɔ kemaa na aseŋ kemaa e lɛe ifuri na ɔkemaa ŋju. ¹⁸ Mon' nu aseŋ ne mo e tɔwɛ-ɔ damenajse, a lɛe feyɛ ɔkemaa ne o nu mo aseŋ timaa-o, ne o kɔɔre amo o gyi-o, Wuribware e sa mɔ kanyiasen

bweet na o bo tii kamø ne o de-o si. Amaa mø ne o kine mo aseñ amo-o feraa, Wuribware e sa a o pañ mø kanyiasen kafwæe ne o fa fey e o kyo o de-o.”

*Yeesuu mø nyi na mø tire-ana aseñ
(Matiyo 12.46-50; Maak 3.31-35)*

¹⁹ Ne Yeesuu mø nyi na mø tire-ana a ba mø ase a bo bo lju mø. Amaa bo lee asesø kokyø-o se-o bo moñ nya kpa yø mø ase. ²⁰ To, ne øko a tøwø gywii Yeesuu fey e, “Kee, fo nyi na fo tire-ana yere kawu ba tee fo-o.”

²¹ Ne Yeesuu a tøwø gywii asesø-o pøee fey e, “Bamø ne ba nu abwarøsen-o, ne bo gya amo se-o, ne mo e tee bamø e n na na mo tire-ana.”

*Anø ne afwii na alanjkpare a bu Yeesuu-o
(Matiyo 8.23-27; Maak 4.35-41)*

²² Kake øko ne Yeesuu a tøwø gywii mø agyasepo-o fey e, “Mon! sa a anø teñ kepare dabe-o-rø yø nnøn a boñbe-o se.” Ne baa lwee koree-rø meraa se ba yø. ²³ Bamø a pare ba yø-o, ne Yeesuu a di idi koree-o-rø mføn. Ne afwii dabe ko a koso a kya nkyu-o si mføn, ne alanjkpare a lee a da nkyu bo waa bamø koree-o-rø, ne o kpa a o borø.

²⁴ Amø feraa ne Yeesuu agyasepo-o a ya kyinji mø, ne baa tøwø gywii mø fey e, “Anø nyanpe, anø nyanpe, anø e kpa a anø wu.”

Ne Yeesuu a koso sa kanø fey e afwii-o na alanjkpare-o yøwø, ne aa yøwø, ne ketø a waa surumm. ²⁵ Nkee ne oo bise mø agyasepo-o fey e, “Ntetø se ne monø maa koore mo monø i gyi-o nee?”

Né kufu a nya bamø, né eyee a kpeñ bamø, né ba ñwiini ba gywii abee føyε, “Ntëtø sësë e gyë ɔnyare mò? Mò ya sa kanø, afwii na alanjkpare gya kamø së nee.”

*Anej né Yeesuu a kya ɔnyare kó né ibrisi te mò së-ɔ
(Matiyo 8.28-34; Maak 5.1-20)*

²⁶ Né Yeesuu mò aa mò agyasepo-ɔ a kya së tèñ-nø yø Gadara ifuri né e bo Galileya a kepare dabø a nnoñ a boñbe-ɔ së-ɔ se. ²⁷⁻²⁹ Yeesuu këleø koree-ɔ-rø-ɔ, né ɔnyare kó né ibrisi bwëetø te mò së-ɔ a bo gyanjaa mò. Ibrisi amo a kyëna mò së, na ø naa na ø moñ dëre atø kyee, né oo tu lee mañ-nø ba ø bo mfëñ né ba pure asës-ɔ. Sañ këmaa né ibrisi mø e ywee mò së, né ba ba agbarabi a bo bo ñure mò asarëe-ɔ na ayaa-ɔ bo kyëna-ɔ, na bo këe mò së-ɔ, amo ø tèññø agbarabi-o, na ibrisi amo yaa mò kimukee-ro. To, né Yeesuu a sa kanø feyε ibrisi-o koso mò së. Né ɔnyare amo a faa-ɔ, né oo kpuni aŋjurii Yeesuu ayaa-ɔ, né ø faa keñken feyε, “Yeesuu, Nyinjkpen-kyoñ-atø-pëee-Bware mò gyi-o, ntëtø né fo e kpa mo ase? Mo e kore fo, fo ma tøraa mo.”

³⁰ To, né Yeesuu a bise mò feyε, “Fo kenyare e gyë emene?”

Né ø yε, “Mo e gyë Ane-kyɔ-mfée”, a kaapo feyε ibrisi bwëetø te mò së.

³¹ Ne ibrisi amo a kore Yeesuu feyε ø ma taa emø bo waa këmañtan kó né kë bo keñ, né kë moñ de kεε, né Wuribware e ba a ø bo twëe ibrisi pëee mø waa-ɔ-ɔ-ɔ.

³² Sañ amo mø aprako bwëetø kó yere kabëegyi kó së mfëñ ba gyi. Né ibrisi-o a kore Yeesuu feyε

ɔ sa a bo lee ɔnyare amo se ya kyena aprako amo se. Ne oo sa emo kpa. ³³ Ne e ya koso ɔnyare amo se ya kyena aprako-o si, ne aprako demanté amo a ijweenan kporowé kabeegyi-o si ya lee da nkyu-ro wu wu.

34 Bamo ne ba deere aprako amo se-o a nju ketc ne kaa waa-o, ne baa nwesena y o maaj-no na mmaajgyii-ro na adoo-ro ya da asej ne aa ba-o kibonboj. **35** Ne asese a lee a bo bo kee ketc ne kaa ba-o. Ne baa ba Yeesuu ase bo to feye onyare ne ibrisi dee i te mo se-o te Yeesuu ayaa-ro o buj ato, ne nkee feraa mo mfessere du mo kyekyee. Ne kufu a nya bamo peee. **36** Ne bamo ne baa nju anej ne onyare amo a kpaare-o a towé amo asej gywii bamo ne baa sii kamet ba-o. **37** Ne asese ne bo bo sweere amo se-o peee a towé gywii Yeesuu feye lee bamo ifuri si, a lee feye kufu de bamo. Amose-o ne Yeesuu a bee lwee koree-o-ro o kpa a o kinji y o.

³⁸ Ne እንያረ ነ Yeesuu a gya ibrisi bo ክoso mō se-o a kore Yeesuu feyε የ sa a mō aa mō a yο. Amaa Yeesuu a kinjaa mō neε, tawε gywii mō feyε, ³⁹ “Kinjji nare pe ya tawε ato dabe dabe ne Wuribware a waa sa fo-o gywii fo aye awuye.” Ne እንያረ amo a kinjji yo maŋ-ɔ-rɔ ya tawε ato dabe dabe ne Yeesuu a waa sa mō-o aseŋ gywii mfeŋ a ases-e-o pεεε.

*Anęŋ nę Yeesuu a kyiñji kakyę́sesee kó lee lowi-ro,
nę oo beē kya ąkyę́e kó-o
(Matiyo 9.18-26; Maak 5.21-43)*

40 Sanj nē Yeesuu a kinji ba bōnbē nē oo lēe mō se yō-ō, nē asēse nē bo yēre bo gywii mō-ō a sa mō anse na keba.

41 Ne k^{eb}warek^{ore}kyan abr^{es}-o ɔko ne ba te^e m^ò ε Yayerus-o a ba Yeesuu ase mfeⁿ bo kpuni aŋjurii Yeesuu ayaa-r^o k^{ore} m^ò fey^e o sa a bo y^o m^ò aye, **42** a l^{ee} fey^e m^ò kagyiky^{ees}ε k^o ne oo gyi nsu kudu ɻny^o-o e l^o o kpa a o wu. Kaky^{ees}ε-^o w^{or}e kpeⁿ e gy^e m^ò gyi. Yeesuu a y^o-o, ne ase^e a kpaw^e miri bo gya m^ò se.

43 Am^o ɔky^{ee} k^o m^o bo bam^o-r^o, ne o l^o k^{eky}ee^to bo l^{ee} fey^e kiferi k^{em}maa-r^o o taare^e bwiino waa iluwi kano ɻko. Waa nsu kudu ɻny^o nee fey^e m^ò a l^o aneⁿ a k^{olo}-o. ɔko m^o moⁿ taare^e kya m^ò k^{emo}.

44 Amose^{-o} ne oo lwee ase^e amo^{-r}o y^o Yeesuu kam^{ee} ya dabor^ro m^ò waagya kano, ne o a kpaare^e puri amo^{-r}o mfeⁿ.

45 Ne Yeesuu a bise fey^e, “N^{se} ya dabor^ro mo^{-o} nee?”

ɔk^{em}aa a t^{ow}e fey^e n gy^e m^ò nee^{-o}, ne Peetroo y^e, “Mo ny^{an}pe, emen^e ne fo i bise aneⁿ, na ase^e demanj^e m^o a muruwaa fo?”

46 Ne Yeesuu y^e, “Amaa mo a pini fey^e ɔko a dabor^ro mo, a l^{ee} fey^e mo a ɻu fey^e el^{en} a l^{ee} mo^{-r}o kya ɔko.”

47 ɔky^{ee} amo a ɻu fey^e o maa taare^e a o taa ket^o ne o waa^{-o} a o bo kw^{eer}o^{-o} se^{-o}, ne o ba Yeesuu ase na o yon^j, ne o bo kpuni aŋjurii m^ò ayaa-r^o. Ase^e amo^{-r}o mfeⁿ ne o t^{ow}e gywii Yeesuu ket^o se ne o dabor^ro m^ò-o na aneⁿ ne o kpaare^e puri amo^{-r}o mfeⁿ-o. **48** Ne Yeesuu y^e, “ɔp^{ek}y^{ee}, bo l^{ee} aneⁿ ne fo a k^oare^e mo gyi-o si-o, fo a kpaare^e. To, nar^e damen^{aŋ}se.”

49 Saŋ ne Yeesuu e t^{ow}e amo^{-o}, ne kab^{oo} k^o a l^{ee} Yayerus a l^{oŋ}-o^{-r}o bo t^{ow}e gywii Yayerus

feyε, “Fo kakyeesee-ɔ a wu, amoṣe-ɔ fo ma lee sa a ḥkaapopo-ɔ kpone mò eyee.”

50 Amaa Yeesuu a nu aneŋ ne oo tawε-ɔ, ne oo tawε gywii Yayerus feyε, “Fo ma sa a fo duŋ teŋ fo, fo feraa, fo ya kɔore mo gyi, o kpaare.”

51 Sanj ne baa fo Yayerus a lɔŋ-ɔ-rɔ-ɔ, Yeesuu moŋ sa a ɔkɔ lwee mfεŋ ne kakyeesee-ɔ a wu o da-ɔ bo tii mò se, amo Peetroo na Yohanee na Yakubu na kakyeesee-ɔ mò se na mò nyi. **52** Bamø ne baa sanj bo bo lɔŋ-ɔ-rɔ-ɔ dεŋ ba su kale ba sa kakyeesee-ɔ nεe. Ne Yeesuu ye, “Monε ma su, a lee feyε kakyeesee-ɔ moŋ wu, oo di idi nεe.”

53 Mò a tawε aneŋ-ɔ, baa mɔse mò nεe, a lee feyε bo nyi kaseŋtiŋ feyε kakyeesee-ɔ a wu.

54 To, ne Yeesuu a kra kakyeesee ne oo wu o da-ɔ kesaree-ɔ, ne oo tee mò feyε, “Mo gyi, kyinŋji koso.” **55** Puri amo-ɔ mfεŋ ne oo kyinŋji koso ɔkpa na alanfiya-ro. Ne Yeesuu a sa kanɔ feyε bo sa kakyeesee-ɔ kɔtako a o gyi. **56** Ne kakyeesee-ɔ mò se na mò nyi eyee a kpeŋ bamø. Amaa Yeesuu ye bo ma kanj tawε kεtɔ ne oo waa-ɔ gywii ɔkɔ.

9

*Aneŋ ne Yeesuu a suŋ mò agyasəpo kudu anyɔ-ɔ
bo kyoŋwe emaj se-ɔ*

(Matiyo 10.5-15; 11.1; Maak 6.7-13)

1 Ne Yeesuu a tee mò agyasəpo kudu anyɔ-ɔ bo gyanŋe, ne oo sa bamø ɔleŋ a bo taare bo gya ibrisi bo koso aseše se, na bo kya alɔpo. **2** Ne ɔkkee oo suŋ bamø bo kyoŋwe emaj se feyε bo ya tawε Wuribware a kuwure-o-ro aseŋ, na bo kya alɔpo. **3** Ne oo tawε gywii bamø feyε, “Monε a yo-ɔ, ɔkɔ ma

kanj taa koto^{ko}. Mone ma taa kayii narese^{se} bese^{se} kor^{ee} bese^{se} ateeese bese^{se} atanne bese^{se} ekaare ko bo tii eko ne mone akemaa m^a buⁿ-o si. ⁴ Mone a yo-o, mon' kyena loj ne mone e sow^e m^d-r^a ne ba kra mone neen^{ee}-o-r^a-o bo fo ^ηke nsi ne mone e le^e manj amo-r^a-o. ⁵ Amaa mone ya yo toj ko, ne bam^o e ma kpa mone mf^en^j, mone e le^e mf^en^j, bam^o manj-n^a ese ne e ya sii mone asebeta kaase-o gbaa, mon' kpoenkpanj em^o bo sii bam^o aye, bo yii bam^o se fey^e bam^o eb^{oy}e a sii bam^o se.” ⁶ Ne agyas^epo-o a nare emaj se t^{ow}e ase^e timaa-o, na ba kya al^{po} toj kemaa ne baa nare-o.

*Ane^e ne Owure Her^ad a turi-o
(Matiyo 14.1-12; Maak 6.14-29)*

⁷ Sa^j ne Galileya sweere se Owure Her^ad a nu ato m^a p^{ee}e ne Yeesuu a waa-o ase^e-o, ne oo turi, bo le^e fey^e bok^o ye Yohanee Osuub^apo-o ya bee kyi^{nj}i le^e lowi-ro ba. ⁸ Bok^o m^a ye Wuribware a akyam^{ee}-o eko, fey^e Iliya bese^{se} eko-o, a bee kyi^{nj}i ba ^ηkpa-r^a. ⁹ Ne Her^ad ye, “Mo-o mo a tuwi Yohanee Osuub^apo-o kuju, ne ^ηkee nse gbaa ase^e ne mo i nu bw^{et}o m^a-o nee?” Ne mo kekat^a a pee o buwi o kpa Yeesuu.

*Ane^e ne Yeesuu a sa ase^e ^ηkpen pnuu ateeese-o
(Matiyo 14.13-21; Maak 6.30-44; Yohanee 6.1-14)*

¹⁰ To, ne Yeesuu a agyas^epo ne oo suj bam^o bo kyonjwe emaj se fey^e bo ya t^{ow}e Wuribware a kuwure-o-ro ase^e-o a kinji ba bo t^{ow}e ket^a kemaa ne baa waa-o gywii Yeesuu. Ne oo sa ne mo aa bam^o wore a yo manj ko ne ba tee m^d ε Betesayeda-o se. ¹¹ Ases^e bw^{et}o a nu mo se mf^en^j-o,

ne baa gyro mò se. Ne Yeesuu a sa bamò aŋse na keba, ne oo tòwè Wuribwarè a kuwure-o-ro aseŋ gywii bamò, ne oo bëe kya aləpo ne baa ba mò ase-ɔ.

¹² Amə kyowé a kpa a o twεε-ɔ, ne mò agyasepo kudu anyɔ-ɔ a bo tòwè gywii mò feyε, “Mfee a gye efa-rɔ-ɔ se-ɔ, sa a asεε-ɔ yø mmangyii na eman̄ ne e maa mfee-ɔ-rɔ, na bo ya kpa ateese gyi, na bo buwi kpa bamò esowékpa.”

¹³ Ne Yeesuu a tòwè gywii bamò feyε, “Monε fəŋfəŋ sa bamò kɔtɔkɔ a bo gyi.”

Ne baa bəŋjaa feyε, “Bodobodoo akuri anuu na ɻkiŋgyi ɻnyɔ wɔrε kpeŋ ne anε de mfee, bεεε fɔ e kpa feyε anε ya sɔɔ ateese sa asεε dəmanjtε mɔ nee eee?”

¹⁴ Bamò-rɔ anyare-ɔ wɔrε e waa ɻkpεŋ nnuu. Ne Yeesuu a tòwè gywii mò agyasepo-ɔ feyε, “Mon' ke asεε-ɔ-rɔ bo kyεna ntuŋ si ntuŋ si, katuŋ kεmaa asεε e waa feyε asεε adunuu.” ¹⁵⁻¹⁶ Yeesuu agyasepo-ɔ a ke bamò-rɔ bo kyεna lɔwε-ɔ, ne Yeesuu a taa bodobodoo akuri anuu-o na ɻkiŋgyi ɻnyɔ-ɔ waa mò asaree-ɔ, ne oo deere soso. Ne oo sa Wuribware aŋse wee se, ne ɻkee oo tεŋŋε-rɔ bo sa mò agyasepo-ɔ, ne baa ke-ro sa asεε-ɔ pεεε. ¹⁷ Ne bamò pεεε mɔ a gyi bodobodoo-o kpone, ne baa wo ɻkiŋgyi-o kpone. Ne ɻkee mò agyasepo-ɔ a swii bodobodoo na ɻkiŋgyi mpupuriasee ne ɻ ya san-ɔ bo borɔ ake kudu anyɔ.

*Mò ne Peetroo yε Yeesuu gye-ɔ
(Matiyo 16.13-20; Maak 8.27-30)*

¹⁸ Kake ɻko san ne Yeesuu a yø toŋ kɔ mò wɔrε o kɔrε kebwarekɔrε-ɔ, ne mò agyasepo-ɔ a ba mò

ase mfeñ. Né oo bise bamø feyε, “Mon' tøwø aneñ ne aseñ e tøe mo-ɔ gywii mo.”

¹⁹ Né baa bøñjaa mò feyε, “Wuribware a akyaamee-ɔ øko né oo kyiñji lëe lowi-ro, feyε Yohanee Osuubøpo-ɔ, bøee Iliya, bøee bamø-rø øko.”

²⁰ Né oo bise bamø feyε, “Né monè mø monè yε nse né n gyø-ɔ née?” Né Peetroo a bøñjaa feyε, “Fo e gyø Kristoo né Wuribware a sun ane ase-ɔ.” ²¹ Né Yeesuu a yii bamø se feyε bo ma kañ tøwø amo-ɔ gywii øko.

Aneñ né Yeesuu a tøwø mò aseñ kuñu na mò lowi aseñ-ɔ

(Matiyo 16.21-28; Maak 8.31 - 9.1)

²² Né øo kya se tøwø feyε, “A tiri feyε mø, dimaadi mò gyi-o, iju aseñ bweetø, na mañ abressø na Wuribware aløñjøpo abressø na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ pøee mø kine mø. Ba møø mø, amaa këmo ñke nsa, Wuribware i kyiñji mø a ø leø lowi-ro.”

²³ Né øo bøe tøwø gywii laman-ɔ feyε, “Øko né ø kpa a ø gya mø se-ɔ yøwø kowaa këtø né ke e pre mò-ɔ, na ø sørø mò føñføñ kiyii kpare-abee-rø kake kemaa gya mø se. ²⁴ A leø feyε øko né ø kpa a ø nya mò eyøe leø lowi ase-ɔ, lowi e nya mò nsu pøee. Øko mø né ø kperi mø se na o wu-o e nya ñkpa na kukyure né a moñ de kee-ɔ. ²⁵ Tonø mø né sesø e nya feyε mø a nya kayø mø-rø atø pøee, na bo leø aneñ se na ø pan kyønakpa Wuribware ase? A moñ de tonø. ²⁶ Øko né ø maa kpa feyε aseñ pini feyε ø gyø mø øgyasøpo-ɔ, na ø maa kpa a ø gya mø këkaapo se-ɔ, amo feraa mø, dimaadi mò gyi-o,

gbaa mō i kine mō kipini saj nē Wuribware a kēlañjerō-ō e lēe sōsō a kō wēe swēērē se, na asēsē pēee ḥu n sē Wuribware na mō mbōō a kēdabē na wuraa-o na mō, dimaadi mō gyi-o, lee-o saj nē mō aa Wuribware a mbōō-ō e ba-ō. ²⁷ Mō i gyi mōne kasēntij feyē bōkō bō mfēē nē bō maa wu, amō ba ḥu anēj nē Wuribware a kuwure-o du-o pwēe.”

*Anēj nē Yeesuu agyasepo-ō bōkō a ḥu Yeesuu
kēdabē na wuraa-o
(Matiyo 17.1-9; Maak 9.2-9)*

²⁸ Waa ḥke mburuwa a kyōj feyē Yeesuu a tōwē asej mō-ō, nē oo lee Peetroo na Yohanee na Yakubu, nē mō aa bamō a yō kēbēē kō se na bō ya kōrē kēbwarekōrē. ²⁹ Saj nē Yeesuu e kōrē kēbwarekōrē mfēj-ō, ne mō akatō-rō a kyurowi, nē mō atō buñsē a buruwi parēpareparē a tōrē se. ³⁰ Puri amo-rō nē baa ḥu feyē anyarē anyō kō yērē na bamō aa Yeesuu e sa señsa. Abēs anyō amo e gyē Wuribware mbraa ḥsapō Mosis na Wuribware kyaamēe Iliya. ³¹ Wuribware sōsō a kēlañjerō-ō e lañjē bamō se, na bamō aa Yeesuu e tōwē anēj nē a ya saj kafwēē feyē o wu Yērosalēm mañ-nō anēj nē Wuribware a kra feyē o wu-o.

³² Pwēe nē amo pēee a ba-ō, Peetroo na mō kōsōbēē-ana anyō-ō a di idi. Amaa bamō a kyinjī-o, nē baa ḥu Yeesuu a kēdabē na wuraa-o na anyarē anyō amo nē bamō aa mō yērē-ō. ³³ Saj nē anyarē amo e yō ba yōwe Yeesuu-o, nē Peetroo yē, “Mō nyānþe, a bware fēe feyē anē a bō mfēē. Anē e waa abwii asa, fō kōkōñkō, Mosis kōkōñkō na Iliya mō kōkōñkō.” Kētō nē ḥō tōwē-ō mōj de kaase.

³⁴ Na Peetroo saj o sa seŋsa-ɔ, ne kowore ko kuyayu a lee soso bo dəŋŋɔ bamɔ se. Ne kufu a nya Yeesuu agyasepo-ɔ saj ne kowore amo i buŋ bamɔ se-ɔ. ³⁵ Ne bore ko a lee kowore-ɔ-rɔ tɔwɛ feyɛ, "Mɔn' kee mɔ gyi ne mɔ a lee-o. Mɔn' nu mɔ asen." ³⁶ Saj ne bore amo a laat-ɔ, ne aa saj Yeesuu wɔre. Yeesuu agyasepo-ɔ a laa amo-ɔ pɛɛɛ tɔ. Kɛtɔ ne baa ɲu saj amo-ɔ, bo mɔŋ tɔwɛ gywii ɔko, amo kɛtɔ a bo kyee-o.

*Anęŋ nę Yeesuu a kya kanyaŋsęe kę nę ibrisi te mę
se-ɔ
(Matiyo 17.14-18; Maak 9.14-27)*

37 Kēmo kaye njke-o ne Yeesuu mō aa mō agyasepo asa-o a lēē kēbee-o se, ne asesē demanjet kō a ba bō gyanjaa Yeesuu. **38** Ne ḥonyare kō a tōwe keñken lēē asesē-o-rō feyε, “Okaapopo, mo e kore fo nee, deere mo gyi nyansē kpen ne n de-o sa mo.

39 Ibrisi kō te mō se, ne emo ya ba mō se, amo o feee-rō, na e tweē mō bō da sweere feyε mō a lō kigbungbung-o, na o tweē mō asaree na ayaa, na mō kanə-rō e lēē afwii. Sanj kemaa mō eyee se e swaa swaa pwee na e dee yuri mō. **40** Mo a kore fo agyasepo-o feyε bō gya ibrisi amo bō koso mō se preee, bambo mō bo mon taare.”

41 Ne Yeesuu a tɔwɛ gywii mò agyasepo-ɔ feyɛ, “Kesebɔrɔlɛŋ awuye, mone maa kɔrɛ mo mone i gyi. Nsu mfene ne mone e kpa feyɛ mo aa mone a kyɛna? Beeɛ nsu mfene ne mone e kpa feyɛ nyite mone pweɛ na mɔn' deɛ kɔrɛ mo gyi?” Ne oo tɔwɛ gywii ɔnyare-ɔ feyɛ, “Taa fo gyi nyanjse-ɔ baa mfee.”

42 Kanyaŋsεε amo a yo Yeesuu ase-ɔ, nε ibrisi amo nε i te mò se-ɔ a twεε mò bo da swεere fεyε mò a lɔ kigbuŋgbuŋ-o, nε ɔɔ twεε mò asareε na ayaa. Nε Yeesuu a sa kano fεyε ibrisi-o kɔsɔ kanyaŋsεε-ɔ se. Nε Yeesuu a kya mò, nε ɔɔ kpaare, nε Yeesuu a kinŋjaa mò sa mò se.

*Anεŋ nε Yeesuu a bεε tɔwε mò lowi aseŋ-ɔ
(Matiyo 17.22-23; Maak 9.30-32)*

43 Nε ketɔ nε Yeesuu a waa-ɔ a kpeŋ asesε-ɔ εyεε. Nε baa ɲu anεŋ nε Wuribwarε a kεyaalen-ɔ kyo-ɔ. Bamɔ a saŋ ba fa ketɔ kemaa nε ɔɔ waa-ɔ mfεεre-ɔ, nε Yeesuu a tɔwε gywii mò agyasepo-ɔ feyε, **44** “Moŋe ma kaŋ taŋ ketɔ nε mo ɛ kpa a n tɔwε gywii moŋe-ɔ se. Ba taa mo, dimaadi mò gyi-o, a bo waa swεere mɔ se ayaaleŋpo kεsareε-rɔ.” **45** Amaa mò agyasepo-ɔ moŋ nu ketɔ nε ɔɔ tɔwε-ɔ kaase. Nε kufu mɔ de bamɔ na bo bise mò aseŋ-ɔ kaase.

*Agyasepo-ɔ-rɔ nsε e gyε bresε?
(Matiyo 18.1-5; Maak 9.33-37)*

46 Nε Yeesuu agyasepo-ɔ wɔrε wɔrε i gyiiri bamɔ kebresε se ikii. **47** Yeesuu mɔ nyi bamɔ mfεεre-ɔ se-ɔ, nε ɔɔ kra kayaagy i kɔ baa bo yεra mò ase. **48** Nε ɔɔ tɔwε gywii bamɔ feyε, “Okemaa nε mo kεnyare-ɔ kra anεŋ a kayaagy i mɔ nεεnεε-ɔ ɛ kra mo nεεnεε nεε, nε mò-ɔ mò nε ɔ kra mo nεεnεε-ɔ a kaapo nεε feyε ɔɔ kra mò nε oo suŋ mo bo kyoŋwe-ɔ nεεnεε dεe nεε. Amoſe-ɔ, ɔkɔ nε ɔ gyε kagyingyii moŋe pεεε-rɔ ɛ gyε ɔbrεsε.”

*ɔkɔ nε ɔ moŋ gyε moŋe ɔdɔŋ-ɔ bo moŋe kebegya
nεε
(Maak 9.38-40)*

49 Né Yohanee, né o gye Yeesuu agyasepo-ɔ əkɔ-ɔ, yε, “Ané nyanpe, ané a እu əkɔ de fo kenyare ɔ gya ibrisi ɔ kɔso asesɛ se. Né ané a gya mò fεyε ɔ yɔwε aneŋ kowaa bø lεe fεyε ɔ moŋ tii ané se.”

50 Né Yeesuu a tɔwε gywii mò aa mò bεεkɔ-ana agyasepo-ɔ fεyε, “Mɔne ma lεe gya mò, a lεe fεyε əkemaa né ɔ moŋ gyε mɔne ədɔŋ-ɔ bø mɔne kebegya née.”

Aneŋ né Samariya awuye a kine Yeesuu kosowε bamø ayε-ɔ

51 Né Yeesuu nyi damenajse fεyε amo ya waa kafweε-ɔ, saŋ e fo fεyε ɔ yɔ Yerosalεm maŋ-nɔ, na o wu, na o kyiŋji lεe lowi-ro, na ɔ yɔ Wuribware se. Amosé né ɔɔ waa mò mfεεre né ɔɔ dεe kpa se ɔ yɔ mfεn. **52** Né oo suŋ mbɔɔ bø gye ηkpεε, né baa yɔ Samariya kamaŋgyii kɔ-rɔ na bø ya kpa toŋ kɔ ləŋŋɔ bø yεra mò. **53** Amaa kamaŋgyii amo-rɔ a asesɛ-ɔ maa kra mò neεneε, bø lεe fεyε baa dεŋ እu feyε ə kpa a ə bɔrɔ yɔ Yerosalεm maŋ-nɔ née. **54** Amo mò agyasepo-ɔ Yakubu na Yohanee a እu aneŋ né asesɛ amo a waa-ɔ, né bø yε, “Ané nyanpe, ané ya sa né deekpa a lεe soso bø kywεε bamø kpuri, a pre fo aaa?” **55** Né Yeesuu a buruwaa tɔwε gywii bamø fεyε aneŋ a mfεεre-ɔ moŋ bø danj. **56** Né mò aa mò agyasepo amo a kyoŋ bεe yɔ kamaŋgyii kɔ se.

Bamø né ba kpa fεyε bø gya Yeesuu si-o (Matiyo 8.19-22)

57 Saŋ né bø naa ba yɔ-ɔ, né ɔnyare kɔ a tɔwε gywii Yeesuu fεyε, “Toŋ kεmaa né fo e yɔ-ɔ, mo e gya fo se.”

58 Né Yeesuu a tɔwε gywii ɔnyare-ɔ fεyε, “Sabran-nɔ igyono de idikpa, né mbogyi de asaa

bo da-ro, amaa mo, dimaadi mo gyi-o, feraa mon
de mfeng ne mo i di a n kyure-o.”

59 Ne Yeesuu a bee towe gywii ɔnyare ko feyε,
“Gya mo se.”

Ne ɔnyare-o yε, “Mo nyanype, sa a n kiŋji yo pe na
n ya pure n se pwee na n dee bee bo gya fo se.”

60 Ne Yeesuu a ba kekpare bo beŋjaa mo feyε,
“Bamo ne bo mon te kakyena popwee-o, bamo e
deŋ bo pure bamo akowebe ne ba ba a bo bo
wu-o. Na fo feraa fo nare ya towe Wuribware a
kuwure-o-ro asen gywii asese peee.”

61 Ne ɔnyare ko mo a bee towe gywii Yeesuu feyε,
“Mo nyanype, mo e gya fo se, amaa sa a n ya kra mo
kowebeana pwee.”

62 Ne Yeesuu a beŋjaa mo feyε, “Okemaa ne
ɔ naa na ɔ deere kamee-ro-o maa taare a ɔ waa
Wuribware a kuwure-o kusuj.”

10

*Aneŋ ne Yeesuu a suŋ asese adusunoo na anyo bo
kyonwe emaj se-o*

1 Amo-o kamee-ro-o ne Yeesuu a bee lee asese
adusunoo na anyo, na o suŋ bamo anyo anyo feyε
bo gye nkree yo emaj se na toŋ kemaa ne mo
fəŋfəŋ e kpa a ɔ bo yo-o. **2** Ne ɔ towe gywii bamo
feyε, “Yaabraa keteŋŋe kyo bweeto, atenjepo mo
mon kyo. Amose-o mon' kore kodo wuye-o na o
buwi atenjepo bweeto bo kyonwe mon e na bo kya
mon-e-ro. **3** To, mon' nare mfeng ne mo a kaapo
mon-e-o. Amaa mon' nyinji si feyε mo i suŋ mon e
mo e kyonwe nee feyε nsannegyii ne ba ya lwee
akwaare-ro-o. **4** Mon e ma kantaa atanne kabootε,

na koree, na asebeta bo gya monē eyee se. Na monē ma bee yere kpa-ro ka oko kanō.

⁵ Pwεε nē monē i lwee lōj kēmaa-rō-o, mon' gyε nkpeε ka kanō. Na mon' tōwε feyε, ‘Wuribware yure lōj mō-ro aseεε.’ ⁶ Nē sese timaa e bo lōj-ō-rō, nē mō ya kōrē monē kanōka feraa, na mon' sowē lōj-ō-rō mfεn̄. Na Wuribware yure lōj wuye amo. Nē mfεn̄ nē bamō e moj kōrē monē kanōka feraa, na mon' kyoj lōj amo se. Wuribware maa yure lōj wuye amo. ⁷ Mon' sowē lōj nē ba kōrē monē kanōka neεεε-rō-o, na mon' gyi ateese kēmaa nē ba nya a bo sa monē-ō, a lee feyε okēmaa nē o sun kusun̄-o de kakōka. Na mon' sowē lōj kōnjkō-rō, monē ma narē sowē elōj-nō kaa.

⁸ Nē manj nē monē ya yō mō se, nē baa sure si kra monē neεεε-ō, na mon' gyi ateese kēmaa nē ba nya a bo sa monē mfεn̄-ō. ⁹ Na mon' kya alopo mfεn̄, na mon' tōwε gywii aseεε-ō feyε, ‘Wuribware a kuwure-o e kpa a kō tō-ro.’ ¹⁰ Amaa monē ya yō manj kō se nē bamō e moj kra monē neεεε feraa, mon' lee mfεn̄ yō kabore se, na mon' tōwε gywii bamō feyε, ¹¹ ‘Monē manj-nō a ese nē e ya sii anē ayaapapaa kaase-ō gbaa, anē e kpεε emō a anē bo sii monē ayē bo yii monē se, amaa mon' nyinjī si feyε Wuribware a kuwure-o a tō-ro nē kē e kpa a kō kyoj gbaa.’ ¹² Mo i gyi monē kasēntiŋ feyε sanj nē Wuribware e ba a o bo gyi aseεε aseñ-ō, o gyiiri manj amo aseεε kēsebō a o kyoj anē nē o gyiiri Sōdōm awuye kēsebō-ō, aseεε nē bo lee bamō əbōyē se, Wuribware a kpuri bamō manj dēdaa-ō.”

Kesebəgyiiri nē emanj awuye nē baa kine

*Yeesuu-o yere bo sa-o
(Matiyo 11.20-24)*

13 Né Yeesuu a kya se tawé feyε, “Mone Isireelii awuye né mone te Korasiŋ na Betesayeda emaj-no-o, mone a kine kikiŋji lēe mone ebaye-ro. Anej se-o, nke nsi né Wuribware i gyi aseſe pεeſe aſeŋ-o, mone i ḥu aſeŋ née feε. A lēe feyε ato dabé né mo a waa mone aye-o né mo a dεe waa amo Tiro na Sidəŋ emaj né e mon bo Isireelii sweere se-o-ro nee, weetee mfεn a awuye-o a kyɔ waa kemo ne ke e kaapo feyε baa nu bamø eyee kiŋji lēe bamø ebaye-o-ro-o kyee. **14** Kake né Wuribware i gyi aſeſe pεeſe aſeŋ-o, o gyiiri mone kesebo a o kyon Tiro na Sidəŋ emaj awuye. **15** Mone Isireelii awuye ne mone te Kapaaniyum maŋ-no-o mo, mone e kpa feyε mon' yase mone eyee yaa Wuribware se nee eee? Wuribware e tweε mone a o bo kyonwε mfεn né o gyiiri ebaye awaapo kesebo-o.”

16 Né Yeesuu a tawé gywii mò agyasepo-o feyε, “Mone e yo, mon' nyiŋji si feyε əkemaa né oo nu mone aſeŋ né o kərə a o gyi-o a kərə mo gyi nee, né əkemaa né oo kine mone-o a kine mo nee, né əkemaa né mò-o mò a kine mo-o a kine mò né oo suŋ mo-o nee.”

Mò a sa seŋsa gywii bamø lowe-o, né oo sa bamø kpa a bo nare.

Aſeſe adusunoo na anyo-o kikiŋji ba

17 Né aſeſe adusunoo na anyo-o a kiŋji ba Yeesuu aſe, na bamø akatə a gyi. Né baa bo tawé gywii mò feyε, “Ané nyapε, ané a ya ba fo kenyare bo tawé aſeŋ-o, ibrisi gbaa a bu ané.”

18 Né Yeesuu a bεñjaa bamø feyε, “Mønε a እን
aaa? Mønε a yø na mønε e gya ibrisi mønε e
køso asεsε sε-ø, mø a እን ዴብንsam nε ስ gye emø
ɔgyenjkreepo-ø a lee da kirim, feyε anεŋ nε elεεlεε
e lee soso ee ba sweere-ø. **19** To, mon' nu mfee. Mø
a sa mønε ዴብንsam sε keyaaleŋ na mon' kø mø
gyi si, na mon' ya kyikye awø na agyapureepu si
saŋ kemaa, na seye ma waa mønε. **20** Mønε ma
sa a mønε akatø gyi feyε ibrisi a bu mone, amaa
mon' sa a mønε akatø gyi bwεetø feyε Wuribware
a kyoreε mønε anyare bø bεya soso.”

*Anεŋ nε Wuribware i yure aworøba na bamø nε
bø moŋ nyi aseŋ bwεetø-ø*

(Matiyo 11.25-27; 13.16-17)

21 Saŋ amo-ø, amø Wuribware a kufwiinje
timaa-o a sa nε Yeesuu akatø a gyi, nε ስ yε, “N
se, soso na sweerø owure, mø e sa fø anjse feyε fø
a taa ketø nε fø a bø kweerø anyiasenpo sε-ø bø
kaapo bamø nε bø moŋ nyi aseŋ bwεetø-ø. N se,
mø a እን kasenṭin si, anεŋ nε fø a kpa feyε fø waa-ø
neε.”

22 Nε መ tøwε gywii mø agyasepo-ø feyε, “N se a
taa ketø kemaa bø waa mø kesaree-rø. Ḍkemaa mø
moŋ nyi anεŋ nε n du-o, amø n se nε ስ bø soso-ø
wore, nε ዕkemaa mø moŋ nyi anεŋ nε n se du-o,
amø mø aa bamø nε bø du feyε mønε-ø, nε mø a
lee feyε bø gyii mø-ø wore kpeŋ.”

23 Nε Yeesuu a lee mø agyasepo-ø keri si, na ዕko
ma nya nu. Nε መ tøwε gywii bamø feyε, “Mønε
de እንure feyε mønε a bø mfee mønε i እን atø mø
nε mønε i እን-o. **24** Mø e tøwε mø i gywii mønε
feyε Wuribware akyaamεε na awure kø gbaa a

kpa fεyε bo ɳu kεtø nε mɔnε i ɳu-o, bamø-o bo mɔn
nya kεmø ɳu. Nε baa kpa fεyε bo nu aseŋ nε mɔnε
i nu-o, bamø-o bo mɔn nya amo mɔ nu.”

Kedamenajse nε Samariyanyi kɔ a waa-ɔ kitee

25 Saŋ kɔ nε Wuribware mbraa ɔkaapopo kɔ
a ba Yeesuu ase na o bo kyø mø-rø kεfεyε mø
abwaresen kεkaapo bo daŋ aaa. Nε ɔnyarε amo a
bise fεyε, “ɔkaapopo, emenε nε mo e waa na ɳ nya
ŋkpa na kukuure nε a moj de kεɛ-ɔ nee?”

26 Nε Yeesuu a bεŋŋaa mø fεyε, “Emenε nε ab-
waresen wɔrε-ɔ-rø baa tøwε? Moŋ! tøwε gywii mo
aneŋ nε baa kyørεe amo mfeŋ-ɔ.” **27** Nε Wurib-
ware mbraa ɔkaapopo-ɔ yε, “Baa kyørεe fεyε,

‘Lee fo kame-ro ba fo kakpono na fo kεyaalεn
na fo mfeɛre pεɛɛ bo kpa fo nyajpe Wuribware
aseŋ.’*
‘na fo kεmaa kpa fo bεɛkɔ aseŋ,
fεyε aneŋ nε fo e kpa fo eyee-ɔ.’* ”

28 Nε Yeesuu yε, “Kasεntiŋ nε fo a tøwε-ɔ. Fo ya
waa aneŋ, fo e nya ɳkpa na kukuure nε a moj de
kεɛ-ɔ.”

29 Wuribware mbraa ɔkaapopo amo a kpa a o
kaapo fεyε mø sεnbise-o a baare-o si-o, nε oo bεɛ
bise Yeesuu fεyε, “Nε nse e gye mo bεɛkɔ-ɔ nee?”

30 Nε Yeesuu mɔ a ba kitee mɔ bo bεŋŋaa mø. O
yε, “N gye ɔnyare kɔ ya dεɛ kyεna aaa? Nε kake kɔ
oo koso lεɛ Yerosalεm maŋ-nɔ o yø Yerikoo maŋ-nɔ.
Nε ayu kɔ a kra mø kpa-rø mfeŋ, nε baa gyera mø
bo da, nε baa ywii mø atɔ pεɛɛ, na mø atɔ bunse

* **10:27** Mbraa kεbεɛsa 6.5.

* **10:27** Køløŋŋø mbraa 19.18.

gbaa, n̄e baa da m̄o waa yɔreyɔr̄e, n̄e baa yɔw̄e m̄o bo b̄eȳa mf̄en̄.

³¹ Kafwee-ɔ ne Wuribware ɔləŋjəpo k̄o a ba ɔ kyɔŋ kpa amo s̄e mf̄en̄ d̄ee. M̄o a ɲu ɔnyare amo da kpa-r̄ɔ mf̄en̄-ɔ, n̄e ɔɔ kwaye m̄o kyɔŋ. ³² Aneŋ d̄ee ne Lewii awuye n̄e ba kya Wuribware ɔləŋjəpo bam̄o kusun̄-no-o ɔk̄o a bo t̄o ɔnyare amo mf̄en̄, n̄e ɔɔ ya deer̄e m̄o kwaye kyɔŋ.

³³ Amaa Samariyanyi k̄o f̄eraa naa kpa amo se, n̄e ɔɔ bo t̄o ɔnyare-ɔ na ɔ da. M̄one nyi feȳe Samariya awuye m̄o na an̄e Isireelii awuye i kisi abee. Amaa Samariyanyi m̄o f̄eraa, m̄o a ɲu ɔnyare amo da kpa-r̄ɔ ɔ kpa a o wu-o, n̄e m̄o aseŋ a waa m̄o ɛw̄ee. ³⁴ N̄e ɔɔ ȳo mf̄en̄ n̄e ɔ da-ɔ, n̄e ɔɔ ba nta na mf̄o bo waa kadwii bo m̄era m̄o elɔ-ɔ se, n̄e oo ɲure ɛmo se, n̄e ɔɔ yase ɔnyare-ɔ bo kȳena m̄o f̄ɔŋf̄ɔŋ a kuruma n̄e ɔ d̄ee-ɔ se, n̄e ɔɔ taa m̄o yaa af̄o a sowekpa-ɔ ya k̄ee m̄o.

³⁵ K̄emo kaye ɲke-o n̄e oo lee siidii adunȳo bo sa af̄o l̄ej ɔdeere sepo-ɔ, n̄e ɔɔ t̄ow̄e gywii m̄o feȳe ɔ bo deer̄e ɔl̄opo amo s̄e sa m̄o. N̄e ɔ yε, ‘M̄o k̄eb̄o kiŋji ba-r̄ɔ-ɔ, n̄e fo ya bee nyera atann̄e kan̄o ɲk̄emaa m̄o kuŋu si bo tii si, m̄o ɛ ka fo.’ ”

³⁶ N̄e Yeesuu a t̄ow̄e bo gȳe k̄ee feȳe, “To, abee asa m̄o-r̄ɔ, bam̄o n̄se ya kaapo feȳe ɔnyare n̄e ayu-o a da m̄o-ɔ gȳe m̄o beεk̄o-ɔ n̄ee?”

³⁷ N̄e Wuribware mbraa ɔkaapopo-ɔ yε, “M̄o n̄e ɔɔ waa ɔnyare amo k̄edamēnaŋs̄e-ɔ.”

N̄e Yeesuu yε, “Am̄o f̄eraa, nar̄e na fo ya waa aneŋ.”

*Aneŋ n̄e Yeesuu a ya ka Maataa na Mariya
kanɔ-ɔ*

38 Saŋ nē Yeesuu mὸ aa mὸ agyasepo-ɔ a kya bamὸ kpa-ɔ sę ba yɔ-ɔ, nē baa ya fо maŋ kō nē ɔkyęe kō nē ba tęe mὸ ε Maataa-ɔ te mὸ-rɔ-ɔ sę. Nē Yeesuu a sowę ɔkyęe amo aye, nē oo kra mὸ neenee.

39 Maataa-ɔ mō de mὸ tire kō nē ba tęe mὸ ε Mariya, nē o te Yeesuu ayaa-rɔ mfenj o nu aseŋ nē Yeesuu e tɔwę-ɔ. **40** Aneŋ nē mὸ afɔ kyo-ɔ sę-ɔ, nē ateeše kedeňa a tɔraa Maataa. Nē oo yɔ Yeesuu ase ya tɔwę gywii mὸ feyε, “Mо nyanpe, amo fo ase a bware feyε mὸ tire a yɔwę kusuŋ mō pεee bo dəŋŋə mὸ sę aaa? Tɔwę gywii mὸ feyε o koso bo kya mō-rɔ.”

41 Nē Yeesuu ye, “Oo! Oo! Maataa, fо e tɔraa fо eyee atɔ bwęetɔ sę. **42** Kętɔ kɔŋkɔ e bo-rɔ nē ki tiri, nē fо taa fо mfεere bo dəŋŋə sę. Kęmo nē Mariya e waa mbęyəmə. Kętɔ nē oo lee a o waa-ɔ nęe. Aneŋ sę-ɔ ma tɔwę a n gywii mὸ feyε o yɔwę.”

11

*Aneŋ nē Yeesuu a kaapo anę aneŋ nē anę kore kebwarekore-ɔ
(Matiyo 6.9-13; 7.7-11)*

1 Kake ńkɔ nē Yeesuu a yɔ tɔŋ kō o kore kebwarekore. Mὸ a kore kebwarekore-ɔ lɔwę-ɔ, nē mὸ agyasepo-ɔ ɔkɔ a tɔwę gywii mὸ feyε, “Anę nyanpe, kaapo anę aneŋ nē anę kore kebwarekore, feyε aneŋ nē Yohanee a kaapo mὸ agyasepo-ɔ.”

2 Nē Yeesuu a bęŋŋaa mὸ feyε, “Monę e kore kebwarekore, mon' tɔwę feyε,

‘Anę sę Wuribware, sa a bo kyorɔ fо kenyare timaa.

Na fo baa fo kuwure-o bo gyi mfee.

³ Sa ane ateese ne a tiri ane
ndoo na kake kemaa-o.

⁴ Na fo taa ane eboye bo ke ane,
bo lee feye ane de okemaa ne o waa
ane eboye-o lee ane i ke mò.

Na fo ma sa kpa a Obonsam kyø ane-ro kee
feyø ane e waa eboye aaa.’ ”

⁵⁻⁶ Ne Yeesuu a kya se towé gywii mò agyasepo-o feye, “Mon' taa feye fo ko a yo fo nyare ko aye kaye nseña ya towé gywii mò feye, ‘Mo nyare, mo nyare ko i tu kpa, ne oo bo sowé mo aye kanye mò, mo-o moj de ateese ko na m bo sa mò a o gyi. Amose-o mo e kore fo nee feye fo para mo bodobodoo akuri asa kpeñ.’ ⁷ To, mon' beø taa kemø feye fo nyare ne fo a kore mò-o a towé feye, ‘Fo ma towraa mo. Mo a kyø tweø mo këkyan-j-nø, ne mo aa mo gyi-ana pëee a di. Amose-o ma taare a ñ koso sa fo koto-ko.’ ⁸ Mò a gye fo nyare-o gbaa ooo, oo kine këkyø fo-ro. Amose se-o fo e lee mfen a fo yowé koto-rraa mò aaa? Daabii. Mo e towé mo i gywii fo feye, ipeere e moj de fo feye fo meraa se kore mò, lalalowé-o o koso na o sa fo ketø kemaa ne fo a towé feye fo e kpa-o.

⁹ Aneñ se-o mo i gyi monë kasentij feye, monë ya kore Wuribware ato, monë e nya ketø ne monë e kpa-o. Monë ya buwi, monë i nju ketø ne monë e kpa-o. Monë ya yere kawu tee mò, o tayë ponë-o na mon' lweero. ¹⁰ A lee feye okemaa ne o kore-o e nya, ne okemaa ne o buwi-o mò i nju, na ponë tayë sa okemaa ne o yere kawu o tee-o.

¹¹ M bee taa feye mone nse mò gyi e gye ne
towé feye o kpa kakinji a o wo, ne o taa kowá a
o bo sa mò? ¹² Beee nse mò gyi e gye ne o towé a
o gywii mò se feye o kpa kokoojee a o wo, ne o sa
mò gyapureepu? ¹³ Mone ne mone gye asesé bɔye-
o gbaa nyi esa mone gyi-ana ato timaa, sanboto
Wuribware, mone se ne o bo soso-o, e gye ne, mone
ya kore mò feye o sa mone mò kufwiijé timaa-o, ne
o maa taare a o sa mone aaa?"

Yeesuu na Biil-sibul (Matiyo 12.22-30; Maak 3.20-27)

14 Saŋ ko Yeesuu a gya ibrisi ko ne e maa taare a
e sa sensa, ne i te ɔnyareɛ ko se-ɔ lee mò se. Ibrisii
amo a lee mò se-ɔ, ne ɔnyare-ɔ a lee ɔ sa sensa.
Ne asese peee ne bo bo mfen-ɔ eyee a kpeŋ bamo.
15 Amaa asese-ɔ boko yε, "Yeesuu mo gye sese boye
nee. ɔbonsam ne bo bee ba tee mò ε Biil-sibul-o e
gye ne o de ibrisi si keyaalenɛ, ne ɔ sa Yeesuu eleŋ
feyɛ ɔ gya ibrisi bo koso asese se." **16** Boko mo a kpa
a bo kyo Yeesuu-ro kee-ɔ se-ɔ, ne baa towe gywii
mò feyɛ ɔ waa akpeŋyeetɛ ko bo kaapo bamo feyɛ
Wuribware ya sa mò keyaalen.

¹⁷ Amaa Yeesuu a ɳu kētə nē ba fa-ɔ sē-ɔ, nē oo tōwē gywii bamō fēyē, “Ekə ya lwee maŋ-no, ne maŋ-ɔ ya ke-ro, amo maŋ amo i bwēe nēe, anēj dēe nē kabuno ya ke-ro, nē ka bwēe. ¹⁸ Amōsē-ɔ amo e gyē kaseñtiŋ fēyē ɬbōnsam na mō kamēe-rō awuye a ke-ro, kē maa kyee na mō kuwure-o kpuri. Mōne yē n de Biil-sibul nē ɔ gyē ɬbōnsam-ɔ elein mo e gya ibrisi. ¹⁹ Amaa ɳ nyi feyē mōne agyasepo-ɔ boko e gya ibrisi ba koso asesē se. Ntētə elein ne bo de? ɬbōnsam a elein-ɔ bēee Wuribware lee-o? A

gye Wuribware a elein-ɔ nē bo de, bεεε? To, mōne agyasəpo amo fənfən gbaa a kaapo feyε mōne a fo kpa. ²⁰ Amo e gye feyε Wuribware keyaaleñ nē n de mo e gya ibrisi-o si-o, a kaapo nē feyε Wuribware a kuwure-o a kyɔ ba mōne ase.

²¹ M beε taa feyε ɔbənsam du feyε ɔyaaleñpo nē o de mō adonjɔ nē o de ɔ deere mō fənfən ləñ se-ɔ. O nyi feyε mō kapoteε a nya yere kpa timaa. ²² Amaa m feraa n du nē feyε ɔko nē ɔ kyɔ ɔyaaleñpo amo eleñ, nē ɔ da mō kɔɔre mō adonjɔ nē mō eleñ dəñ se-ɔ nare, na mō aa mō nyare-ana a ke atɔ nē oo swii nare-ɔ-rɔ-ɔ.

²³ Amosé-ɔ mo i yii mōne se feyε mōne ɔkemaa nē ɔ moŋ yere mo kamεε-ɔ gyε mo doŋ nē. Nē ɔkemaa mo nē ɔ maa kya mo-rɔ na ŋ kpəwε asesε bweetɔ bo tii mo eyee se-ɔ mo e brawε bamɔ-rɔ nē.

*Ibrisi-o ya kinñji ba, kɛtɔ nē kε e ba-ɔ
(Matiyo 12.43-45)*

²⁴ Nē Yeesuu yε, “Ibrisi ya kɔso ssesε se, amo e naa e kaa efa-rɔ ee kpa toŋ ko a e kyena kyure. Emo e moŋ nya toŋ ko, amo ee fa emo mfεerε feyε ii kinñji a e yɔ ləñ nē baa gya emo lε̄ mō-rɔ-ɔ-rɔ. ²⁵ Na i kinñji ya tɔ feyε ləñ amo-rɔ bo dañ ɔ moŋ de iyisi. ²⁶ Na e lε̄ ya kpa ibrisi isunoo nē e bo leñ e kyɔ emo fənfən-ɔ, na e bo kyena mfεn. Ibrisi ləñ e gyε ssesε. To, amo emo a waa isunoo i te ssesε amo se se-ɔ, amo ssesε a kɔlo-ɔ a waa kɔkyɔ kyoŋ sanj nē ibrisi kɔŋkɔ e gyε nē ki te mō se-ɔ.”

Nyure kaseñtin

²⁷ Sanj nē Yeesuu a tɔwε amo-ɔ, nē asesε nē bo yere ba nu Yeesuu ase-ɔ amo-rɔ ɔkyee kɔ a tɔwε

feyε, “Okyee nε oo nya kame kowε fo, nε oo nyapo fo-o de nyure.”

²⁸ Ne Yeesuu a bεηjaa mò feyε, “Kaseñtiŋ nee. Amaa bamø nε ba nu abwareseñ nε ba bu amo, nε bo gyā se-o de Wuribware nyure bo kyøn økyee-o.”

*Atø dabe kowaa aseñ
(Matiyo 12.38-42)*

²⁹ Sañ amo, asesε a tii si nε bo yere muruwaa Yeesuu-o, nε oo tøwε gywii bamø feyε, “Ndø a kayε mø-rø asesε gye asesε bøyε. Bo yε ij waa akpeñyeetø ko bo kaapø bamø. Amaa ma waa, amø Yonaa akpeñyeetø wøre. ³⁰ Aneñ nε kεtø nε kaa waa Yonaa-o a lee Wuribware keyaaleñ bo kaapø Niniwee awuye nε baa kyøna Yonaa mbeε se-o, aneñ dεe nε kεtø nε kε e waa mo, dimaadi mò gyi-o, i lee Wuribware keyaaleñ a m bo kaapø ndø a kayε mø-rø a asesε-o. ³¹ Nke nsi nε Wuribware i gyi asesε pεee aseñ-o, owurekyøe kø nε oo lεe kyøwε lεekpa kigyise si a sweerø kø se-o e køso a o yere, na o porø mone ndø a kayε mø-rø a asesε-o, na o bu mone kεpø. A lεe feyε oo tu kpa lεe hарee mò ayε ba ane ødødaapo Owure Solomøn ase mfeε bo nu owure amo a kanyiasen aseñ-o. Amaa mo e tøwε mo i gywi mone feyε øko a ba, nε o yere mone akatø-rø, nε o kyø Solomøn. Nε mone a kine kunu mò kanyiasen señ. ³² Kake nsi nε Wuribware i gyi økømaa aseñ-o, Niniwee awuye e køso a bo yere porø mone ndø a kayε mø-rø asesε-o, na bo bu mone kεpø, a lεe feyε bamø a nu Yonaa a abwareseñ nε oo tøwε-o, baa nu bamø eyee, nε baa kinjø lεe bamø øbøyε-rø. Mo i gyi mone kasençtiŋ feyε øko a ba, nε o yere mone akatø-rø, nε

o kyo Yonaa. Ne mone a kine kunu mò abwareseñ kotowe-o.”

*Kayowore kelanjero
(Matiyo 5.15; 6.22-23)*

³³ Ne Yeesuu a bee tawé feye, “Okó maa kyanjé mò fetiri si na o taa bo kweero, beee o bera kike bo buj si. Kabuno ne o taa a o bo yera, na o laanjé-ró aneñ ne asesé i lwee lən-nə ne ba nya bo ḥu-ro-o.

³⁴ Fø fetiri e bo dan, o laanjé lən-ɔ-rø pëee. Ne mò ya nyera feraa, kibugyii e da fo lən-ɔ-rø. Aneñ dëe ne fo akato e bo dan, fo këe nëenëe. Amaa amo e mon këe feraa, a du nee feye fo a te kibugyii-ro-o. Kelanjero maa taare a ki yii fo akato-rø. ³⁵ Amosé se-o mone ne mone ye mone ḥkpono-rø a fwiiri-o, mon' sa se. Nsanje mone e pennä mone eyee nee, mone ḥkpono-rø mon bo dan. ³⁶ Amaa mone i de ḥkponofwiiri lowé feraa, a du nee feye fetiri a laanjé mone ḥyowore pëee se-o.”

*Aneñ ne Yeesuu a poro Farisii awuye na Wurib-waré mbraa akaapopo-o
(Matiyo 23.1-36; Maak 12.38-40)*

³⁷ Sañ ne Yeesuu a sa señsa lowe-o, ne Farisiinyi ko a tee mò feye o ba mò ayé na o bo gyi atee. Amosé-o ne oo yo mfen o te o gyi. ³⁸ Ne Farisiinyi-o eyee a kpeñ mò feye Yeesuu a mon fwee asaree bamö mbraa-o kpa se pwee ne o dëe o gyi-o.

³⁹ Amo feraa ne Yeesuu a tawé gywii mò feye, “Mone Farisii awuye feraa, mone du nee feye asesé ne ba fwee bamö atorenkyu na egypte mmees, amaa mone maa fwee amo mme-ro. Mone e lənjo mone ḥyowore, amaa apoo na borokøone ya borø mone ḥkpono-rø. ⁴⁰ Mfëerë ke-mon-de awuye. N

gye Wuribware nē oo waa sēsē kayowore se-o dēe ya waa mō kayowore-rō aaa? ⁴¹ Mōn' ke atiripo kētō nē mōnē de-o na a mōn bō mōnē gya. Mōnē ya waa anēj feraa, mōnē ḥkpōnō-rō mōn lēe n de iyisi.

⁴² Mōnē Farisii awuye, mōnē i ḥnu asej ḥke ḥko fēe. Bō lēe feyē mōnē gya Wuribware mbraa nē ḥ ye mōn' taa mōnē adōteese kēmaa hareē alefō gbaa ntunkare kudu kēmaa-rō katun konjō na mōn' bō lōnjo Wuribware saj kēmaa, amaa mōnē mōn de kaseñtin, nē mōnē bēe mōnē maa kpa Wuribware asej pēee-o. Anēj a ato mō e gyē nē a bware feyē mōn' waa, na mōnē ma yōwē adōteese a ntunkare kudu-ro kakonjō-o kētaa sa Wuribware.

⁴³ Mōnē Farisii awuye, mōnē i ḥnu asej ḥke ḥko fēe, bō lēe feyē ngya dabē dabē se nē mōnē e kpa kēkyēna mōnē kēbwarekōrē akyan-j-nō, nē mōnē bēe mōnē e kpa feyē asejē gyeñjō ka mōnē nnō lamañ-nō.

⁴⁴ Mōnē i ḥnu asej ḥke ḥko fēe. Mōnē du nēe feyē kēgyeranṭa nē asejē mōn lēe bō nyi kēmo asej-o. Ḫko ya kyikye kēgyeranṭa se, nē mō gbaa mōn nyi feyē kēgyeranṭa nēe, o waa mō eyēe iyisi.”

⁴⁵ Nē Wuribware mbraa akaapopo-o ḫko yē, “Okaapopo, fo e tōwē amo anēj feraa, fo e saare anē fo i tii si nēe.”

⁴⁶ Ne Yeesuu a bēñjaa feyē, “Anēj dēe nē mōnē Wuribware mbraa akaapopo gbaa i ḥnu asej ḥke ḥko fēe. A lēe feyē mōnē de mōnē fōñfōñ ananato mōnē i tii Wuribware a mbraa-o se, na mōn' nya sa a mmō kēgyase waa lēj sa asejē. Amaa mōnē fōñfōñ feraa maa kya bamō-rō na bō gya mmō se.

A du n̄ē feyε m̄one a taa et̄osor̄ dwiidwiisε b̄o s̄or̄ bam̄o, n̄ē m̄one m̄o m̄one maa s̄or̄ a m̄on' kya bam̄o-r̄-o.

⁴⁷ M̄one i ሥ u aseñ እke እkō feε. B̄o lē feyε Wuribwarē akyaamεε n̄ē m̄one adedaapo a m̄o-o agyerānta n̄ē m̄one m̄o m̄one de siimeetii m̄one ē laa amo neenee-ɔ. ⁴⁸ Amose-ɔ m̄one gbaa m̄one a sure k̄t̄o n̄ē m̄one adedaapo a waa-o se, b̄o lē feyε bam̄o ya m̄o Wuribwarē a akyaamεe-ɔ, n̄ē m̄one m̄o m̄one a waa bam̄o agyerānta. ⁴⁹ Feyε Wuribwarē m̄o kanyiasen̄ se a t̄ow̄ feyε, ‘M̄o i suj mo akyaamεε na mo ayaa-r̄o ayerepo a m̄ b̄o kyōn̄we bam̄o ase, amaa ba m̄o bam̄o bōkō, na b̄o waa bōkō m̄o aworefəo.’ ⁵⁰⁻⁵¹ K̄t̄o n̄ē k̄e b̄o-r̄-o ē gyē feyε Wuribwarē ē ba bam̄o n̄ē baa m̄o m̄o akyaamεe-ɔ p̄eeε a k̄esebəgyiiri n̄ē o kaa a o b̄o gyiiri bam̄o-o b̄o gyiiri m̄one nd̄o a kaye m̄o-r̄o a aseñe-ɔ k̄eseb̄o. Kasen̄tiñ si, lē sañ n̄ē baa m̄o Abel n̄ē o gyē s̄eñe n̄ē baa gyē እkp̄ee em̄o-o, b̄o fo sañ n̄ē baa m̄o Sakariya Wuribwarē sunkpa-o kan̄ na l̄en̄jəkpa-o mboŋt̄o-r̄-o, Wuribwarē akyaamεε m̄o p̄eeε k̄em̄o-o k̄esebəgyiiri d̄aj m̄one se nee.

⁵² M̄one, Wuribwarē mbraa akaapopo m̄o, m̄one i ሥ u aseñ እke እkō feε. A lē feyε m̄one a twē kekyan̄ n̄ē kanyiasen̄ b̄o k̄emo-r̄-o-r̄, n̄ē m̄one a k̄oore safowa-ɔ b̄o beya. M̄one maa lweero, m̄one m̄o m̄one a waa aneñ se-ɔ, m̄one a tii bam̄o bweet̄o ne ba kpa a b̄o taare lweero mfeñ-ɔ kpa.”

⁵³⁻⁵⁴ Sañ n̄ē Yeesuu a lē mfeñ n̄ē o yere o sa señsa m̄o-o, n̄ē Wuribwarē mbraa akaapopo-ɔ na Farisii awuye-o ē por̄o m̄o, n̄ē ba bise m̄o at̄o bweet̄o aseñ ba kpa aneñ n̄ē o waa a o t̄ow̄ aseñ b̄oye k̄o na o nya lwee bam̄o aseñ-n̄o-o.

12

*Yeesuu yε የቆ ma waa nno እንያ እንያ wuye
(Matiyo 10.26-27)*

¹ Saŋ nε asεsε እkpeŋ እkpeŋ a bø gyaara abεε se Yeesuu asε-ø, nε øø gyε እkpεε tøwε gywii mø agyasepo-ø feyε, “Mon' sa Farisii awuye si, a lεe feyε yiisi nε bø de ba waa bodobodoo-ro-o moŋ bø kønε. Amo-ø e kaapo nεe feyε bø de mfεerε bøyε ba kweerø. Mone ma kaŋ kii nno እንያ እንያ awuye-o feyε bamø-ø. ² A lεe feyε ketø kemaa nε mone a buŋ si-o i buŋji si, na ketø kemaa nε mone a taa bø kweerø-ø lεe ifuri. ³ Amose ketø kemaa nε mone a tøwε bø kweerø kanye kibugyii-ro-o e lεe ifuri mpase. Na keſen kemaa nε mone a እwiini mone akyan-nø-ø lεe kawu yø laman-nø.”

*ሻቆ nε a tiri feyε anε sere-ø
(Matiyo 10.28-31)*

⁴ Nε Yeesuu yε, “Mo nyare-ana, mo e tøwε mo i gywii mone feyε mone ma kaŋ sere bamø nε ba kpa a bø mø mone-ø, a lεe feyε bamø ya mø mone, bø maa lεe taare a bø waa mone seyε. To, mo e kaapo mone የቆ nε mon' sere-ø. ⁵ Mon' sere Wuribware. Nε mø ya mø mone, nε kemø kamεε-rø o de elen feyε o bee kywεe mone deekpa nε oo kure bø beya eboye awaapo-ø-rø. Kasentinj, Wuribware wøre nε a tiri feyε mon' sere. ⁶ N gyε epasowa aduna nε bo de ba søø ntεyeteye nnuu aaa? Wuribware mo maa taŋ mmø kakonkø gbaa se. ⁷ Mon' nu feyε Wuribware a karε ipwii nε i te mone aju si-o, nε oo እnu emø kanø. Amose-ø mone ma sa a kufu nya mone, a lεe feyε ntεyeteye እkpeŋ moŋ fø mone የቆ.”

*Yeesuu kipini na Yeesuu kikine
(Matiyo 10.32-33; 12.32; 10.18-20)*

8 Ne Yeesuu a kya se tɔwɛ feyɛ, “Mo i gyi mone kasəntin feyɛ, ɔkemaa nɛ o nya kakponɔ na o tɔwɛ lamaŋ-nɔ feyɛ o tii mo se-ɔ, mo, dimaadi mò gyi-o, gbaa e waa mò anen Wuribware a mbɔɔ-ɔ akatɔ-rɔ.

9 Ne ɔko nɛ mò ya kine mo lamaŋ-nɔ-ɔ, mo, dimaadi mò gyi-o, gbaa i kine mò Wuribware a mbɔɔ-ɔ akatɔ-rɔ. **10** ɔkemaa nɛ o tɔwɛ kəsen bɔyɛ ko bɔ kye mo, dimaadi mò gyi-o, Wuribware e taare taa bɔ ke mò. Amaa ɔkemaa mo nɛ o tɔwɛ aseŋ bɔyɛ bɔ kye Wuribware a kufwiijɛ timaa-o feraa, Wuribware maa taa bɔyɛ amo a o bɔ ke sese-ɔ daa.

11 Ne bamɔ ya yaa mone seŋgyikpa, haree kebwarekorekyan abressɛ ase bɛɛɛ awure ase bɛɛɛ man agyenkpɛɛpo ase ooo, mone ma kaŋ sa a anen ne mone e ya kya kanɔ-ɔ na anen ne mone e ya tɔwɛ aseŋ mfen-ɔ tɔraa mone. **12** A lee feyɛ Wuribware a kufwiijɛ timaa-o e kaapɔ kɛtɔ bɛɛɛ aseŋ ne mon' tɔwɛ mfen-ɔ.”

Atɔ wuye ko kitee

13 Ne aseɛɛ nɛ ba nu Yeesuu ase-ɔ amo-rɔ ɔnyare ko a tɔwɛ gywii Yeesuu feyɛ, “ɔkaapopo, tɔwɛ gywii mo daa feyɛ o sa a mo aa mò ke kapotɛɛ ne ane se a wu yɔwɛ sa ane-ɔ-rɔ.”

14 Ne Yeesuu a beŋŋaa feyɛ, “Mo nyare, nse ya sa mo kpa feyɛ n gyi amo-ɔ aseŋ bɛɛɛ ɲ ke mone kapotɛɛ-rɔ sa mone?” **15** Nkee ne Yeesuu a tɔwɛ gywii aseɛɛ-ɔ pɛɛɛ feyɛ, “Mon' sa se na mone ma sa a atɔ kekpa kɔɔre mone anju, a lee feyɛ fo i de atɔ kanɔ ɲkemaa, n gyɛ atɔ-ɔ e gyɛ ne a sa fo ɲkpa na kukyure nɛ a moŋ de kɛɛ-ɔ.”

16 Amo feraa ne Yeesuu a tawē kitee mo feyε, “Ata wuye ko ya dεε kyεna, ne o de sweerε timaa ko, ne o dāa mō o lee adəateese timaa. **17** Kake nkō ne oo fa mō mfεerε feyε, ‘Mo akyenkyenku moŋ kyø a m ba mo adəateese bo waa-rø. Emene ne mo e waa?’

18 Mō fərfəj dεe ne o bεe e yε, ‘Keto ne mo e waa-o e gyε feyε mo i kyuwi mo akyenkyenku dεdaa-o na n yii adabε na n taa mo adəateese pεee waa-rø, na m pwee akyan dabe na n taa mo atetəmonja waa-rø. **19** Na nkee n tawē gywii mo eyee feyε, Kuñu-dan wuye, n de ata timaa pεee ne mo e kpa-o na a fo mo nsu bweetø. Amose-o sεyε moŋ tiri mo, mo i gyi mo eyee nee. Na n gyi ateese na n nuu na n gyi mo akato.’

20 Ata wuye amo a fa mfaanee lowe-o, ne Wuribware a tawē gywii mō feyε, ‘Mfεerε ke-moŋ-de wuye. Kanye mo dεe mo e kɔɔre fo nkpa fo ase. Na nkee ata demantε timaa mo ne fo a kpa bo dəŋŋø abee se sa fo eyee-o, fo maa lee gyi. A kii oko lee.’”

21 Ne Yeesuu a tawē bo gyε kεe feyε, “To, okemaa ne oo kpa ata timaa bo dəŋŋø abee se-o, ne Wuribware ase feraa o gyε otiripo nee-o, o du nee feyε ata wuye amo ne o moŋ de mfεerε-o.”

Kɔɔre Wuribware gyi (Matiyo 6.25-34)

22 To, ne Yeesuu a tawē gywii mō agyasepo-o feyε, “Anej se-o, mo e tawē mo i gywii moŋ feyε, moŋ ma sa a ateese ne moŋ i gyi-o bεee ata ne moŋ i bunj-o asej tɔɔraa moŋ. **23** Nkpa asej tiri a kyø ateese, ne kayoware mo tiri ka kyø ata bunjse. **24** Moŋ! kεe mbogyii, bo maa taare a bo dāa nya ateese, haree ba swii amo a bo bo

waa akyenkyeŋku-ro bo yera, Wuribware e gye ne o bera bamo saŋ kema. Mone mo mone kyo mbogyii. ²⁵ Kan o nkemaa ne mone e fa mone nkpa aseŋ bwet-o, mone oko maa taare a o sa kake koŋko kpeŋ gbaa bo tii mō nke ne Wuribware a sa mō fey e o bo gyi kaye mo-ro-o se. ²⁶ Ne mone e ma taare a mon' waa ato kafwee fey amo-o, ne nkee emene se ne mone e taaraa mone eyee ato ne a bee san-o se?

²⁷ To, mon' bee kee aneŋ ne afraagy a dan-o, a maa sun, ne a maa lo ato buŋse a sa amo eyee. Amaa mo e towé mo i gywii mone fey Owure Solomən a dee kyena-o, mō aa mō ato gbaa, o mon nya waagya timaa na o bo dan fey afraagy amo. ²⁸ Wuribware e gye ne o lo waagya o buŋ efa ne e yere ndoo, ne nyane bo fo-o e ya wu-o, ne bo de emo ba kure deekpa na ba to bodobodoo-o. Amo mone feraa mone ne Wuribware maa pee kekato a o sa mone ato buŋse aaa? Mone kokoregyi-o mon kyo. ²⁹ Amose-o mone ma sa a ket o ne mone i gyi-o, na ket o ne mone i nuu-o, aseŋ taaraa mone. ³⁰ A lee fey kaye mo-ro ase ee e gye ne ba taaraa bam o eyee mfaanee a ato-o se. Mone se ne o bo soso-o nyi fey ato pree tiri mone. ³¹ Mon' sa a mone mfere y o Wuribware a kuwure-o-ro ato se. Mone i buwi mone e kpa ato amo, Wuribware e taa amo a o bo sa mone, na o bee sa mone ket o kema ne ki tiri mone-o bo tii si."

*Ato timaa ne a bo soso-o
(Matiyo 6.19-21)*

³² Ne Yeesuu a bee towé gywii mō agyasepo-o fey, "N nyi fey mone mon kyo feraa, amaa mone

ma sa a kufu nya mone, a lee feye mone se ne o bo soso-o kone se nee feye o sa mone keyaalen mò kuwure-o-ro. ³³ Mon' fe mone kaye-ro mfee a mpotee ne mone de-o, na mon' taa atanne-o sa atiripo, na mon' buwi kpa Wuribware se atanne mbaatue ne m maa nyera-o na mon' buwi kpa mpotee ne m bo soso-o, a lee feye mfen feraa seye maa lee mmø se, ne oyu maa taare a o ywii, ne nsekreeke na igyeeri mo maa taare a ñ nyera mpotee amo Wuribware se mfen. ³⁴ Amose-o ton kemaa ne fo kapotee da-o, fo mfeere e ya dønja kamø se mfen."

Ayaafore timaa aseñ

³⁵ Ne Yeesuu a bee tøwe gywii mò agyasepo-o feye, "Mon' waa siraa gywii mo koy na kaye kegyekee na mo kikiñji ba-o. Mon' buñ mone kusun-no ato na mon' kyanjø mone ifetiri si, ³⁶ feye ayaafore ne bo gywii bamø nyanpe na o kinjji lee kokoñ taakpa-ro ba, na mò ya yere kawu o tee a bo nya taye mò a o lwee løñ-nø-o. ³⁷ Mo e tøwe mo i gywii mone feye mò ayaafore-o e kee, ne bamø nyanpe ya ba, bamø akato i gyi bwøetø, a lee feye o buñji mò ato buñse, na o buñ amo ne bo buñ ba waa ateese-o, na o sa a bo kyena kyure, na mò fñfñ deña, na mò aa bamø kyena gyi. ³⁸ Haree bamø nyanpe-o ya ba kaye nseña beeë kamee-ro bo to feye baa waa siraa bo gywii mò gbaa, bamø akato i gyi. ³⁹ Monë gbaa mone nyi feye løñ wuye deë o nyi san ne oyu de o ba-o nee, weetee o maa yøwø mò løñ a o sa oyu-o na o bo lweero ya ywii mò. ⁴⁰ Amose-o mone gbaa mon' waa siraa, a lee feye

mo, dimaadi mὸ gyi-o, bὸ kiñji ba-ɔ, mo i fu-ro a m ba née.”

*Keyaafṣrē timaa-o na keyaafṣrē bøyę-ɔ
(Matiyo 24.45-51)*

41 Mfēn né Peetroo yε, “Anę nyaŋpε, anę wōrē né fō a da kékparę mə bὸ sa bεee ḥkemaa mo?” **42** Né Yeesuu yε, “Mo a fu-ro a m bεe ba-ɔ se-ɔ, mo e kaapo mone keyaafṣrē né mo ase o nyi aseñ né o bware. Mon' sa a anę taa feyε nyaŋpε kō e kpa a ḥ yō kpa, né ḥ taa keyaafṣrē kō a ḥ bὸ deerę mὸ lōj na ayaafṣrē na mbre né baa san-ɔ se, na bὸ nya nya ateese gyi sanj né a bware feyε bὸ gyi-o. **43** Mὸ nyaŋpε ya kiñji ba pε bo tō feyε keyaafṣrē amo a waa kētō né ḥ tōwē gywii mὸ feyε ḥ waa-ɔ, anę akeyaafṣrē-ɔ akatō i gyi. **44** Mo e tōwē mo i gywii mone feyε, a waa kanō ḥkemaa, mὸ nyaŋpε e taa mὸ kapotee pεee na ḥ bὸ sa mὸ keyaafṣrē amo a ḥ dēe deere se sa mὸ.

45-46 Amaa keyaafṣrē-ɔ ya tōwē feyε mὸ nyaŋpε a kyee na kikiñji ba-ɔ se, né ḥ lēe ḥ dayę mὸ bεekō-ana ayaafṣrē na mbre né bὸ bὸ lōj-ɔ-rɔ-ɔ, na o gyi ateese né ḥ kpa-ɔ, né o nuu nta ḥ bwęe feraa, mὸ nyaŋpε-ɔ i kiñji a ḥ ba kake né keyaafṣrē-ɔ maa deerę mὸ kpa-ɔ na sanj né ḥ moŋ nyi-o. Na mὸ nyaŋpε-ɔ bὸ da mὸ bweetō gyiiri mὸ kesebō, na o ḥu aseñ né bamō né bὸ maa kōore Wuribware ba gyi-o i ḥu-o.

47 Kētō né mo e kaapo-ɔ e gye feyε sanj né mo i kiñji a m ba-ɔ, mo i gyi aseše pεee aseñ. Keyaafṣrē né o nyi kētō né mὸ nyaŋpε e kpa-ɔ, né ḥ moŋ waa siraa feyε ḥ waa kēmō-ɔ, ba ba kōkyōkywęe a bὸ bὸ gyiiri mὸ kesebō. **48** Amaa keyaafṣrē né ḥ moŋ

nyi keto ne mò nyaujpe e kpa-o, ne mò-o mò a waa adasej-o, ba ba kokyokwee keda kafwee a bo bo gyiiri mò kesebo. Amose se-o ako ne mo a sa mò ata bweeto feye o deere se-o, amo ya fo, mò ne mo i bise asej bweeto. Ne ako ne mo e sa mò ata bweeto bweeto feye o deere se-o, amo ya fo, mò ne mo i bise asej bweeto bweeto.”

*Anej ne Yeesuu e nyera asese mbonjto-ro-o
(Matiyo 10.34-36)*

49 Ne Yeesuu a kya se towe feye, “Mon' loj esebo. Mo a ba a m bo kywee deekpa kaye ma-ro nee. Weetee mbeyomo anej ne mo a kpa feye o maa se o kywee-o. 50 Aworefo bweeto doj mo se nee, amo e moñ kyoñ, mo kakpono maa di mo. 51 Mone nyi feye mo a ba a m bo baa kayeeyuri kaye-ro nee eee? Daabii, mo a ba a m bo nyera asese mbonjto-ro nee, n gye kayeeyuri. 52 Lee mbeyomo bo yo mbuno kemaa i ke-ro, na abee asa na abee anyo ko abee. 53 Na ase na bamo gyi-ana ko na bamo mbonjto-ro teñ-no, na agyi na bamo anyi ko na bamo mbonjto-ro teñ-no, na ases anyi na bamo gyi-ana aka ko na bamo mbonjto-ro teñ-no.”

*Ndoo a kake mo kaaseñ kunu
(Matiyo 16.2-3)*

54 Ne Yeesuu a buruwaa towe gywii lamañ ne ba nu mò asej-o feye, “Mone ya ñu awore a lee kyowe tweekpa, amo mone ye bware e kpa a o ba, na kasentij o ba. 55 Ne mone ya beñ ñu afwii e da kyowe leekpa kigyise si, amo mone ye kipuripuri e kpa a ke ba, na kasentij ke ba. 56 Nno ñnyo ñnyo awuye. Mone e taareñ a mon' deere sweere na awore-ro na mon' towe keto ne ke e waa-o. Ne nteto

se ne mone ya nu mo ato kekaapo, ne mone ya nyu ato dabé ne mo e waa-ɔ, ne mone maa taare a mon' kaapo kesebogyiiri ne ke e kpa a ke ba kaye mo-rɔ a aseɛɛ-ɔ ase-ɔ feraa?"

*Fo aa fo kosobee lɔŋŋɔ mone mbɔŋtɔ-rɔ
(Matiyo 5.25-26)*

⁵⁷ Mfəŋ ne Yeesuu bee o yε, "Mone kesebogyiiri saŋ e kpa a o fo. Nε nteto se ne mone maa taare a mon' nyu ketɔ ne mon' waa na ki lee mone-ɔ, na mon' wuree waa? ⁵⁸ Anε taa feyε fo i de ɔkɔ kɔkɔ bɛɛɛ fo aa fo bɛɛkɔ i de aseŋ ne o yaa fo seŋgyikpa, fo kɔ ne fo a baa aseŋ-ɔ wuree deere se na fo aa aseŋ wuye-o lɔŋŋɔ amo pwεɛ na mon' dεɛ fo seŋgyikpa-ɔ mfəŋ. N gyε anen, o gyiiri fo a o yaa ɔseŋgyipɔ-ɔ ase na mɔ mɔ taa fo sa apurisii awuye na bo tii fo. ⁵⁹ Mo e tɔwε mo i gywii mone feyε fo i di tiikpa mfəŋ anen-aaa bo fo saŋ ne fo e ka fo kɔkɔ a fo lowɛ-ɔ, na pasɔwa gbaa moŋ san-ɔ."

13

Mone e moŋ yɔwe ebɔye kowaa, mone i wu

¹ Saŋ amo-ɔ Yeesuu a maa se o kaapo bamɔ abɔyɛwaapo kesebogyiiri aseŋ-ɔ, ne aseɛɛ kɔ a tɔwε gywii mɔ anen ne saŋ kɔ Romanyi gominaa Pilat a ba bo to Galileya sweere se awuye kɔ e mao mbɔ ba lɔŋŋɔ Wuribware, ne oo mao bamɔ, ne oo sa ne bamɔ mbogya a wee mbo ne baa bo lɔŋŋɔ-ɔ se-ɔ. ² Ne baa bise Yeesuu feyε lowi suyo ne baa wu-o e kaapo nee feyε bo gyε abɔyɛwaapo bo kyɔ bamɔ bɛɛkɔ-ana Galileya awuye aaa? ³ Ne Yeesuu a bɛŋŋaa bamɔ feyε, "Daabii. A moŋ gyε kasen̄tin. Ketɔ ne kɔ kyɔ-ɔ e gyε feyε mo i yii mone

se feyε mone e moŋ nu mone eyeε, na mon' kinŋi lεe mone ebɔye-rɔ, Wuribware i gyiiri mone gbaa mone kesebo, na mon' wu. ⁴ To, ne mone a bee nu aneŋ ne kekyan sɔswε leŋleŋse kɔ ne baa tee ε Silowam ne baa pwεε Yerøalem maŋ-nɔ-ɔ a lee da aseſe kudu aburuwa kɔ se mɔɔ-ɔ aſeŋ beeε? Mone e fa feyε bamɔ gbaa, a kaapo feyε bo gyε abɔyεwaapo bo kyɔ aſeſe ne baa saŋ bo bo maŋ amo-rɔ-ɔ ɔɔ? ⁵ A moŋ gye kaseŋtiŋ. Na m bee mo e tɔwε mo i gywii mone feyε mone e moŋ nu mone eyeε na mon' kinŋi lεe mone ebɔye-rɔ, mone i wu feyε bamɔ-ɔ dεeε."

Figi kiyii ne ke maa sweε-ɔ kitee

⁶ Ne Yeesuu a tɔwε kitee mɔ gywii bamɔ. O yε, "N gyε ɔnyarekɔ e bo-rɔ aaa? Ne oo dwii figi kiyii kɔ mɔ kɔdɔɔ-rɔ. Ne kake nkɔ ɔɔ yɔ a ɔ ya kpa agyi kiyii-o si, mɔ-ɔ mɔ-ɔ moŋ nya.

⁷ Aneŋ se-ɔ ne ɔɔ tɔwε gywii mɔ kɔdɔɔ a ɔdeereſepo-ɔ feyε, 'Kεε ε. Nsu nsa neε feyε mo a nare kpa figi mɔ agyi kpɔnε, ma nya, amose-ɔ ne kεmo bo twεε. Ntɔ se ne ke yεrε ke e nyεra sweere-ɔ ateese-o neε?"

⁸ Ne mɔ kɔdɔɔ a ɔdeereſepo-ɔ a bεŋjaa mɔ feyε, 'Mo nyarjε, yɔwε kεmo. Sa kεmo kasu kɔŋko kpeŋ. Mo i kwii a m bo muruwaa kεmo na n swii enaate igyini bo waa-rɔ. ⁹ Ne mo ya waa aneŋ, ne su-a-ba kεmo ya swεε feraa, a bware. Ne kεmo e moŋ swεε, amo feraa na fo ne bo twεε.' Amo e gyε saasebεε."

*Aneŋ ne Yeesuu a kya ɔkyεε kegyabɔɔ kɔ kukyure
kake-o*

10 Kukyure kake ko nē Yeesuu e kaapo abwareṣen kēbwarekorekyan̄ ko-rō. **11** Ḍkyeē ko mō bo mfēn̄, nē Ḍbōnsam a waa mō kol̄ nsu kudu mburuwa. Kol̄ amo se, o moṇ̄ lēe o naa kyεεkyεε, oo buŋ-no nēē o naa. **12** San̄ nē Yeesuu a ḥu mō-ō, nē oo tēē mō tōwē gywii mō feyε, “Ḍpekyeē, ḥkee feraa fo a nya fo eyeē lēē fo kol̄-o se.” **13** Nē ḥkee Yeesuu a ba asareē bo dāŋŋo əkyeē-o se. Puri amo-rō nē əkyeē amo a teyi-ro o naa. Nē oo kyor̄ Wuribware.

14 Mfēn̄, nē kēbwarekorekyan̄-o brēs̄e duŋ a fwii feyε Yeesuu a kya əko kol̄ kukeyre kake. Amose-ō ne əbrēs̄e amo a tōwē gywii asēs̄e nē bo bo mfēn̄-o feyε, “An̄e de ḥke nsiye nē an̄ē e waa asun̄, amose-ō mōne ma lēē ba kukeyre kake bo kya mōne al̄. Mon' dee ba ḥke nsiye amo-rō bo kya.”

15 Nē Yeesuu a bēŋŋaa mō feyε, “Nnō ḥnyō ḥnyō awuye mō. Mōne kēmaa e saŋŋe mō ənaat̄e bēē ikuruma o yaa nkyu nuukpa kake kēmaa, hār̄ē kukeyre kake gbaa. Amo-ō feraa moṇ̄ gyē kusun̄ kōwaa nēē eeē? **16** Mbeyōmō, kēē sēs̄e dimaadi mō, mōne fāŋfāŋ sēs̄e nēē. Ḫ gyē an̄e nana Abraham a ananagyī-o əko, bēē? Nē Ḍbōnsam a sa mō kol̄ nsu kudu mburuwa-o. A du nēē feyε Ḍbōnsam a ḥure mō bo kyēna, nē mbeyōmō mo a saŋŋe mō-ō. Amō mfaan̄ē a sēs̄e-ō a moṇ̄ bware feyε n kya mō kukeyre kake, na o nya mō eyeē aaa?”

17 Nē an̄eŋ nē Yeesuu a bēŋŋaa-ō a sa nē ipeere a nya mō adon̄. Nē bamō nē baa saŋ-ō akat̄ a gyi bo lēē akpeŋeyēet̄ nē Yeesuu a waa-ō se.

*An̄eŋ nē Yeesuu a ba kupurutugyi bo da
kēkpare-ō
(Matiyo 13.31-32; Maak 4.30-32)*

18 Né Yeesuu a bise feyε, “Ntεtə gbaa né mo e ba a m bø kaapo mone anεn né Wuribware a kuwure-o du-o née? Kékpare mo né mo e ba a m bø kaapo mone kemo kaase-ɔ née? **19** To, mfaanee né Wuribware a kuwure-o-ro du. Ku du née feyε kupurutugyi-o. Kigyi mə du kagyingyii, amaa sεsε ya dwii kemo, amo kε e kwεe a kε daŋ kii kikiree, né kε bø eswεe kø kyoŋ ayii pεeε. Né mbogyii a bø kyena kemo se waa bamø asaa.”

*Yiisi a kékpare-ɔ
(Matiyo 13.33)*

20 Né Yeesuu a bεe bise feyε, “Kékpare mo né mo e ba a m bø kaapo mone anεn né Wuribware a kuwure-o du-o née? **21** To, ku du née feyε ɔkyεe a kpa a ɔ waa bodobodoo, né ɔ ba yiisi na nkyu bo waa esam kyanse børɔ-rɔ, né oo nwiini, né esam-ɔ a tiŋ waa bwεetɔ-ɔ.”

*Kabunogyii bønbøŋse-ɔ
(Matiyo 7.13-14, 21-23)*

22 Né ɻkee Yeesuu naa emaŋ se na mmaŋgyii-ro o tøwø abwareseŋ o gywii asεsε na ɔ yo Yerøalem a keri-o. **23** Né ɔkø a bise mø feyε, “Mø nyanyø, a gye kaseŋtiŋ feyε bamø né Wuribware e morøwø na bo tii mø kuwure-o si-o moŋ kyɔ aaa?”

Né Yeesuu a tøwø gywii bamø né bo bo mfεŋ-ɔ feyε, **24** “Wuribware a kuwure-o du née feyε kekyaŋ né kemo kabunogyii du bønbøŋ-ɔ. Amose-ɔ mon' lεŋ eyεe, na mon' taare nya lwee kekyaŋ-ɔ-rɔ. A lεŋ feyε asεsε bwεetɔ akatɔ i pee kemo kulweero si, amaa n gye bamø pεeε e gye né ba nya kpa a bø lweero. **25** Sanj kø e ba né løŋ wuye-o e twεe pøne-ɔ-rɔ, na mone te mone monj

tee lweero. Na mon' sii kawu mone yere mone e daye pone-o se, na mone e tee feye, ‘Ané nyanpe, tayé ané,’ na o beñjaa mone feye, ‘Moñ nyi mone, ne moñ nyi mfeñ ne mone a lee-o.’ ²⁶ Na mon’ tawé gywii mó feye, ‘Ané aa fo ya dëe gyi na ané i nuu, ne fo a naré tawé abwareseñ ané aye.’ ²⁷ Na mó-o mó bee beñjaa mone feye, ‘Moñ nyi mone, ne moñ nyi mfeñ ne mone a lee-o. Aseñ boyé awuye mō, mon’ lee mo ase.’

²⁸ Wuribware ya kine mone, ne oo gya mone lee mó kuwure-o-ro, ne mone ya ñu mone nana-ana Abraham na Isak na Yakubu na Wuribware akyamee-o pëee Wuribware ase feraa, n gyé ewogya ne mone i su na mon’ duñ nnó. ²⁹ Asëse e lee kaye mō-ró ton kemaa, na bamó ɔkemaa kyena Wuribware a ləñ-o-ró, na bamó aa mó gyi ateese, na bamó akató gyi bwëetó. ³⁰ Na bamó ne bo gyé nsii-amee mbeyomá-o kii agyéñkpeepo mfeñ, na bokó ne bo gyé agyéñkpeepo mbeyomá-o mō kii nsii-amee mfeñ.”

*Anéñ ne Yeesuu e kpa Yerusalém awuye aseñ-o
(Matiyo 23.37-39)*

³¹ Sañ amo dëe ne Farisii awuye kó a bo tawé gywii Yeesuu feye, “A tiri feye fo a lee mfeñ yó ton kó, a lee feye Owure Hérôd e kpa fo a o mōo.”

³² Ne Yeesuu a beñjaa bamó feye, “Mon’ naré ya tawé gywii nañse amo feye, ‘Ndoo mo e gya ibrisi mo e koso asëse se nee, na mo e kya alëpo, na bo fo nyanje na kraye-ana-o mo e lowe mo kusunj. ³³ A sañ a tiri feye ñ yó mo kpa-o ndoo na nyanje na kraye, a lee feye bamó e kpa a bo mō Wuribware

a akyaamεε-ɔ, Yerøsalεm maŋ-nɔ nε ba mɔɔ bamɔ. Nε mɔ̄ sanj-ɔ mɔŋ tεε fɔ̄ feyε η yɔ̄ mfεŋ.' ”

³⁴ Nē Yeesuu bε̄ē ɔ yε, “Yerøsalεm awuye, Yerøsalεm awuye. Sanj kε̄maa nε Wuribwarē a suŋ mò akyaamεε-ɔ ɔkɔ̄ mɔ̄nε ase-ɔ, mɔ̄nε a dayε mò abu mɔɔ. Sanj kε̄maa mɔ̄ a kpa feyε η kρωε̄ mɔ̄nε bō gyaŋŋε, nā η kuŋ mɔ̄nε, feyε anεŋ nε kyaase i buŋ mò agyi si-o, nε mɔ̄nε mɔ̄ mɔ̄nε a kine. ³⁵ Anεŋ se-ɔ, Wuribwarē ē yɔ̄wε̄ mɔ̄nε aseŋ a ɔ sa mɔ̄nε, nā mɔ̄nε maŋ mɔ̄ kii kε̄taakpaŋ. Mɔ̄ i gyi mɔ̄nε kaseŋtij feyε mɔ̄nε maa lεε ηu mɔ̄, amɔ̄ sanj a fɔ̄ feyε m ba, nε mɔ̄nε ē tɔ̄wε̄ feyε,

‘Wuribwarē yure mò nε ɔ ba mò kε̄nyarē-rɔ̄-ɔ.’ ”

14

Anεŋ nε Yeesuu a kya ɔnyarē kɔ̄ nε mò ayaa na asarēē a puŋŋε-ɔ kɔlɔ-ɔ

¹ Kukyure kake kɔ̄ nε Yeesuu a yɔ̄ a ɔ ya gyi ateese Farisiinyi brε̄sε̄ kɔ̄ ayε, nε asēsε̄ ē dēerē mò a bō kε̄ē anεŋ nε ɔ waa-ɔ. ² Nē Yeesuu a ηu ɔnyarē kɔ̄ nε mò ayaa na asarēē a puŋŋε-ɔ yε̄rē mò akatɔ̄-rɔ̄. ³ To, nε Yeesuu a bise Wuribwarē mbraa akaapopo-ɔ nā Farisii awuye-ɔ feyε, “Mbraa nε Wuribwarē a sa anε-ɔ ē sa kpa feyε anε kya alɔ̄po kukyure kake aaa?” ⁴ Amaa bō mɔŋ bε̄ŋŋaa mò. Nε ɔ̄ dabɔ̄rɔ̄ ɔnyarē amɔ̄ kya mò kɔlɔ, nε ɔ̄ tɔ̄wε̄ gywii mò feyε ɔ narē pē.

⁵ Nē ηkee Yeesuu a bise bamɔ̄ feyε, “Mɔ̄nε ɔkɔ̄ i de gyi bε̄ε̄ naatē gbaa, nε mò ya lēē da kitiribu-ro kukyure kake, amɔ̄ mɔ̄nε maa waa mεnaŋ a mon’

* ^{13:35} Kilin 118.26.

ya gyiiri mò lee mfenj aaa? Beεεe mone i gywii a mon' bo fo sanj ne kokyure kake amo a kyon-ɔ oo?"
6 Amaa bo beεe bo moŋ taare lee mò aseŋ-ɔ kano.

*Anen ne ane baa ane eyee kaase-ɔ na kafokra
aseŋ*

7 Sanj ne Yeesuu a nju anen ne aseεe ne baa tee bamo a bo bo gyi-o i lee ekyenakpa timaa-o, ne oo tɔwɛ gywii bamo feyε, **8-9** "Okø ya tee fo kokofɔ-ɔ gyikpa, ne fo ya yo, fo ma kyena kyenakpa timaa-o. N gye anen, mò ya tee okø mo na o kyø fo, mò ne oo tee mone anyo-ɔ e ba fo ase, na o bo tɔwɛ gywii fo feyε, 'Koso na fo sa a mmɔ-ɔ kyena mfenj.' Na ipeere nya fo, na fo ya kyena kyenakpa ne o moŋ bo-ɔ. **10** Amose-ɔ, okø ya tee fo gyikpa, ne fo ya yo, kyena kyenakpa ne o moŋ gye otimaa-o, na mò ne oo tee fo gyikpa amo-ɔ ba bo tɔwɛ gywii fo feyε, 'Mo nyare, koso bo kyena kyenakpa timaa mo.' Mfenj-ɔ fo i nju feyε fo e nya kenyare na kedabe fo kosobεε-ana ase mfenj.

11 A lee feyε okemaa ne o bu mò eyee kedabe-ɔ, Wuribware e baa mò kaase, ne okemaa ne o baa mò eyee kaase-ɔ mo, Wuribware e sa mò kedabe."

12 Ne Yeesuu a tɔwɛ gywii lɔŋ wuye-o feyε, "Amose-ɔ fo ya tee aseεe ateesegyikpa, fo ma tee fo nyare-ana beεεe fo adaa na fo atire beεεe fo kowebεε-ana beεεe ato awuye ne bo gye fo akyenabεεpo-ɔ, a lee feyε nke nkø ba waa anen deε a bo bo teere, sanj-ɔ a waa nee feyε baa waa bo ka ketɔ ne fo a waa sa bamo-ɔ kɔkɔ nee. **13** Fo e tee aseεe ateesegyikpa, tee atiripo, na agyaboo, na bamo ne bamo asaree beεε ayaa a wu-o, na atenapo. **14** Bamo-ana-ɔ ne mone ya tee, ne mone

é nya nyure, a lee feyε bo maa taare a bo waa mone
aneŋ bo teere. Wuribware é gye né kake nsi ne
asese timaa i kyinŋi a bo lee lowi-ro-o, o ka mone
amo koko.”

Gyikpa dabe kɔ kitee (Matiyo 22.1-10)

15 Amo feraa ḥonyare ko ne mò gbaa te gyikpa amo mfen-ɔ a nu kɛtɔ ne Yeesuu a tɔwɛ-ɔ, ne ɔɔ tɔwɛ gywii Yeesuu feyɛ, “Bamo ne ba kyena Wuribware a kuwure-o-ro a gyikpa-ɔ de nyure.”

16 Ne Yeesuu a tawé kitee mō gywii bamō feyε,
“N gyε ḥnyare kō ɛ dεε o bō-rō aaa? Ne kake ḥkō oo
tee asesē bweetō feyε bō ba gyikpa mō aye. **17** San
a fo feyε bō bō gyi-o, ne oo sunj mō ayaafōre-ɔ ḥko
feyε o ya tawé gywii ḥkemaa ne oo tee mō-ɔ feyε,
‘Mo nyanpe yε mon’ ba, na oo waa sira.’

¹⁸ Amaa bamo okemaa ye o maa taare a o yo. Mo ne keyaafore amo a gye nkpee yo mo ase-o ye, ‘Mo a den so sweereko, ne a tiri feyen ya deeree, amose-o mo e kore fo, ma taare a m ba.’

19 Ne ḥko mɔ yε, ‘Mɔ a deŋ sɔɔ mɔ enaate kudu ko, amose-ɔ mɔ e ya kee bamɔ. Ma taare a m ba.’

20 Ne əko mə bēe o ye, ‘Kake mfée ne mo a taa
əkofə, amose-o ma taare a m ba.’

21 To, nē keyaafore-ɔ a kinjŋi ya tōwē amo pεεε gywii mò nyāŋpe. Ne mò nyāŋpe-ɔ dun a fwii, nē oo bee tōwē gywii keyaafore-ɔ feyε, ‘Waa mēnaŋ nare yø maŋ-nø mbore se na alonjde se ya tee atiripo na agyabøø na atenapo baa.’

22 Ketə bə waa kafwee-ɔ, mò keyaafore-ɔ a kinjŋi
bə təwə gywii mò fεyε, ‘Mø nyanpe, mø a waa anεŋ
ne fo a təwε-ɔ, amaa kyenakpa saŋ ɔ bø-rɔ.’

23 Né mò nyanjpe-ɔ bęe ɔ ye, ‘Nare mbore se, na maŋ-nɔ ékpa se, na ęfa-rɔ bęe ya kore asesɛ ne fo i nyu-o baa, na mo ləŋ-ɔ nya bɔrɔ. **24** Amaa agyēŋkpeesɛ né mo a tęe, né baa kine-o, ɔkɔ maa lee nya mo ateese a o gyi daa.’ ”

*Yeesuu maa kpa bamɔ né ba gya mò se katiŋ, na
bo kinŋji kamɛɛ-ɔ*
(Matiyo 10.37-38)

25 Saŋ ko, né asesɛ dəmaŋtę kó gya Yeesuu si ba yo tɔŋ kəmaa né ɔ kpa a ɔ yo-ɔ. Né oo buruwaa tɔwę gywii bamɔ feyε, **26** “Okəmaa né ɔ kpa feyε ɔ ba mo ase-ɔ ę moŋ kpa mo aseŋ kyoŋ mò se na mò nyi, na mò ka na agyi, na mò daa-ana na mò tire-ana na mò pekyęe-ana na mò eyee, amo feraa ɔ maa taare a ɔ bo kii mo agyasepo-ɔ ɔkɔ. **27** Okəmaa né ɔ maa taare a o kperi mo se sɔrɔ mò fɔŋfɔŋ kiyii kpare-abee-rɔ gyi awɔrefɔ gya mo se-ɔ maa taare a o kii mo ɔgyasəpo.”

28 Né Yeesuu bęe ɔ ye, “Mɔnę ę kpa a mɔn' gya mo se aaa? Nyε, ɔkɔ ę kpa a ɔ lęe waa kɔtɔkɔ, sɛsɛ-ɔ kyɛna na ɔ fa mfɛɛrɛ feyε kɛtɔ né ɔ kpa a ɔ waa-ɔ, ɔ taare a ɔ waa kɛmɔ lowę bęeɛ ɔ maa taare. Mɔn' sa a anę taa feyε mɔnę ɔkɔ ę kpa a ɔ pwɛɛ ləŋ, né ɔ kyɛna nee, na ɔ fa mfɛɛrɛ nyu atanne né ləŋ-ɔ i gyi-o, na ɔ kɛe feyε mò atanne ę taare a a pwɛɛ ləŋ-ɔ lowę aaa. **29** Mò ę moŋ fa ləŋ-ɔ mfɛɛrɛ pwɛɛ, né ɔ moŋ taare pwɛɛ lowę, asesɛ ne ba nyu-o ę mɔse mò. **30** Na bo tɔwę feyε, ‘Kee, ɔnyarę mo a lęe ɔ pwɛɛ ləŋ, né ɔ moŋ taare lowę.’ ”

31 Né Yeesuu ye, “Bęeɛ n taa feyε owure kó ę kpa a ɔ ya kɔ mò bęekɔ kó né ɔ kpa a ɔ bo kɔ mò-ɔ. Né mò i de asesɛ kekpenjdu, né mò bęekɔ-ɔ mo de asesɛ

akpeñdu anyo. Amoowure ne mò asesë moñ kyɔ-ɔ maa kyëna, na o fa mfëere këe feyë o kɔ, na o gyi si bëee o maa gyi si aaa? ³² Mò ya nju feyë o maa taare a o kɔ gyi si, o sunj mbɔɔ a o bo kyoñwë owure kɔ-ɔ nee, na o sañ o bo këfɔ o ba, na bo ya kore mò tɔwë gywii mò feyë o kpa a bo kii anyare.” ³³ Në Yeesuu a tɔwë bo gyë këe feyë, “Aseñ ma katiñ e gyë feyë øko ne o maa yɔwë këtɔ kemaa ne o de-o na o gya mo se-ɔ maa taare a o kii mo øgyasəpo.

³⁴ Amaa øko ne mò ya gya mo se, ne a bo waa kafwëe-ɔ ne mo kegya se e ma lëe waa mò kɔne-ɔ, sesë-ɔ sa se pwëe na o dëe bo gya mo se. Aneñ a sesë-ɔ du nee feyë mfɔrë-ɔ. Mfɔrë bo kɔnë. Amaa mmɔ kɔne-ɔ ya lëe feraa, øko maa taare a o borɔ kpa kemaa se bo sa a m bee kii mfɔrë daa. ³⁵ M moñ lëe m bware bo sa sweere gbaa. Ba taa a bo bo twëe nee.

Amose-ɔ mɔnë ne mɔnë de esebɔ-ɔ mɔn' nu aseñ ne mo a tɔwë-ɔ.”

15

*Sanne ne oo fo-ɔ kitee
(Matiyo 18.12-14)*

¹ Kake nɔk ne leñpoo akɔorëpo bwëetɔ na bamɔ ne bo tii si ne Yudaa awuye e tee bamɔ ε ebɔye awaapo-ɔ a ba a bo bo nu Yeesuu aseñ. ² Në Farisii awuye na Wuribware mbraa akaapopo ko ne bo bo mfëñ-ɔ a kɔso ba tee feyë, “Kee, onyare mo e sa ne abɔyewaapo e ba mò ase, haree mò aa bamɔ i gyi ateeße.”

³ Mfëñ ne Yeesuu a tɔwë kitee mo gywii bamɔ.

⁴ “Mon' taa feyë mɔnë øko de esanne këlafa, ne o

deere bamø se efa-rø, nø bamø øko ya fo, emenø ne sesø-o ø waa? To, ø yøwø adukpanø na akpanø ne baa sanø-a a ø bo sii bamø gyirokpa nøø, na ø ya buwi kpa økoñkø-o bo fo sanø nø o ñu mø-o. ⁵ Mø ya ñu mø, amø mø akatø a gyi, na ø taa mø bo da abaakpa-rø, ⁶ na ø sorø yaa pe. Na ø teø mø nyareø-ana na mø akyenabøepø bo gyanøø, na ø tøwø gywii bamø feyø, ‘Mø a ñu mø sanne nø ø fo-o, nø mø akatø a gyi, amøseø-o mon’ sa a anø gyi akato.’

⁷ Mø ø tøwø mø i gywii mønø feyø anøø døø nø Wuribware na mø mbøø akatø i gyi øbøyøwaapo koñkø ne o nu mø eyøø, na o kiññi lee mø øbøyø-rø-o se, a bo kyoñ asøøø adukpanø na kamøø ne bo ye bo kyoñ ba bu Wuribware, nø a moñ tiri feyø bo beø nu bamø eyøø-o.”

Asaree-rø kapini nø kaa fo-o kitee

⁸ Ne Yeesuu yø, “To, moñ’ beø taa feyø økyøø kø de asaree-rø mpini kudu, nø mmo-rø kakøñkø ya fo, emenø ne ø waa? To, ø kyanøø fetiri nøø, na ø kpa pesi na ø kpanø mø løñ-nø pøøø ø deere damøøøø ø kpa kamo anøø-aaa, amø ø bo ñu. ⁹ Sanø nø oo ñu-o, na ø teø mø nyareø-ana na mø akyenabøepø pøøø bo gyanøø, na ø tøwø gywii bamø feyø, ‘Mø a ñu mø kapini nø kaa fo-o, nø mø akatø a gyi, amøseø-o mon’ sa a anø gyi akato.’

¹⁰ Anøø se-o, mø ø tøwø mø i gywii mønø feyø anøø døø nø øbøyøwaapo koñkø kpeñ gbaa ya nu mø eyøø, nø ø lee mø øbøyø-rø, nø Wuribware a mbøø-o akatø i gyi mø se-o nøø.”

Kyanøøøø bøyø nø oo nu mø eyøø-o kitee

¹¹ Mføø nø Yeesuu a kya se tøwø øbøyø awaapo eyøø kunu aseøø. Nø ø tøwø kitee mø gywii bamø

feyε, “N gye ɔnyare kɔ ya dεε kyεna aaa? Nε ɔɔ kowε ηnyanjsεe ηnyo. Nε baa bɔ waa ayaafɔrε. **12** Kake ηkɔ nε mò gyi kagyingyii-o a tɔwε gywii mò sε feyε, ‘N sε, ke fɔ kapotεε-rɔ, na fɔ taa mɔ lee sa mɔ mbeγyɔmɔ.’ Nε mò sε a ke-ro sa bamɔ abεε anyɔ-ɔ.

13 Kεtɔ mɔn̄ kyee, nε kagyingyii-o a fe mò kapotεε nε ɔɔ nya-ɔ pεεε, nε ɔɔ taa atanne-ɔ. Amo feraa, ɔ mɔn̄ lεε kyεna pε, nε oo tu kpa yɔ ton̄ kɔ kefɔ kefɔ. Nε ɔɔ ya gyi atanne-ɔ kanɔ-rɔ lɔwε.

14 Saŋ nε oo gyi amo pεεε lɔwε, nε ɔ mɔn̄ lεε o de sεyε-ɔ, nε akɔn̄ dabε kɔ a ba sweεrε amo sε. **15** Sεyε kε-mɔn̄-lεε kide sε-ɔ, nε ɔɔ yɔ mfεn̄ a maŋ-ɔ kigyi kɔ ase ya kpa kusun̄. Nε ɔnyare amo a taa mò feyε ɔ deerε mò aprako si. **16** Mfεn̄ nε ɔɔ yorɔwε feyε ɔ dee nya ateese nε aprako-o i gyi-o gyi. Amaa aprako ateese amo gbaa, ɔ mɔn̄ nya akɔ gyi.

17 Amo feraa bɔ fɔ san̄ kɔ-ɔ, nε mfεεrε timaa a ba mò kunju-ro, nε ɔ yε, ‘N sε a ayaafɔrε nε ba sun̄ mò-ɔ pεεε ɛ nya ateese ba gyi ba kpone, na m bɔ mfεe mo i wu akɔn̄. **18** Mo i kiŋni a η yɔ n sε ase, na η ya tɔwε gywii mò feyε, N sε, mɔ a waa bɔyε bɔ kye fɔ aa Wuribware. **19** Fɔ ma lεε tεε mo ε fɔ gyi, taa mɔ bɔ waa fɔ ayaafɔrε-ɔ əkɔ.’ **20** Nε ɔɔ kɔsɔ meraa sε kiŋni ɔ yɔ mò sε ase.

Saŋ nε ɔɔ fɔ pε, nε ɔ tɔ lɔŋ-nɔ-ɔ, nε mò sε a ηu mò lεε kefɔ. Nε mò gyi-o aseŋ a waa mò ɛwεε, nε ɔɔ ηwεεnaŋ ya biri mò-rɔ, nε ɔɔ kyɔkywε mò kedaabɔŋ sε sa mò aŋsε na kεba pwεε nε mò gyi-o a dεε ka mò kanɔ.

21 Nε mò gyi-o yε, ‘N sε, mɔ a waa bɔyε bɔ kye fɔ aa Wuribware. Fɔ ma lεε tεε mo ε fɔ gyi.’

22 Né mò sè a sa né oo yowé señsa, né oo tèé mò ayaafore. Né o ye, 'Mon' waa menaŋ taa awaagya timaa né n de-o baa bo buŋ mò, na mon' ba kapini bo waa mò késareegyi-ro, na mon' waa mò-ro asebeta. **23** Na ɻkee mon' kra kakpeñnyareé né ka de mfɔ-o bo mɔo, na ané gyi ateese bo gyi akato. **24** A lee feyε a du née feyε mo gyi mɔ a wu, né oo bee kyiñji lee lowi-ro-o. ɿo dœe fo, amaa mbeyɔmɔ, mo a ny mò.' Né baa lee ba gyi akato.

25 Amo-o né a yo sè-o pεee na mò daa né mò feraa a sii mò sè ase pε-o bo ndɔa-rɔ. ɿo lee ndɔa-rɔ mfεŋɔ ba o tɔ-rɔ-o, né oo nu ilij na isoori si bamɔ lɔŋ-ɔ-rɔ. **26** Né oo tèé ayaafore-o øko, né oo bise mò feyε, 'Nteto asen ya ba lɔŋ-no?' **27** Né keyaafore-o ye, 'Fo tire ya kiñji ba pe ɻkpa na alañfiya-ro, né fo sè a mɔo kakpeñnyareé né ka de mfɔ-o sa mò.'

28 Né mò daa-o dun a fwii, né oo sii kelaŋbees. ɿo ye o maa lwee lɔŋ-no. Bamɔ a tɔwε ketɔ né oo tɔwε-o gywii mò sè-o, né mò sè a lee kawu ya kɔrε mò na o lwee lɔŋ-no. **29** Amaa oo beñjaa mò sè née feyε, 'Kee nsu dëmanṭe mɔ né mo a sun sa fo feyε mo a gye keny-a-o, né mo a waa ketɔ kemaa né fo a tɔwε-o. Nteto gbaa né fo a sa mo? Fo moŋ mɔo kateeregyii gbaa sa mo, na mo aa mo nyare-aná a wo bo gyi akato. **30** Amaa fo gyi mɔ né oo ya nyera fo kapotεe akyee se, né oo kiñji ba pe-o feraa, fo a mɔo kakpeñnyareé né ka de mfɔ-o sa mò.'

31 Né mò sè a beñjaa mò feyε, 'Mo gyi, fo feraa, fo bo mfεe saŋ kemaa, né mo ketɔ kemaa gye fo lee. **32** Amaa a bware feyε ané gyi akato, bo lee feyε a du née feyε fo tire mɔ a wu née, né mbeyɔmɔ oo bee kyiñji lee lowi-ro. ɿo fo née, amaa mbeyɔmɔ

mo a nju mò.’ ”

Né Yeesuu yε, “Amo e gyε saasebεε.”

16

Apoo keyaafore kitee

¹ Né Yeesuu a tōwε kitee mə gywii mò agyasepo-ɔ feyε, “N gyε atɔ wuye kɔ e gyε nε ɔ bɔ-rɔ aaa? Né o de mò keyaafore kɔ nε ɔ deere mò kapotεε pεee sε-ɔ. Né kake nkɔ baa tōwε gywii atɔ wuye-o feyε mò keyaafore amo e nyera mò atanñe. ² Amo feraa, nε ɔɔ tεe keyaafore-ɔ, nε ɔɔ tōwε gywii mò feyε, ‘Mɔ i nu ba tōwε feyε fo e nyera mɔ atanñe. Aneŋ sε-ɔ taa mɔ kapotεε pεee bɔ waa mɔ kɛsaree-ɔ, a lee feyε ma lee sa a fo deere mɔ kapotεε-ɔ se.’

³ Né keyaafore-ɔ a fa mò mfεεre-ɔ feyε, ‘Mɔ nyanjε e kpa a o lee mɔ kusuŋ-no. Né emenε nε mɔ e waa? Mɔŋ bɔ lεŋ a n taare dɔɔ, nε ipeere de mɔ kɛnare kɔrε atɔ. ⁴ To, n nyi aneŋ nε mɔ e waa, na, mɔ ya paŋ kusuŋ, na n nya anyare nε mɔ ya yo bamɔ eləŋ-nɔ na bɔ kra mɔ nεenεe-ɔ.’

⁵ Né ɔɔ tεe bamɔ nε bɔ de mò nyanjε kɔkɔ-ɔ pεee bɔ gyanjε. Né oo bise ɔgyεŋkpεesε-ɔ feyε, ‘Afene nε fo de mɔ nyanjε kɔkɔ?’

⁶ Né ɔ yε, ‘Mfɔ aŋkɔrε kelafa bɔrɔ bɔ-rɔ.’

Né keyaafore-ɔ yε, ‘Kεe, kɔkɔ a wɔrε nε fo a kyɔrεε sa mɔ nyanjε-ɔ. Taa na fo kyεna na fo kyurowi kelafa-ɔ kyɔrεε feyε amo kanɔ bɔ adunuu.’

⁷ Né ɔɔ bee bise ɔkɔ ε, ‘Né fo, afene nε fo de mɔ nyanjε kɔkɔ?’

Né ɔ yε, ‘Yaabraa eboatε kakpenj.’

Né keyaafore-ɔ yε, ‘Kεe kɔkɔ a wɔrε nε fo a kyɔrεε sa mɔ nyanjε-ɔ mɔ. Taa na fo kyurowi

kakpeñ-ɔ kyɔrεε feyε amo kano gye alafa aburuwa.'

⁸ Aneñ se-ɔ saj nε apoo wuye mɔ mɔ nyanpε a nu kεtɔ ne oo waa-ɔ, nε oo kyɔrɔ mɔ, a lee feyε o nyi aseñ. Ne o ye, ‘Kaye mɔ-rɔ aseñ de kanyiasen bo de bamɔ bεekɔ-anan bo kyɔ aneñ nε Wuribware aseñ de bamɔ bεekɔ-anan Wuribware aseñ-ɔ.’”

⁹ Nε Yeesuu a kya se feyε, “Amose-ɔ, mɔ e tɔwε mɔ i gywii mone feyε, mon' ba mone kaye-rɔ a kapotεε-ɔ bo buwi kpa anyare sweere mɔ mfεe, na mone ya wu, nε mone kapotεε a kyon, Wuribware e kɔəre mone kakatɔgyi-ro, na o sa mone akyan soso mfεn, na mon' kyεna nsu pεee.

¹⁰ Okemaa nε o gyi kasentij nseñ ngingyii-ro-o i gyi kasentij aseñ dabe-rɔ, nε okɔ ne mɔ-ɔ mɔ e ba ayeba nseñ ngingyii-ro-o mɔ e ba ayeba aseñ dabe-rɔ. ¹¹ Mone a moŋ taare ba kasentij bo kra kaye-rɔ atɔ timaa-o, emenε nε Wuribware e waa na o taa soso a atɔ timaa kasentij-o bo sa mone a mon' kra? ¹² Nε mone a moŋ taare ba kasentij bo kra okɔ atɔ, ntetɔ se nε Wuribware e sa mone atɔ ne oo taa bo beya soso keri si sa mone-ɔ?

¹³ Kenya maa taare a o suŋ anyanpε anyɔ. Amo ya ba aneñ, o kisi okɔ, na o kpa okɔ aseñ, na o suŋ okɔ kyon okɔ. Amose-ɔ mone maa taare a mon' kpa Wuribware na mon' bee kpa atanne.”

Aseñ ko ne Yeesuu a tɔwε-ɔ

(Matiyo 11.12-13; 5.31-32; Maak 10.11-12)

¹⁴ Amɔ Farisii awuye-o a nu aseñ nε Yeesuu a tɔwε-ɔ, nε baa mose mɔ, a lee feyε ba kpa atanne bwεetɔ. ¹⁵ Nε Yeesuu a tɔwε gywii bamɔ feyε, “Mone e waa atɔ nε a kaapo feyε mone e waa

nεεnεε-ɔ aseſeſe aſe, amaa Wuribware e gye nε o nyi kεtɔ nε ke bɔ mɔnε ηkpoŋo-rɔ-ɔ, bɔ lεe feyε kεtɔ nε ſeſe i bu feyε kε gye kitimaa-o, Wuribware feraa moŋ de kεmo ſ tεe ſeyε.

¹⁶ Mbraa ne Wuribware a bɔrɔ Mosis si bɔ sa mɔ aſeſe-ɔ na kεtɔ nε Wuribware akyaaamεe-ɔ a kyoreεe-ɔ a fo Yohanee Osuubɔpɔ-ɔ mbεe ſe nee. Lεe mfeŋ nε aſeſe a lεe ba nu Wuribware a kuwure a aſeŋ timaa-o. Ne ɔkemaa e len eyεe o kpa a o tii kuwure-o si. ¹⁷ Haree amo-ɔ pεeε gbaa ooo, soso na sweere kikpuri moŋ bɔ len feyε aneŋ ne Wuribware a mbraa nε oo bɔrɔ Mosis si sa ane-ɔ kaſenjkparegyii koŋko keleę mmɔ-rɔ aſeŋ bɔ len-ɔ.

¹⁸ N taa feyε ɔkemaa nε oo kine mɔ ka ya waaree ɔkyεe banjbaŋ-ɔ a waa kakyeeɛkpa, ne ɔko nε oo waaree ɔkyεe nε mɔ kuri a kine mɔ-ɔ mɔ a waa kakyeeɛkpa-ɔ dεe.”

Atɔ wuye ko na otiripo ko kitee

¹⁹ Ne Yeesuu a tɔwε kitee mɔ feyε, “N gye atɔ wuye ko ya dεe kyεna aaa? Ne oo dεe buŋ awaagya damenanjε timaa, ne oo gyi kɔnε ſanj kemaa. ²⁰⁻²¹ Ne otiripo ko mɔ bɔ-rɔ nε ba tεe mɔ ε Lasarus, ne elɔ te mɔ kayowɔre ſe toŋ kemaa, haree igyono gbaa naa ba nyanne ɛmɔ ſe. ſanj kemaa ba baa mɔ atɔ wuye amo lɔŋ kanɔ o de temaa feyε o nya ateese ne atɔ wuye amo i gyi, ne a lεe a da sweere-ɔ a o gyi.

²² Ne otiripo amo a bɔ wu, ne Wuribware a mbɔɔ-ɔ a bɔ ſorɔ mɔ yaa soso yaa bɔ kyεna Abraham keri-ro kakatɔgyi-ro. Ne atɔ wuye-o mɔ a bɔ wu, ne baa pure mɔ, ne baa waa mɔ kale. ²³ Ne oo yɔ mfeŋ nε abɔyεwaapo ya wu, ne baa yɔ ya gyi awɔrefɔɔ-ɔ. Ne o gyi awɔrefɔɔ mfeŋ, ne oo deerε

bo kyoŋw   u Abraham te k f , na Lasarus te m 
keri-ro. ²⁴ N   o t e kejken f y , ‘N nana Abraham,
 u mo  ew e, na f  sa a Lasarus ba k sareegyi bo
waa nkyu k -r , na   ba bo dw   mo gyee  si, na
ey   yuri mo, a lee f y  mo ey   bo mo gya de kpa
m -r .’

²⁵ N  Abraham a t w  gywii m  f y , ‘N nana,
nyi ji si f y  f  a ky  gyi f  k ne sanj n  f  te
kaye -r - , n  Lasarus m  a gyi preepree. Amaa
mb y m  o gyi k ne m fee ne , na f  gyi aw ref . ²⁶ Am  kam   k ema ta  looris  k  da an  aa f 
mb n t -r , n  bam  ne bo bo m fee a keri-o m  maa
taare  a bo kyo  y  nno  a keri-o, n  bam  ne bo
bo m ne keri-o m  maa taare  a bo kyo  ba m fee a
keri-o.’

²⁷ N  at  wuye-o y , ‘Am  f raa, n nana Abra-
ham, mo   k re f  ne , su  Lasarus bo kyo w 
swe re se n se a l n - -r . ²⁸ N  de atire na adaa anuu
m f n . Sa a   y  na   ya y i i bam  se , na bam  m  bo
ma b   ba kay egya aw ref  m -r .’

²⁹ N  Abraham y , ‘Bo ky  bo de abware  en
w re - . Am se - , sa a bo bu k t  ne Mosis
na Wuribware  a akyaam  -  a ky re  bo waa
m -r - .’

³⁰ N  at  wuye-o y , ‘N nana Abraham, a mo 
ky . Amaa  ko  a kyi ji lee  lowi-ro y  bam  ase
ne , weet  ba nu bam  ey  , na bo kin ji lee 
bam  eb y -r .’

³¹ N  Abraham b     y , ‘Bam  e mo  gya Mosis a
kan -  se  na Wuribware  a akyaam  -  ase  t w   
se ,  ko  ya kyi ji lee  lowi-ro y  gbaa, bo m 
kyurowi bam  m f  re .’”

N  Yeesuu y , “To, an   ne  a du-o ne .”

17

*Mone ma kaapo boko ekpa bɔye
(Matiyo 18.6-7, 21-22; Maak 9.42)*

¹ Né Yeesuu a tɔwɛ gywii mò agyasepo-ɔ feyε, “A waa dεε atɔ nε a sa a sεsε waa bɔyε-ɔ e ba, amaa ɔkɔ nε o sa nε a ba-ɔ i ɲu aseŋ fεε. ² Sεsε amo fεraa, bamɔ ya ba kibu dabε bɔ da mò kεbɔ-rɔ, nε baa twεe mò waa ɔpoo-rɔ, a bɔ feyε mò a sa nε ɲyaagyi mɔ ɔkɔ a waa bɔyε. ³ Amose-ɔ mon' sa kεtɔ nε mone e waa-ɔ se.

Fo kɔsobεε ya waa fo bɔyε, tɔwɛ gywii mò feyε o waa bɔyε, nε mò ya nu mò eyεε, na fo taa bɔ ke mò. ⁴ Nε ɔkɔ ya waa fo ebɔyε, haree iluwi isunoo kakε kɔnɔ-rɔ gbaa, nε kεmɔ kεkεmaa mɔ o ba fo ase bɔ tɔwɛ gywii fo feyε o waa bɔyε, a tiri feyε fo taa bɔ ke mò.”

Anεŋ nε kɔkɔɔregyi du-o

⁵ Nε bamɔ ne Yeesuu a tεε bamɔ mò ayaa-rɔ ayerepo-ɔ a tɔwɛ gywii mò feyε, “Anε e kpa feyε fo sa a anε kɔkɔɔregyi waa kɔkyɔ.”

⁶ Ne Yeesuu a beŋŋaa bamɔ feyε, “Mone dεε mone de kɔkɔɔregyi kafwεe gbaa feyε kiyii kigyi kagyingyi neε, weetee mone ya tɔwɛ gywii nnoŋ a kiyii amo feyε, ‘Kɔsɔ kyuwi fo eyεε ya bɔ yεra ɔpoo-rɔ,’ kε e waa kεtɔ nε mone a tɔwɛ-ɔ.”

Keyaafɔrε kusunj

⁷ Ne Yeesuu yε, “Mon' sa a anε taa feyε fo gye nyanjpe, nε fo de keyaafɔrε, nε o dɔɔ fo, bεεe o deεrε fo ɛsanne se. Mò ya lεe ndɔɔ-rɔ kεdεepwεta ba, fo e tɔwɛ a fo gywii mò feyε, ‘Aŋsε na ndɔɔ-rɔ, bɔ gyi ateese’ aaa? ⁸ Daabii, fo e tɔwɛ a fo gywii mò neε feyε, ‘Kyɔŋ ya deŋja mɔ ateese, na fo taa baa mɔ

pwεε, nε mο ya gyi lοwε, na ηkee fο dεε nya kpa ya waa fο fοηfοη ateese.’ ⁹ Kεyaafοrε ya waa kεtο nε mο nyαnρε ε tωwε-ο, o mοn de aŋsε na kusun, bεεe mο ε pεnna aaa? ¹⁰ Aneŋ dεe nε mοnε gbaa mοnε mοn de. Aneŋ sε-ο mοnε ya waa kεtο kεmaa nε mοnε nyαnρε Wuribware εye mοn' waa-ο, mοn' tωwε feyε, ‘A mοn tiri feyε anε nyαnρε sa anε aŋsε na kusun, a lεe feyε kεtο nε o o tωwε gywii anε-ο dooo nε anε a waa.’ ”

Aneŋ nε Yeesuu a kya abwatɔpø kudu kο-ο

¹¹ To, saŋ nε Yeesuu maa sε o yε Yerοsalem maŋ-nο-ο, nε o bοrø mfeŋ nε Samariya na Galileya εswεere ε gyanjε-ο. ¹² Saŋ nε o kpa a o lwee kamaŋgyii kο-rɔ-ο, nε abwatɔpø kudu kο a tο mο-rɔ, nε baa yεrε kεfø. ¹³ Nε baa tωwε kεŋken feyε, “Anε nyαnρε Yeesuu, ηu anε εwεε.”

¹⁴ Yeesuu a ηu bamο-ο, nε o o tωwε gywii bamο feyε, “Mοn' nare a Wuribware aləŋηjøpø deerε mοnε kοlø kεe feyε mοnε a kpaare bεee.”

Bamο a nare ba yε-ο, nε bamο əkεmaa kοlø-ο a lοwε kpa-rɔ mfeŋ.

¹⁵ Amø bamο əkø a ηu feyε o o kpaare-ο, nε oo kiŋni o ba, na o kyօrø Wuribware kεŋken. ¹⁶ Nε o o bø kpuni aŋuri Yeesuu ayaa-rɔ sa mο aŋsε na kowaa. Samariyanyi ε gyε ənyare amo.

¹⁷ Ne Yeesuu yε, “Asεsε kudu kοlø nε mo a kya, nε ηkεe akpano o nε baa san-ο? ¹⁸ Ntεtø nεe, nε mο nε o mοn gyε Isireeliinyi-o feraa wοrε ya kiŋni bø sa Wuribware aŋsε?” ¹⁹ Amø feraa nε Yeesuu a tωwε gywii mο feyε, “Kοsø, narε damenɑŋsε. Aneŋ nε fο a kɔrε mo gyi-o si nε fο a kpaare.”

*Aneŋ ne Wuribware e ba na o bo gyi mὸ kuwure-o
(Matiyo 24.23-28, 37-41)*

20 Né Farisii awuye ko a bise Yeesuu saj né Wuribware e ba na o bo gyi mὸ kuwure-o. Né oo beŋŋaa bamō feyε, “Wuribware maa ba na o bo gyi mὸ kuwure-o aneŋ né mone i ḥnu mὸ-o née. **21** A mon gye ato né əko e tōwε feyε, ‘Kee mὸ e bo mfee-o née,’ bεεε ‘Kee mὸ e bo nnɔŋ-o née.’ Mo e tōwε mo i gywii mone feyε mbeyɔmō gbaa Wuribware maa se o gyi mὸ kuwure-o mone ase.”

22 Né oo buruwaa tōwε gywii mὸ agyasepo-o feyε, “Saj ko e ba né mone e kpa feyε mon’ ḥnu kake kɔŋkɔ gbaa né mo, dimaadi mὸ gyi-o, i gyi kuwure-o. Amaa mone maa ḥnu kake amo. **23** Bokɔ e tōwε a bo gywii mone feyε, ‘Mon’ deere nnɔŋ’ bεεε ‘Mon’ deere mfee,’ mone ma sere gya bamō se mone e deere mone e kpa. **24** Feyε aneŋ né elεεlε i gyi awore-rɔ lee soso kuju ya bo fo kuju mo, aneŋ deε né mo, dimaadi mὸ gyi-o, i fu-ro na m ba mēnaŋ. Na əkemaa ḥnu mo. **25** Amaa pwεε na sanj-o deε fo-o, mo i ḥnu aseŋ, na ndɔa a kaye mo-rɔ asešε kine mo.

26 Aneŋ né aa deε waa ane ədēdaapo Nowaa mbεe se-o, né saj né mo, dimaadi mὸ gyi-o, e ba-o e waa. **27** Saj amo-o əkemaa maa se o gyi ateese na o nuu nta, na anyare na akyee e waaree abεε aneŋ-aaa, na ba fa feyε seyε maa waa bamō, ya bo fo kake né Nowaa* a lwee mὸ koree dabe dabe né oo waa-o, né kufwiiri-o a bo moa bamō pεεε-o.

28 Saj amo e ba a o bo waa née feyε kētō né kaa waa Löt* mbεe se-o. Saj amo-o əkemaa né o te

* **17:27** Kéléekaasę 6. * **17:28** Kéléekaasę 18.

Sədəm maŋ-nə-ɔ bę̄e ɔ maa sę̄ o gyi ateese na o nuu nta, na o gyi yawo, na ɔ də̄o, na ɔ pwee ələŋ, na ba fa feyę̄ seyę̄ maa waa bamo. ²⁹ Kəmo kake ne Lə̄t a deŋ lę̄e bamo maŋ amo-rɔ-ɔ ne dę̄ekpa na kafirewuta a lę̄e soso feyę̄ bware-ɔ bo mə̄o maŋ amo a aseſe-ɔ pę̄ee.

³⁰ Kake ne mo, dimaadi mò gyi-o, e ba-ɔ, anę̄j dę̄e ne kę̄tə ę̄ waa-ɔ nee. ³¹ Kake amo əkəmaa ne ɔ bo kawu-ɔ ma kpone mò eyee kinji ba lə̄ŋ-nə̄ feyę̄ ɔ ba a ɔ bo swii mò atə. Anę̄j dę̄e ne əko ne ɔ bo ndə̄ɔ-rɔ-ɔ ma kpone mò eyee kinji yo pe. ³² Mon' nyinji Lə̄t mò ka na lowi suyo ne oo wu-o si. ³³ Əkəmaa ne ɔ kpa a ɔ meraa sę̄ kyę̄na mò kakyę̄na ne o te mbeyə̄mə-ɔ maa nya əkpaa. Amaa əkəmaa ne o kperi mo sę̄ na o wu-o e nya əkpaa na kukyure ne a moŋ de kę̄e-ɔ. ³⁴ Mo e tə̄wə̄ mo i gywii moŋ feyę̄ kake amo ne mo i kinji a m ba-ɔ kanye aseſe anyo da kę̄kyan konyko-rɔ ba di idi, na m bo lee əkonyko yaa mo ase yə̄wə̄ əkonyko mə̄ bo sii. ³⁵ Na akyę̄ anyo kə̄ mo bo toŋ konyko ba kwę̄ abwaye, na m bo lee əkonyko yə̄wə̄ mò bę̄eko-ɔ bo sii. [³⁶ Na anyare anyo bo ndə̄ɔ-rɔ ba də̄ɔ, na m bo lee əkonyko yə̄wə̄ mò bę̄eko-ɔ bo sii.]”

³⁷ Ne Yeesuu agyasepo-ɔ a bise mò feyę̄, “Anę̄ nyaŋpe, mfene ne amo-ɔ pę̄ee ę̄ waa?” Ne ɔ̄ bę̄njaa feyę̄, “Cko ya buwi kpa bamo ne baa mə̄o bamo-ɔ afuniŋ, o ę̄ apateyę̄ pwę̄ee.”

18

Kpenlekyyę̄ ko na əseŋgyipɔ̄ kə̄ kitee

¹ Ne Yeesuu a tə̄wə̄ kitee mə̄ gywii mò agyasepo-ɔ bo kaapo bamo feyę̄ bo deę̄ kore kę̄bwarekore

saŋ kemaa, na bo ma yowę. ² Ne o ye, “N gyę ḥseŋgyipø kø ya dεε kyęna maŋ kø se aaa? Ne o moŋ sere Wuribware, ne mò-o mò maa bu sese kemaa. ³ Amo kpenleye kø mo bo maŋ amo-rø dεε, ne o naa ḥseŋgyipø amo ase saŋ kemaa o kore mò feyε, ‘Mo bεekø kø a waa mo bɔye. Amose-o mo e kpa feyε fo tee mo aa mò na ane tɔwę amo aseŋ.’

⁴⁻⁵ Ḫkyę amo a yere ḥseŋgyipø amo se kokore aneŋ-aaa kyee, na o maa bεŋjaa mò, pwεε ne saŋ kø ḥseŋgyipø-o ye, ‘Hareę mo a moŋ sere Wuribware, ne mo-o mo maa bu sese kemaa-o gbaa, bo lee aneŋ ne ḫkyę mo naa o tɔraa mo-o se-o, mo e tee bamø, na ane tɔwę bamø aseŋ. Mo e moŋ waa aneŋ sa mò, o dεe nare mo se aneŋ-aaa, na mò aseŋ bo kpe mo.’ ”

⁶ Ne Yeesuu a kya se tɔwę feyε, “Mon' nu aseŋ ne apoo ḥseŋgyipø amo a tɔwę gywii mò eyee-o. ⁷ Mbeyəmo ne apoo ḥseŋgyipø-o ya kya kpenleye amo-rø feraa, amo feraa a waa dεε feyε Wuribware e kya aseše ne oo lee sa mò eyee, ne ba su ba tee mò kanye na mpase-o-rø. O moŋ gyę øko ne o tɔwę feyε, ‘Yø a fo ba nyaŋe’-o. ⁸ Mo e tɔwę mo i gywii moŋe feyε o ba mεnaŋ, na o bo kya mò aseše-rø, na bo nya bamø eyee lee bamø adon kesaree-rø. Amaa mo, dimaadi mò gyi-o, ya ba sweere mo se nyɔsepo, mo i ᱥu feyε aseše saŋ ba gyi Wuribware ba gyi aaa?”

Farisiinyi na leŋpoo økəərøpo kitee

⁹ Ne Yeesuu a bεe tɔwę kitee mo gywii bamø ne ba fa feyε bamø wɔre e gyę aseše timaa, ne bo moŋ lee bo de øko ba tee seye-o. ¹⁰ Ne o ye, “N gyę aseše anyo kø e bo-rø aaa? Bamø øko gyę Farisiinyi. Ne

əko mə gyę leńpoo əkəɔrępo. Nę baa yę Wuribware suŋkpa-ɔ kabuno, na bę ya kɔrę kębwarekɔrę.
11 Nę Farisiinyi-o a yere mò kɔkweę, nę ɔɔ kɔrę kębwarekɔrę fęyę, ‘Wuribware, mɔ ę sa fo aŋse na kusuŋ fęyę mɔ a moŋ gyę ogyimərępo na apoonyi na əkyeekpapo fęyę əkemaa-ɔ. Mɔ ę sa fo aŋse fęyę mɔ a moŋ du fęyę leńpoo əkəɔrępo mə nę ɔ yere nnɔŋ-ɔ.

12 Nke nsunoo kemaa-rɔ mɔ ę kra akonj ęke ɻnyo, mɔ i lee kętə kemaa nę mɔ a nya-ɔ-rɔ ntuŋkarę kudu-ro katuŋkarę kɔŋko bę ləŋŋɔ fo, Wuribware.’

13 Amaa leńpoo əkəɔrępo-ɔ feraa, ɔɔ yere kamęe nęe. ɔ moŋ taare yasę mò kuňu soso gbaa, nę ɔɔ ba asareę bę yee kakpona-ɔ, nę ɔ yę, ‘Wuribware, əbɔyewaapo e gyę mɔ, amose-ɔ ɻnu mɔ ewee.’ ”

14 Nę Yeesuu a tɔwę bę gyę kęe fęyę, “Leńpoo əkəɔrępo-ɔ kębwarekɔrę ya gyi Wuribware akatə, bę lęe fęyę əkemaa nę ɔ bu mò eyęe kędabę-ɔ, Wuribware e baa mò kaase, nę əkemaa nę ɔ baa mò eyęe kaase-ɔ mɔ, Wuribware e sa mò kędabę.”

*Aneŋ nę Yeesuu a yure ɻnyaagyi-o
(Matiyo 19.13-15; Maak 10.13-16)*

15 Nę aseęe ko a baa bamo ɻnyaagyi Yeesuu ase fęyę ɔ ba mò asareę bę dəŋŋɔ bamo se yure bamo. Amɔ mò agyasepo-ɔ a ɻnu aneŋ-ɔ, nę baa kpa fęyę bę gya bamo. **16** Amaa Yeesuu a tęe ɻnyaagyi-o baa mò ase, nę ɔ yę, “Mone ma gya ɻnyaagyi-o, mon' sa a bę ba mɔ ase, bę lęe fęyę aneŋ a ɻnyaagyi mɔ na bamo nę bę du fęyę bamo-ɔ e gyę nę bę tii Wuribware a kuwure-o si. **17** Na mon' nyiŋji si fęyę əkemaa nę ɔ maa sure si fęyę Wuribware gyi kuwure fęyę

aneŋ ne ሥyaagyi mō a sure si-o maa tii Wuribware
a kuwure-o si.”

*A waa leŋ bweetə feyε atə wuye a sure si feyε
Wuribware gyε mō owure
(Matiyo 19.16-30; Maak 10.17-31)*

18 Ne Yudaa awuye የgyeŋkpeεpo kō a bise Yeesuu
feyε, “Okaapopo timaa, emenē ne mo e waa, na ኃ
nya ካkpaa na kukyure ne a moŋ de keεε-o nee?”

19 Ne Yeesuu yε, “Nteto se ne fo e teε mo ε otimaa?
Oko moŋ gyε otimaa bεe bo tii Wuribware se. **20** To,
fo nyi Wuribware a mbraa-o pεεε feyε,

əko ma waa kakyeekpa, əko ma mōo mō bεεko,
əko ma ywii, əko ma teŋ mō bεεko kanə,
na əkemaa bu mō se na mō nyi.”*

21 Ne የnyare amo a beŋjaa mō feyε, “Lee mo
ṣyaagyi-ro ne mo a lee gya Wuribware a mbraa mō
pεεε se bo fo ndoo.”

22 Yeesuu a nu aneŋ-o, ne o yε, “Keto koŋko ya
san fo a fo waa, na fo ya wu na fo kii atə wuye
Wuribware se. Amo e gyε feyε fo ya fe fo kapotεε
pεεε, na fo taa atanne-o sa atiripo, na fo bo gya mo
se.”

23 Amaa የnyare amo a nu mfaanee-o, a moŋ waa
mō kōne, a lee feyε o de kapotεε bweetə. **24** Yeesuu
a ኃyu feyε a moŋ waa የnyare amo kōne, ne o yε,
“A waa leŋ bweetə feyε atə wuye a sure si feyε
Wuribware gyε mō owure. **25** Nyoma e taare a o
lwee basa bo-ro daree aaa? Ma kōre a n gyi. Amaa

* **18:20** Kelleq Igyipiti 20.12-16; Mbriaa kεbeesa 5.16-20.

atə wuye kusure si feyε Wuribware gye mὸ owure bo lεŋ kօ kyօ nyəma kulwee basa bɔ-rɔ daree.”

²⁶ Nε bamɔ ne bɔ bɔ mfεŋ-ɔ a bise feyε, “Nε ŋkee nsε gbaa e gye ne o de kpa feyε ɔ nya ŋkpa na kukyure ne a moŋ de kεε-ɔ nεe?”

²⁷ Nε Yeesuu a bεŋŋaa feyε, “Sεsε feraa maa taare a ɔ nya anεŋ a ŋkpa-ɔ, amo Wuribware a sa mὸ kpa.”

²⁸ Nε Peetroo ye, “Kεe ε, anε a yɔwε kεtɔ kemaa anε gya fo se.”

²⁹⁻³⁰ Nε Yeesuu mɔ ye, “Cεŋ, mo e tɔwε mo i gywii mone feyε ɔkemaa ne oo kperi Wuribware a kuwure-o si, ne ɔɔ yɔwε mὸ pe, bεεε mὸ ka, bεεε mὸ daa-ana, bεεε mὸ tire-ana, bεεε mὸ akowεpo, bεεε mὸ gyi-ana-ɔ e nya kεtɔ kemaa ne ɔɔ yɔwε-ɔ bwεetɔ a ɔ bɔ tii si kaye mɔ-rɔ, na amo kamεε-rɔ-ɔ nya ŋkpa na kukyure ne a moŋ de kεε-ɔ kaye ne ka ba a ka bɔ ba-ɔ-rɔ.”

*Aneŋ ne Yeesuu a tɔwε mὸ lowi aseŋ sasepo-ɔ
(Matiyo 20.17-19; Maak 10.32-34)*

³¹ Nε Yeesuu a lee mὸ agyasεpo kudu anyɔ-ɔ keri si, ne ɔ ye, “Mon' nu mo ase. Anε e yɔ Yerøalem maŋ-nɔ nεe, mfεŋ ne mo, dimaadi mὸ gyi-o, aseŋ ne Wuribware a akyamεε-ɔ a kyoree-ɔ pεee e ba-rɔ kasεntiŋ-ɔ. ³² Ba taa mo a bɔ bɔ sa Roma awuye ne baa kɔɔre anε maŋ-ɔ, na bɔ mɔsε mo, na bɔ saare mo, na bɔ twεe akyɔnε wεe mo se, ³³ na bɔ da mo paara, na bɔ mɔɔ mo. Amaa kεmo ŋke nsa, mo i kyiŋni a n lεe lowi-ro.”

³⁴ Amaa mὸ agyasεpo moŋ pini kεtɔ ne ɔɔ tɔwε-ɔ. Amo se-ɔ bɔ moŋ nu amo-ɔ pεee kaase.

*Aneŋ ne Yeesuu a buŋŋi tənapo əkorepo kɔ akatɔ-ɔ
(Matiyo 20.29-34; Maak 10.46-52)*

³⁵ Saŋ ne Yeesuu e kpa a o fo Yerikoo maŋ, na tənapo nyare kɔ te kpa kee o kɔrɛ atɔ. ³⁶ Mò a nu aseſe biribiri kɔ e kyonj-ɔ, ne oo bise fεyε, “Ntɔsen nee?” ³⁷ Ne bo yε, “Yeesuu Nasarɛtεnyi-o e gyε ne o kyonj.”

³⁸ Ne o faa-rɔ fεyε, “Yeesuu, Deefid mò nana, ḥu mo ɛwεε.” ³⁹ Ne bamɔ ne bo gyε ἡkpree-ɔ e fεe mò sε fεyε o laato. ḅkee gbaa ne o maa se o faa-rɔ keŋken fεyε, “Deefid mò nana, ḥu mo ɛwεε.”

⁴⁰ Amɔ fεraa ne Yeesuu a sii yεrε, ne o yε bo baa ɔnyare-ɔ mò ase. Mò a ba-ɔ, ne Yeesuu a bise mò fεyε, ⁴¹ “Ntεtɔ ne fo e kpa fεyε ḥ waa sa fo?”

Ne o yε, “Mo nyanyε, mo e kpa fεyε fo buŋŋi mo akatɔ, na n dεe nya ḥu atɔ.”

⁴² Ne Yeesuu a tɔwe gywii mò fεyε, “Fo akatɔ a buŋŋi. Fo a kɔɔrε mo gyi-o si-o, fo a kpaare.” ⁴³ Puri amo-rɔ mfεŋ ne ɔnyare amo akatɔ a buŋŋi neεnεε, ne o gya Yeesuu si, ne o sa Wuribware aŋse. Aseſe pεeε ne bo gya Yeesuu si-o a ḥu amo-ɔ, ne baa kyɔrɔ Wuribware.

19

Yeesuu na Sakiyyus aseŋ

¹ Ne Yeesuu a lwee Yerikoo maŋ-nɔ o narɛ-rɔ o kyonj. ² Amɔ lenpoo əkɔɔrεpo brɛsε ko ne o de atanne, ne ba teε mò e Sakiyyus-o bo maŋ-ɔ-rɔ mfεŋ. ³ ɔnyare mo e kpa fεyε o ḥu Yeesuu, mò-ɔ mò a gyε sεsε katintinj-o si-o, o maa nya a o ḥu mò bo lee aseſe dεmaŋtε ne baa muruwaa Yeesuu na o naa-ɔ

se. ⁴ Aneñ se-ɔ ne ɔɔ ηwεεnaŋ yɔ aseſe akatɔ-rɔ, ne ɔɔ ya dεe kuroŋku kiyii nε ke yεrε kpa kεe mfeŋ nε Yeesuu e ba a ɔ bɔ kyoŋ-ɔ, na ɔ nya ɳu Yeesuu.

⁵ Saŋ nε Yeesuu a bɔ fo mfeŋ-ɔ, ne ɔɔ deere soso, ne oo ɳu Sakiyyus, ne ɔɔ tɔwε gywii mɔ feyε, “Sakiyyus, waa mεnaŋ kporowε, bɔ lεe feyε fo aye nε mo e sowε ndao.” ⁶ Nε Sakiyyus akato a gyi, ne ɔɔ waa mεnaŋ kporowε bɔ yaa Yeesuu mɔ lɔŋ-nɔ ya kra mɔ damεnaŋse.

⁷ Nε ɔkεmaa nε oo ɳu-o a lεe ɔ tεe feyε, “Onyare mɔ a ya sowε nyiŋkpase bɔyε mɔ aye.”

⁸ Nε Sakiyyus a koso yεrε bamɔ pεee akatɔ-rɔ, ne ɔɔ tɔwε gywii Yeesuu feyε, “Mo nyaŋpe, nu mfeε. Mo e taa mo kapoteε-ɔ kεbegya na m bɔ ke atiripo. Nε mo ya gyi ɔkɔ kɔɔrε atanne kyoŋ amo ne a bware-o, mo i kiŋjaa kεtɔ nε mo a gyi mɔ kεmo-rɔ-ɔ iluwi ɻena na m bɔ sa sese amo, nε a kyoŋ amo ne ane mbraa yε oyu e ka a ɔ bɔ teere-o.”

⁹ Nε Yeesuu yε, “Lɔŋ wuye mɔ a kaapo nεe feyε oo nu mɔ eyee. Aneñ se-ɔ, Wuribware a mɔrɔwε mɔ ndao. Ntεtɔ se gbaa nε lenpoo ɔkɔɔrepo mɔ ma nya ɳkpa na kukyure nε a moŋ de kεe-ɔ? Mɔ gbaa gyε ane nana Abraham a ananagy-i-o ɔkɔ feyε monε-ɔ, bεee? ¹⁰ A lεe feyε mo, dimaadi mɔ gyi-o, a ba a m bɔ deere kpa aboyεwaapo nεe na m mɔrɔwε bamɔ.”

*Ayaafɔrε timaa anyɔ na keyaafɔrε worɔgyapo ko kitee
(Matiyo 25.14-30)*

¹¹ Na aseſe amo saŋ ba nu Yeesuu ase, ne ɔɔ tɔwε kitee mɔ gywii bamɔ. Amɔ saŋ amo-ɔ na ɔ kpa a ɔ fo Yerɔsalɛm manj-nɔ, nε ba fa feyε Wuribware e

kpa a o bo gyi mò kuwure-o sweere se mfée nee.
12 Aneñ se-ɔ ne Yeesuu ye, “N gye sese dabé kó ya dëe kyéna aaa? Ne kake ñkó oo koso o yo mañ kó se kefó kefó, na bo ya ba mò bo gyi kuwure, na kemó kamée na o kinjji ba pe. **13** Pwee ne oo dëe ye-ɔ, oo tée mò ayaafóre kudu, ne oo sa bamó akemaa siidii kakpeñ, ne o ye, ‘Mon’ taa atanne-ɔ bo kyurowi-ro bo fo sañ ne mo e ba-ɔ.’

14 Amo ɔnyare amo aye awuye-o mo i kisi mò-ɔ se-ɔ, sañ ne oo ye-ɔ, ne baa sun mbao bo gya mò se, na bo tówe gywii bamó ne ba ba mò a bo bo gyi kuwure-o feyε, ‘Ané maa kpa a ɔnyare mo waa ané owure.’

15 ɔnyare-ɔ mo, baa ba mò bo gyi kuwure-o, ne oo kinjji ba pe. Puri amo-ɔ, ne oo sa kanɔ feyε mò ayaafóre-ɔ ba mò akatɔ-ɔ na o ñu atanne ne baa nya-ɔ kanɔ.

16 Ne ɔgyençkpeesee-ɔ a bo yere, ne o ye, ‘Mo nyanpe, mo a ba siidii kakpeñ ne fo a sa mo-ɔ bo nya siidii ñkpeñ kudu bo tii si.’

17 Ne mò nyanpe-ɔ ye, ‘Fo a waa ato, keyaafóre timaa e gye fo. Mbeyəmo mo a kɔɔrē fo gyi nsen ngyingyii-ro ñu fo kaseñtiñ. Amose-ɔ mo e taa mo emañ-ɔ kudu na n sa fo a fo deere se.’

18 Ne keyaafóre nyasəpo-ɔ mo a ba bo tówe feyε, ‘Mo nyanpe, mo a ba siidii kakpeñ ne fo a sa mo-ɔ bo nya siidii ñkpeñ nnuu bo tii si.’

19 Ne ɔnyare mo a tówe gywii mò-ɔ mò feyε, ‘Mo e taa mo emañ-ɔ inuu a n sa fo a fo deere se.’

20-21 Ne ɔsasəpo-ɔ a bo tówe gywii mò nyanpe feyε, ‘Mo nyanpe, mo a sere fo, ne ñ nyi feyε fo asen bo leñ, ne fo e taa ketɔ ne kē mon gye fo lee-o, ne fo e kɔɔrē adøoteese ne fo mon dwii-o fo i kii fo

lee-o si-o, nē kufu a nya mo, nē mo a taa bo kweerə kaprakəe-rə. Kēe fo siidii kakpeñ-ə. Fo lee nēe, amoſe-ə kōore fo ato.’

22 Nē mō nyāŋpe-ə yε, ‘Kēyaafōrē bōyē na wōrōgyapō mə! Mō e ba kētə nē fo fōŋfōŋ a tōwē-ə na m bō bu fo kēpō. Fo nyi feyε mo asej bō lej, nē mo e taa kētə nē kē moŋ gyē mo lee-o, nē mo e kōore adōateese nē moŋ dwii-o mo i kii mo lee. **23** Nē emene ya waa sē nē fo moŋ taa mo atanne-ə yaa bō beya banjē-rə, na mo a kiŋji ba-ə, na n̄ nya atanne bēe bō dōŋjō sē?’

24 Nē n̄kee əə tōwē gywii bamō nē bo yere mfen-ə feyε, ‘Mōn’ kōore siidii kakpeñ nē e bō mō ase-ə sa mō nē əə nya siidii n̄kpeñ kudu-o.’

[**25** Amaa baa bēŋjaa nēe feyε, ‘Anē nyāŋpe, o kyō o de siidii n̄kpeñ kudu!']

26 Nē əə tōwē gywii bamō feyε, ‘Okō nē o de kētə-ə, ba taa bweetə na bo bo tii mō sē, amaa əko nē ə moŋ de-o feraa, ba kōore kafwēe nē o de-o na bō bo lēe mō ase. **27** Amaa mo adoŋ-ə feraa nē bo moŋ kpa feyε n gyi kuwure-o, moŋ’ baa bamō mfēe, na moŋ’ bō mōo bamō mo akatə-rə.’”

*Anē nē Yeesuu a dēe kyēna kuruma si lwee
Yerōsalēm maŋ-nə-ə*

(Matiyo 21.1-11; Maak 11.1-11; Yohanee 12.12-19)

28 Saŋ nē Yeesuu a tōwē amo-ə lōwe-ə, nē əə kya sē ə yō. Nē əə gyē asēsē n̄kpees ə yō Yerōsalēm maŋ-nə. **29-30** Bamō a kyoŋ kamaŋgyii kō nē ba tēe ε Betaniya-o, nē ba kpa a bō fo kamaŋgyii kō nē ba tēe ε Betefage-ə nē ka bō Mfō-Ayii kēbēe-ə kaase-ə, nē oo suŋ mō agyasepo-ə anyə bō gyē n̄kpees tōwē

gywii bamo feyε, “Mon' nare kamaŋgyii ne ka bo akato se-o-ro. Mone a deŋ mone i lweero-o, mone i ḥu bamo a ḥure kuruma ko ne o moŋ tee daŋ lowε, ne ɔko moŋ tee deŋ-o yere, na mon' saŋje baa mfee. 31 Oko ya bise mone keto se ne mone e saŋje kuruma-o, na mon' towe gywii mol feyε, ‘Ane nyanjpe e gye ne o kpa.’ ”

32 Bamo a yo-o, aneŋ ne Yeesuu a deŋ kaapo bamo-o, ne baa ya ḥu. 33 Saŋ ne bo maa se ba saŋje kuruma-o, ne mol wuye-ana a bise feyε, “Nteto se ne mone e saŋje kuruma-o?”

34 Ne baa beŋŋjaa feyε, “Ane nyanjpe e gye ne o kpa.”

35 Ne baa taa mol yaa Yeesuu. Ne baa buŋji bamo awaagya bo buŋ kuruma-o si, ne baa kra Yeesuu-ro, ne o deŋ kyena se.

36 Yeesuu a deŋ kuruma-o o yo-o, na asese e brawε bamo awaagya-ro ba beŋya kaboreo se na o nare se kyoŋ.

37 Saŋ ne Yeesuu a fo mfen ne kpa-o bo MfoAyii kebee-o kaase, ne o kporowε-ro o yo Yerosalem maŋ-no-o, ne asese demaŋtε ne bo gya mol se-o a leε ba sa Wuribwareε aŋse, na ba kyoro mol keŋkeŋ bo leε akpenyeeto ne o sa ne baa ḥu-o peee se. 38 Ba feε-ro keŋkeŋ ba towe neε feyε,

“ ‘Wuribwareε yure owure ne o ba mol kenyare-ro-o.’*

Keto kemaa a yuri Wuribwareε se.

Mol ne o bo soso-o nya kedabe na wuraa ooo!”

* **19:38** Kilin 118.26.

39 Né Farisii awuye né bo tii asesé demanjé né bo gya Yeesuu si-o bokó a tawé gywii Yeesuu feyé, “Okaapopo, kétó né fo agyasepo-ó é tawé-ó moñ bo danj. Tawé gywii bamó feyé bo laatō.”

40 Né Yeesuu yé, “Mo e tawé mo i gywii moñé feyé bamó ya laatō, aforé na agyarekó fénfón é fée-ró anej dëe.”

Anej né Yeesuu a su sa Yerosalém awuye-o

41 Sañ né Yeesuu a tó-ró Yerosalém, né oo ñu anej né mañ-ó du-o, né oo su sa mañ-ó asesé. **42** Na o tawé feyé, “Yerosalém awuye, moñé dëe moñé nyi kpa né Wuribware é kpa feyé moñ' boró se na moñ' nya kayeyuri kaseñtin née ooo, weetee aseñ maa to moñé. Amaa moñé moñ nyi kpa amo mbeyomá. **43** Sañ kó e ba né moñé adonj e ba, na bo bo tii moñé ekpa, na bo kyaa muruwaa moñé bo sii nsena. **44** Na bo bo kpuri moñé pëee m. Bo maa yawé moñé agyi gbaa. Na bo bwé moñé akyan pëee. Keforé serise koñko gbaa maa sañ na kë yere kemó mbeyomá a yerekpa-ó, bo lée feyé moñé moñ pini feyé ndoo Wuribware a ba, na o bo morowé moñé.”

Kétó né Yeesuu a waana bo Wuribware sunkpa-ó (Matiyo 21.12-17; Maak 11.15-19)

45 Kayé ñke-o, né Yeesuu a bee yó Yerosalém mañ-nó ya lwee Wuribware sunkpa-ó kabuno. Né oo ñu ayawogyipo te mfén ba fe ató. Mò a ñu bamó anej-ó, né oo lée o gya bamó o lée mfén. **46** Né oo tawé gywii bamó feyé, “Baa kyorée abwareßen wore-ó-ró feyé Wuribware yé,

‘Mo lón-ó i kii kékyañ né kayé mo-ró asesé pëee

ɛ ba a bɔ̄ bɔ̄ nya kɔ̄rɛ kɛbwarekɔ̄rɛ-ɔ.*
Amaa mɔ̄nɛ a taa mfɛŋ bɔ̄ kii ‘ayu lɔ̄n nɛ̄ɛ’* bɛɛɛ?”

⁴⁷ To, kake kemaa na Yeesuu naa Wuribware suŋkpa a kabuno-o ɔ kaapo abwareſen. Né Wuribware aləŋŋərɔ̄ abreſe-ɔ na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ na maŋ agyɛŋkreeɛpo-ɔ ɛ kpa a bɔ̄ mɔ̄ mò. ⁴⁸ Amaa bɔ̄ mɔ̄n nya kpa, bɔ̄ lɛ̄ feyɛ asɛse-ɔ pɛɛɛ mɔ̄ bɔ̄ mfɛŋ ba nu aseŋ nɛ̄ ɔ tɔ̄wɛ-ɔ nɛ̄ɛ, na bɔ̄ maa kpa feyɛ asɛŋ-ɔ kokoŋkɔ̄ gbaa ɛ kyoŋ bamɔ̄ sɛ na bɔ̄ mɔ̄n nu.

20

*Yudaa awuye agyɛŋkreeɛpo a seŋbise ko nɛ̄ Yeesuu
a kine kilee kanɔ̄-ɔ*
(Matiyo 21.23-27; Maak 11.27-33)

¹ Kake ɻkɔ̄ saŋ nɛ̄ Yeesuu bɔ̄ Wuribware suŋkpa a kabuno-o ɔ tɔ̄wɛ aseŋ timaa-o o gywii asɛse-ɔ, nɛ̄ Wuribware aləŋŋərɔ̄ abreſe-ɔ na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ na ɻkee maŋ agyɛŋkreeɛpo-ɔ a ba Yeesuu ase. ² Né baa bɔ̄ bise mò̄ feyɛ, “Nse ya sa fo kpa feyɛ fo gya asɛse bɔ̄ lɛ̄ Wuribware suŋkpa a kabuno-o mfɛŋ? Né nse ya sa fo kpa feyɛ fo kaapo atɔ̄ mfɛ̄ɛ?”

³⁻⁴ Amo feraa nɛ̄ Yeesuu mɔ̄ yɛ, “To, mo i bise mɔ̄nɛ aseŋ kɔ̄ŋkɔ̄ kpeŋ, nɛ̄ mɔ̄nɛ ya taare bɛŋŋaa mo nɛɛnɛs feraa, mo-ɔ mo i lee mɔ̄nɛ kanɔ̄. Mɔ̄n' kaapo mo mò nɛ̄ ɔ̄ sa Yohanee Ōsuubərɔ̄-ɔ kpa feyɛ ɔ bɔ̄ asɛse asuu-o. Wuribware ya sa mò kpa bɛɛɛ dimaadi?”

* **19:46** Isaya 56.7. * **19:46** Yeremeya 7.11.

5 Ne bamo wore wore a lee ba gyiiri ikii. Bo ye, “Emene ne ane towe-o nee? Bo lee feye ane ya towe ε Wuribwaree ya sa Yohanee kpa a o bo asuu, o bise ane feye, ‘Nteto se nee ne mone mon koore Yohanee gyi?’ **6** Ne ane mo ane ya towe feye dimaadi ya sa mo kpa, asese mo e twee ane abu, a lee feye baa koore gyi feye Yohanee Osuuboro-o gye Wuribwaree a akyaamee-o oko nee.”

7 Ane se-o ne baa benjaa Yeesuu feye, “Ane mon nyi oko ne oo sa Yohanee kpa feye o bo asuu-o.”

8 Ne Yeesuu mo ye, “Ane feraa η gbaa ma towe oko ne oo sa mo kpa feye η waa keto ne mon e waa-o a n gywii mone.”

Apafowo boye ko kitee (Matiyo 21.33-46; Maak 12.1-12)

9 Ne Yeesuu a towe kitee mo gywii asese-o. O ye, “N gye ḡnyaree ko ya dee kyena aaa? Ne oo dao mo bobe ayii ko, ne a swee agyi ko ne bon de ba waa nta-o. Ne oo taa sa apafowo ko feye bon deere se sa mo, ne oo lee pe yo ton ko ya kyee-ro. **10** Saŋ ne bobe agyi amo a bere, ne amo kiteebee a fo-o, ne kodoo-o wuye-o a sun mo keyyaafore ko bon kyojuwe apafowo amo ase, na o yo na bon ke keto ne baa nya lee kodoo-o-ro, na bon taa mo lee-o sa keyyaafore-o, na o taa baa mo. Keyyaafore amo a yo-o, ne apafowo amo a kra mo da, ne baa yowe mo bon kyojuwe mo nyaŋpe ase asaree kpaŋkpaŋ. **11** Ane se-o ne kodoo-o wuye-o a bee sun mo ayaafore-o oko bamo ase. Ne baa bee da mo gbaa mo, ne baa saare mo waa mo ipeere, ne oo kiŋji yo mo nyaŋpe ase asaree kpaŋkpaŋ dee. **12** Ne kodoo-o wuye-o a bee

sunj keyaafrē sasepo, nē apafowō amo a bēē da mō mayē mayē se, nē baa neñ mō lee kōdōo-o-rō.

¹³ Kōdōo-o wuye-o a kinjji ba-o, nē o yε, ‘Nē ḥkee emēne nē mo e waa? To, mo i sunj mo fōnjfōj mo gyi koŋko nē mo e kpa mō aseñ-o neē. N̄ nyi feyε a waa kān ḥkemaa mō feraa ba bu mō.’

¹⁴ Sañ nē apafowō amo a ḥju kayaagyi-o e ba-o, nē ḥkee ba tōwē ba gywii abee feyε, ‘Kee kōdōo-o wuye-o mō gyi-o nē mō se ya wu o gyi mō kapotee-o e ba-o. Mōn’ sa a anē mōo mō, na mō se a kōdōo mō kii anē lee.’ ¹⁵ Nē baa gyiiri mō lee kōdōo-o-rō, nē baa mōo mō.’

Nē Yeesuu a tōwē bo gyē kee feyε, “To, mōnē e kōrē mōnē i gyi feyε emēne nē bobe kōdōo-o wuye-o e waa apafowō amo-o neē?” ¹⁶ Mo e fa feyε mō fōnjfōj e yō neē na o ya mōo aseñ-o pεee, na o bee taa kōdōo-o sa aseñ baŋbaŋ, na bo deere se sa mō.”

Amō aseñ ne bo bo mfēñ-o a nu anē nē Yeesuu a tōwē-o, nē bo yε, “Daabii. A moŋ bo dan.”

¹⁷ Amō feraa ne Yeesuu a deere bamō, nē oo bise feyε, “Nē baa kyoree abwareṣen wōrē-o-rō feyε,

‘Keforē serisē kō nē apwēepo de bo pwēe
nē baa kine kēmo bo twē-o,
ya kōn bo kii kēmo nē kaa lēñ lōñ-o pεee bo
yera-o.’*

Mōnē i nyi feyε amo-o kaasē e gyē emēne?

¹⁸ Amaa mo i yii mōnē se feyε ḥkemaa nē mō ya lee da keforē amo se, kē e teññe sēsē-o-rō kyikpuri kyikpuri. Nē kēmo ya lee da ḥko se, na kō kwēe mō waa feyε eṣe-o.”

* ^{20:17} Kilin 118.22.

*Leñpoo keka seýbise
(Matiyo 22.15-22; Maak 12.13-17)*

19 Ne Wuribware mbraa akaapopo-o na Wuribware aləŋŋəpo abrəsə-o ə kpa a bə kra Yeesuu mfen ne əə təwə kitee-o, a ləe feyε baa ŋu feyε əə ba kitee-o bə kaapo feyε bə du feyε apafowə bəyε amo-o. Amaa bamə a sərə asəsə ne bə bə mfen-o se-o, bə moŋ taare.

20 Anej se-o ne ba buwi ba kpa Yeesuu ekpa. Ne baa sun asəsə ko, na bə waa feyε bə gyε asəsə timaa-o, na bə yə Yeesuu ase, na bə ya bise mə asən ləɔre mə kanə-rə, na ə təwə kebəyε ko, na bə nya kra mə yaa bə sa gominaa-o. **21** Ne akyəŋŋəpo amo a yə Yeesuu ase. Ne baa bə təwə kənə kənε gywii mə feyε, “Okaapopo, ane nyi feyε asej ne fo e təwə na fo ə kaapo-o gyε kaseňtin. Fo moŋ nyi feyε səsə mə gyε səsə dabe bəεε ə gyε səsə kagyingyii, fo fəraa fo ə kaapo atə kaseňtin ne Wuribware ə kpa feyε səsə dimaadi kəmaa waa-o nəe. **22** Amoſe-o ane i bise fo feyε, Roma awuye a kə kənaa gyi ane se kəɔre ane maŋ-o se-o, ane ya ka leñpoo sa bamə owure dabe ne ba təe mə Kayəsaa-o, ne a kye ane Wuribware mbraa-o, bəεε a maa kye? Təwə na ane nu.”

23 Amaa Yeesuu a kyə pini feyε ba kyə mə-rə ba kəe nəe-o se-o, **24** ne ə yε, “Mon' taa atanne fufuri kigyi ne kaa fo siidii kudu-o, ne mənə de mənə ə ka leñpoo-o baa a ŋ kəe.” Bamə a taa baa-o, ne oo bise bamə feyε, “Nse fotoo na kənyare ə dəŋ atanne-o se-o nəe?” Ne bə yε, “Owure Kayəsaa lee nəe.”

25 Ne Yeesuu yε, “To, amo fəraa mon' ka kətə ne kə gyε Kayəsaa lee-o sa Kayəsaa, na mon' ka kəmo ne kə gyε Wuribware lee-o sa Wuribware.”

26 Aneñ nē Yeesuu a lee bamō aseñ-ɔ kanɔ bɔrɔ-ɔ a sa nē eyee a kpeñ bamō. Bō mōñ taare waa mō kōtōkō na ɔ nya tōwē kēbōyē kō lamañ-ɔ-rō, na bō nya yere kēmo se bō pōrō mō. Nē baa laato.

*Kikyinji lēe lowi-ro senbise
(Matiyo 22.23-33; Maak 12.18-27)*

27 Amō kamee-rō nē Sadukii awuye kō a ba Yeesuu ase aneñ dēe na bō bō bise mō aseñ. Sadukii awuye mō mō gyē Yudaa awuye kō nē ba kōrē ba gyi feyē sēsē ya wu, mō kayōwōrē na mō kra pēee a wu, nē aneñ se-ɔ, ɔ maa taare a o kyiñji lēe lowi-ro pēee-ɔ nē. To, nē baa bise Yeesuu feyē, **28** “Okaapopo, anē ɔdēdaapo Mosis ya kyōree mbraa mō sa anē feyē, ɔkō ya wu yōwē mō ka na bō mōñ kōwē agyi, sēsē-ɔ mō tire taa kpenlekyē-ɔ waareē, na bō nya kōwē kayaagyi, na bō taa kamō feyē mō daa nē oo wu-o mō gyi nē. **29** To, ɔnyare kō agyi nyansē asunoo e dēe bō bō-rō. Nē bamō-rō ɔbrēsē-ɔ a waareē, nē ɔo bō wu yōwē ɔkyē-ɔ, na mō aa mō mōñ kōwē. **30** Nē ɔnyasēpo-ɔ a bō taa mō bēe waareē, na mō aa mō bēe bō mōñ kōwē, nē ɔnyare-ɔ a bō wu. **31** ɔsasēpo-ɔ gbaa aneñ dēe. Bamō asunoo-o pēee a waareē bamō daa a kpenlekyē amō gyañjē se, nē baa wu yōwē mō, na mō aa bamō ɔkō mōñ kōwē gyi kōñkō gbaa. **32** A bō-rō, nē ɔkyē-ɔ mō a bō wu gya bamō se. **33** Nē mbeyōmō bō yē ɔkemaa i kyiñji a ɔ lee lowi-ro-o. Kake nsi amō, bamō-rō nse e gyē nē o kii ɔkyē-ɔ mō kuri? Bō lee feyē bamō asunoo-o pēee mō a waareē mō bō gyañjē se.”

34 Nē Yeesuu a bēñjaa bamō feyē, “Ndō a kayē-ɔ anyare na akyē e gyē nē ba waareē. **35** Sañ kō e

ba nē bamō nē baa wu-o i kyiñji a bō lē lowi-ro. Na bamō nē Wuribware ase bō gyē asesē timaa-o bō kyēna mō ase, na bō ma lee wu. Bō lē anēn nē bō maa lee wu-o si-o, bō maa waaree. ³⁶ Bō lē mfaanee se-o, bamō kakyēna-rō e waa nē feyē Wuribware a mbōj-o lee-o. Na anēn nē baa kyiñji lē lowi-ro-o si-o, a kaapo feyē bō gyē Wuribware mō gyi-ana. ³⁷ Mōne feraa mōne yē alowipo-o maa lee kyïñji a bō lē lowi-ro. Amaa mo e tōwē mo i gywii mōne feyē anē adēdaapo Mosis gbaa a kaapo feyē alowipo-o sañ ba kyiñji a bō lē lowi-ro ba. Mfēn nē o kyoree anēn nē o kyoñ deere kiyii nē ke e kywēe-o aseñ-o, o yē Wuribware a tōwē gywii mō feyē, ‘Mō e gyē Wuribware nē fo nana-ana Abraham na Isak na Yakubu i sunj-o.’* ³⁸ Amo a gyē feyē anē adēdaapo amo nē baa wu-o a sañ ba sunj Wuribware-o se-o, a kaapo nē feyē bamō a wu gbaa ooo, bamō ekra sañ i te. Wuribware ase feraa, bamō nē baa wu-o na bamō nē bō kēe-o pēeet te.”

³⁹ Yeesuu a tōwē anēn lowe-o, nē Wuribware mbraa akaapopo-o bōkō yē, “Okaapopo, fo a lee kanō nēenēe.” ⁴⁰ Lee sañ amo bō yō, bamō okō moñ lee taare bise mō aseñ daa.

*Oko ne Wuribware i sunj a o bo kyoñwe-o aseñ
(Matiyo 22.41-46; Maak 12.35-37)*

⁴¹ Nē Yeesuu a bise bamō sēnbise kō bō bēñjaa mō nē baa bise mō-o. O yē, “Emenē se nē bō yē mō nē Wuribware i sunj a o bo kyoñwe nē ba tee mō e Kristoo-o e lee Owure Deefid a kēnana-o-rō-o

* **20:37** Kēlē Igyipiti 3.6.

nee? [42-43](#) A leē feyε Deefid fəŋfəŋ a təwə mō ilin a wɔrə-ɔ-rɔ neē feyε,

'Wuribware a təwə gywii mō nyanyaŋpə neē ε,
Kyəna mō kigyise si mfeeε,
na n sa a fo adoŋ pεεε mō ba fo kaase.*'

44 To, Deefid a kyoree aseŋ amo nē Wuribware a təwə gywii ɔkō nē o te mō ase-ɔ, Kristoo nē ɔɔ təwə gywii. Amo a gye aneŋ se-ɔ, nē Deefid fəŋfəŋ a kyoree tee Kristoo feyε mō nyanyaŋpə, bamō ya kowé Kristoo nē ɔɔ waa səsə dimaadi, emenē nē ɔ waa a ɔ leē Deefid a kənana-ɔ-rɔ, na Deefid a kyə tee Kristoo feyε mō nyanyaŋpə?"

*Yeesuu yε ɔkəmaa sa Wuribware mbraa akaapopo-ɔ se
(Matiyo 23.1-36; Maak 12.38-40)*

45 Na aseſe-ɔ pεεε saŋ ba nu kētə nē Yeesuu e təwə-ɔ, nē ɔɔ təwə gywii mō agyasepo-ɔ feyε,

46 "Mon' sa Wuribware mbraa akaapopo-ɔ se. Bamō e gye ne bō naa bō buŋ əkaare səswəe lamaŋ-nə, nē ba kpa feyε aſeſe dēe nya gyəŋjə ka bamō nnə, nē bō te ngya dabe se kəbwarekore akyan-ŋə na ateese gyikpa. **47** Bamō e gye ne ba puni akpenleyeε ba kəore bamō eləŋ, na ba kore kəbwarekore aneŋ-aaa na aſeſe nya እu saŋ amo feyε bō tee bō gya Wuribware se neenee. Mfaanee a aſeſe se-ɔ nē Wuribware i gyiiri kəſebə bweetə."

* **20:42-43** Kiliŋ 110.1.

21

Kpenlek yee kɔ a afɔreye bɔse-ɔ (Maak 12.41-44)

1 Ne Yeesuu a deere nu feye ato awuye de
atanne dabé ba waa Wuribware sunkpa a atanne
a kedakaa-ɔ-ro. **2** Ne oo bee nu kpenlekyee otiripo
ko mo a taa əpasowa adunyo kpeñ waa-ro. **3** Mfey
ne Yeesuu a tɔwe gywii mo agyasepo-ɔ feye, “Mo e
tɔwe mo i gywii mone peee feye kpenlekyee otiripo
mo a afɔreye-ɔ kyɔ əkemaa lee-o. **4** Bo lee feye ato
awuye-o a lee bamɔ atanne ne bo de-o si kafwée
ne baa bo bɔ afɔreye-ɔ, amaa kpenlekyee otiripo
mo feraa, ketɔ ne o de-o peee ne oo taa baa bo bɔ
afɔreye-ɔ. Mo kapotee peee ne o de-o ne oo taa
baa-ɔ.”

Anęŋ nę Yeesuu a təwę Wuribwareŋ sunkpa kib-wee asen-ɔ

(Matiyo 24.1-2; Maak 13.1-2)

5 Yeesuu mò aa mò agyasepo-ɔ a maa se bo bo Wuribware suŋkpa a kabuno-o, nè mò agyasepo-ɔ boko a təwé aneŋ ne suŋkpa-ɔ bo daŋ-ɔ aseŋ, a leē feyε aseſe kɔ a taa afore damenajse bo sa Wuribware, na apwεεpo-ɔ bo pwεε mò suŋkpa-ɔ na ɔ nya waa daŋ. 6 Nè Yeesuu a bεŋjaa bamɔ feyε, “Amo-ɔ pεεε mɔ nè mɔnε a ɻu-o, sanj kɔ e ba a o bo ba, na afore amo nè baa bo pwεε akyaj amo-ɔ koŋko gbaa maa sii mfeŋ nè ke yεrε mbeyɔmɔ-ɔ. Ba gyera amo pεεε a bo bo da.”

*Aṣeŋ nę a ba pwεε na kaye dεε gyę kεε-ɔ
(Matiyo 24.3-14; Maak 13.3-13, 21-23)*

⁷ Keto a waa kafwee-ɔ, ne mò agyasepo-ɔ a bise
mò feye, “Okaapopo, saŋ mo ne aseŋ mo pεee ne fo a

təwə bō lēe Wuribware suŋka amo se-ɔ e ba? Nē nteto ato e gye nē a waa pwee na ane dēe ḥu feyε saŋ amo a fo?"

⁸ Nē Yeesuu yε, "Mɔn' sa se na ɔkɔ ma pɛnna mone, bō lēe feyε aseſe bwetɔ e ba na bō bō pɛnna mone feyε, 'Mo e gye Kristoo nē Wuribware a sun bo kyoŋwe-ɔ,' na bō de mo kenyare ba təwə aſen na bō pɛnna aſeſe, na bō bee pɛnna feyε, 'Kayε e kpa a ka gye kεe.' Amaa mone ma gya bamø se.

⁹ Saŋ amo mone ya nu ekɔ na anaa se, mone ma sa a kufu nya mone, a lēe feyε a waa kanɔ ḥkemaa a ba ane pfwee, amaa n gye amo e gye nē a kaapo feyε kayε e kpa a ka gye kεe.

¹⁰ Mo e təwə mo i gywii mone feyε emaj e kɔ abee na sweere ko se aſeſe kɔ sweere ko se mo aſeſe. ¹¹ Sweere e lēe a o lenkpaaŋ, na akon ba, na alɔgyi eworeſe eworeſe ba ɛswere bwetɔ se, na mɔn' ḥu afuseŋ na afuto a lēe awore-rɔ a ba.

¹² Amaa pwee na ato mo pεeſe dēe waa-ɔ, ba kperi aneŋ nē mone gye mo agyasepo-ɔ se, na bō daye mone, na bō waa mone aworefɔ. Na bō kra mone yaa ane Yudaa awuye kɛbwarekɔrɛ akyan abreſe aſe, na bō tii mone. Na bō porɔ mone awure na agominaa akatɔ-rɔ. ¹³ Amaa amo e gye nē a sa mone kpa na mon' nya təwə aſen timaa-o gywii bamø. ¹⁴ Mone ma sa a kɛtɔ təraa mone. Mone ma sa a aſen nē mone e ya təwə mfeŋ-ɔ mfeerɛ təraa mone. ¹⁵ Bo lee feyε mo e kaapo mone aſen nē mone e ya təwə mfeŋ-ɔ, na n sa mone kanyiasen na ḥ kaapo mone aneŋ nē mone e ya təwə aſen nē mone doŋ kemaa maa taare a o gyiiri mone ikii-o.

¹⁶ Mo e təwə mo i gywii mone feyε mone akowepo na adaa na atire na akowebee na anyare

e taa mone a bo sa a bo moa mone boko. ¹⁷ Asese i kperi mo se, na bo kisi mone. ¹⁸⁻¹⁹ Amaa mone ya yere kejkej feraa, mone e nya nkpa na kukyure ne a moj de kεε-ɔ, na mone kuju si kipwiigyi konko gbaa ma fo.”

*Aneñ ne Yeesuu ye Yerosalém mañ i kpuri-o
(Matiyo 24.15-22; Maak 13.14-20)*

²⁰ Ne Yeesuu ye, “Sañ ne mone ya ñu asoogyaa awuye a muruwaa Yerosalém mañ, amo feraa mon' pini feye a sañ kafwee na mañ-ɔ kpuri. ²¹ Sañ amo bamø ne bo bo Yudeya sweere se-ɔ, a tiri feye bo sere yo abee-rɔ, na bamø ne bo bo mañ-ɔ-rɔ sere lee, na bamø ne bo moj bo mañ-ɔ-rɔ mo ma lee kinji yo mfen. ²² A lee feye sañ amo e gyε kesebøgyiiri ñke ne baa kyoree mmo aseñ waa abwaresen wore-ɔ-rɔ-ɔ. ²³ Sañ amo adanþokyeε na atrapo i ñu aseñ nee feε. Sweere amo se asese aseñ e waa ewee bweetɔ, na Wuribware bεε gyiiri asese-ɔ kesebo. ²⁴ Na bo moa asese-ɔ boko apan-nɔ, na bo kra bamø boko mo yaa tii nde se awuye emañ kema se, na bamø ne bo maa kɔɔre Wuribware ba gyi-o kpuri Yerosalém mañ amo peee bo fo bamø sañ ne ba gyi-o kεε.”

*Yeesuu, dimadi mò gyi-o, a keba nyɔsepo-ɔ
(Matiyo 24.29-35; Maak 13.24-31)*

²⁵ Ne Yeesuu a kya se feye, “Sañ amo-ɔ aneñ ne kyowε na akyee-e-kpa-agyi i kyurowi-o i puruwe mone. Na sweere se mo emañ kema se asese aseñ waa ewee, na opoo kusu na mò alankpare dabε dabε-ɔ sa a kufu nya ɔkemaa. ²⁶ Nkee feraa asese ya ñu feye awore-rɔ kεtɔ kema a kyurowi kemø kyenakpa na narækpa-ɔ, ba yere a bo gywii kaye a

ka gyę kęe, na amo kufu sa a bo kiriŋ. ²⁷ To, na mo, dimaadi mò gyi-o, lęe soso n te awore-rɔ mo e ba keyaaleŋ-nə na kelanjjerɔ dabe-rɔ. ²⁸ Amo-ɔ pεee ya lęe a waa-ɔ, na mon' koso yere na mon' yase monę aju deere soso, a lęe feyε saŋ amo monę omorɔwepo-ɔ a tɔ-rɔ."

²⁹ Nę Yeesuu ye, "Mon' sa a figi kiyii-o kaapo monę kanyiasen. ³⁰ Monę nyi feyε kęmo ya ba kę e kpa a kę pɔwe, amo kekyaaře e kpa a kę fo. ³¹ To, anęŋ dεe nę monę ya ḥu feyε atɔ mo e waa, na mon' pini feyε Wuribware a kuwure-o saŋ e kpa a kę fo.

³² Mo i gyi monę kaseňtin feyε ndɔo a kayę mo-rɔ a asesε-ɔ bokɔ i ḥu saŋ nę atɔ mo e ba-ɔ. ³³ Soso na sweerę pεee aseŋ e kyoŋ, amaa mo aseŋ feraa maa kyoŋ daa."

Ok̄ moŋ nyi kake nę Yeesuu i kijŋji a ɔ ba-ɔ

³⁴⁻³⁵ Nę Yeesuu a tɔwę bo gyę kęe feyε, "Mon' sa monę eyee se, na monę ma sa a ateese na katanuu na kayę mo-rɔ aseŋ kɔrę monę mfεeře, na mon' nya ḥu kętɔ nę kę e ba-ɔ. N gyę anęŋ, kake nę mo i kijŋji a m ba sweerę mo se-ɔ i puruwe monę, na ka kra monę katεe-rɔ feyε anęŋ nę katεe e kra kabɔ-ɔ. Kake amo i puruwe asesε pεee nę saŋ amo bo saŋ bo te sweerę se-ɔ. ³⁶ Amose-ɔ mon' waa siraa, na mon' dεe kɔrę kebwarekɔrę saŋ kęmaa feyε mon' lwee aseŋ mo-rɔ lęe, na seyε ma waa monę, na mon' bee nya taare yere mo, dimaadi mò gyi-o, akatɔ-rɔ kake amo na kufu moŋ de monę."

³⁷ Nke amo saŋ kęmaa Yeesuu naa Wuribware suŋkpa a kabuno-o ɔ kaapo abwareseň, na amo ya fo kędeepwεta-ɔ na ɔ ya di Mfɔ-Ayii kębeε-ɔ se. ³⁸ Na gyegyaye tututu kęmaa asesε-ɔ e gyanjaa mò

Wuribware_ɛ suŋkpa a kabuno-o ba nu aseŋ nē o kaapo_ɔ-o.

22

*Aneŋ nē baa da Yeesuu kuŋu si kikpuni-o
(Matiyo 26.1-5; Maak 14.1-2; Yohanee 11.45-53)*

¹ Nē saŋ e kpa a o fo fey_ɛ bo gyi Bodobodoo-ne-yiisi-moŋ-te-ro-o na Wuribware_ɛ-a-kya-anę-yowę a ateese-o agyibee_ɛ. ² Saŋ amo_ɔ-o amə Wuribware_ɛ aləŋŋəpo abrəsə-o na Wuribware_ɛ mbraa akaapopo_ɔ i buwi ba kpa ekpa nē ba yere se na bo bo kra Yeesuu məɔ-o. Ba kpa anę nē ba waa na bo məɔ mò, na əko moŋ nyu-o nęe. A leę fey_ɛ bo séré asess bwęetə nē bo naa Yeesuu ase ba nu mò aseŋ_ɔ.

*Aneŋ nē Yudas a sure si fey_ɛ o gyi Yeesuu kidiburo-o
(Matiyo 26.14-16; Maak 14.10-11)*

³ Amə Yeesuu agyasepo kudu anyo_ɔ-o əko bo-ro nē ba tęe mò ε Yudas Kariyotinyi. Saŋ amo_ɔ-o nē Əbənsam a lwee Yudas mfεerə-ro. ⁴ Anę se-o, nē oo yə ya təwę gywii Wuribware_ɛ aləŋŋəpo abrəsə-o na Wuribware_ɛ suŋkpa a adeerəsəpo abrəsə-o anę nē o taare a o gyi Yeesuu kidiburo gywii bamo_ɔ-o. ⁵ Amo a waa bamo kəne-o se-o, nē bo yε ba ba atanne a bo ka mò koko. ⁶ Nē Yudas a sure si, nē oo leę o kpa ekpa nē o yere se na o bo nya Yeesuu sa bamo, na əko moŋ pini-ro-o.

*Siraa nē Yeesuu mò aa mò agyasepo-o a waa na bo gyi Wuribware_ɛ-a-kya-anę-yowę a ateese-o
(Matiyo 26.17-19; Maak 14.12-16)*

7-8 Kake nsi ne ba gyi Bodobodoo-ne-yiisimoj-te-ro-o, na bo mao nsannegyii a bo bo gyi Wuribware-a-kya-an-e-yowé a ateese-o, ne Yeesuu a sun Peetroo na Yohanee bo kyonwé feyé, "Mon' naré ya lənjə kətə kemaa, na ane bo gyi Wuribware-a-kya-an-e-yowé a ateese-o."

9 Ne baa bise Yeesuu feyé, "Mfene ne fo e kpa feyé ane ya lənjə sa fo-o nee?"

10 Ne Yeesuu a bənjaa feyé, "Moné ya yo moné i lwee maŋ-o-rə, moné e gyaŋjaa ḥnyare kō na sə kalə na nkyu, na mon' gya mò se yo lɔŋ ne o lwee mò-rə-o-rə. **11** Na mon' təwé gywii lɔŋ wuye-o feyé, 'Okaaporo-o ye, Nkeə kékyaŋ ne mo aa mo agyasepo-o i gyi Wuribware-a-kya-an-e-yowé a ateese-o kəmo-rə-o?' **12** Mfən-jə na o kaapo moné abanṣoroo kékyaŋ dabe kō ne ke bo soso-o-rə, na baa kyo lənjə kəmo-rə waa ngya na iteeburi bo yera-rə. Na mon' waa kətə kemaa siraa bo yera ane."

13 Bamə a yo maŋ-o-rə-o, aneŋ ne Yeesuu a təwé-o dəe ne baa ᷥu, ne baa waa Wuribware-a-kya-an-e-yowé a ateese-o siraa mfən.

Ane nyaŋpə a ateese-o

(*Matiyo 26.20-30; Maak 14.17-26; Yohanee 13.21-30; 1 Korintoo awuye 11.23-25*)

14 Ateese-o kigybəē a fo-o, ne Yeesuu mò aa mò ayaa-rə ayerepo-o a kyena kyena na bo gyi ateese.

15 Ne oo təwé gywii bamə feyé, "A waa mo kəne bwəetə feyé mo aa moné a gyi Wuribware-a-kya-an-e-yowé a ateese mo pwəe na n dəe gyi aworefəa na ᷥ wu. **16** A ləē feyé mo i gyi moné kaseŋtiŋ feyé, ma ləē gyi ateese mo daa, amə bo fo saŋ ne

Wuribware ይ ba na ላ bo gyi mò kuwure, ne kētə kēmaa ne ateese mō yere bo sa-ὸ a waa-ὸ.”

¹⁷ Ne Yeesuu a taa nta kōtōrēnkyu bōrō, ne የ sa Wuribware aŋsē wēe se, ne የ yε, “Mōne pēee mōn' kōrē nuu. ¹⁸ Mō e tōwē mo i gywii mōne feyē lee mbeyōmō bo yō, ma lee nuu nta mō, amō saj ne Wuribware i gyi kuwure-o a fo.”

¹⁹ Ne የ taa bobobodoo, ne የ sa Wuribware aŋsē wēe se, ne የ tēŋjē-rō sa bamō, ne የ yε, “Mō kōyōwōregyi ne mō e ba a m bo sa mōne-ὸ nēe. Mōn' gyi bo nyinjī mō.”

²⁰ Anej dēe, ne bamō a gyi lōwē-ὸ, ne የ taa nta na kōtōrēnkyu bōrō sa bamō, ne የ yε, “Mō mbogya ne n tii Wuribware na aseſe mbonjē-rō a ደታŋ popwēe a kan-ὸ nēe. N twiiri a እ weē sa mōne.

²¹ Amaa mōn' nu feyē ደko ne o gyi mō kidiburo-o te mo aſe gyikpa mfēe. ²² Mō, dimaadi mō gyi-o, i wu feyē anej ne Wuribware a tōwē bo yera-ὸ, amaa ደko ne o gyi mō kidiburo-o i ነu aſe nēe fēe.” ²³ Ne baa lēe ba bise abee ba kpa bamō-rō ደko ne የ ba a የ bo gyi mō kidiburo amo-ὸ.

Anej ne Yeesuu agyasepo-ὸ i gyiiri kebrēſe se ikii-o

²⁴ Ne ikii a lwee Yeesuu agyasepo-ὸ-rō ba kpa mō ne የ gye bamō-rō የbrēſe-ὸ. ²⁵ Ne Yeesuu a tōwē gywii bamō feyē, “Ndē se awuye aware de bamō ደlej, ne ba kpa feyē ደkēmaa tee bamō kēnyare dabe feyē ‘aſeſe bamō nyare.’ ²⁶ Amaa mōne lee kwēe. ደko ne የ gye mōne-rō የbrēſe-ὸ kii mōne kayaagyi, na mōne-rō የgyēŋkpeepo-ὸ mō kii mōne kēnya. ²⁷ ደko ne o te na ደko waa ateese baa mō-ὸ e

gye bresε, bεεε øko nε o waa ateese-o e gye bresε? Økemaa nyi feyε øko nε o te na bo waa ateese baa na o gyi-o e gye bresε. Amaa m feraa m bo mone-rø nee mo i suŋ mo e sa mone. ²⁸ Mo aa mone ya gyi aworeføa nε mo a gyi-o pεee. ²⁹ Aneŋ se-ø, feyε aneŋ nε n sε a sa mo kuwure-o, n gbaa mo e sa mone koko aneŋ dεe. ³⁰ Mo aa mone e kyena mo kuwure-o si, na ane gyi a ane nuu, na mon' gyi ane Isireelii awuye a nsuro kudu ḥnyø-ø kuwure.”

*Aneŋ nε Yeesuu yε Peetroo e tøwε εø moŋ nyi mø-ø
(Matiyo 26.31-35; Maak 14.27-31; Yohaneey 13.36-38)*

³¹ Mfeŋ nε Yeesuu a tee feyε, “Simøŋ, Simøŋ, Øbønsam a kore mo kpa na o kyo mone-rø kee mone-rø bamø nε o taare a o nya na bo kii mø lee-o, feyε aneŋ nε bamø ya kyaare yaabraa, nε baa lee agyi-o, ba taa afenfentee-o bo twee-ø. ³² Simøŋ, mo e tøwε a n gywii fo feyε fo e sere a fo yøwε mo. Amaa mo a kore kebwarekore sa fo feyε san amo, fo ma yøwε mo kokøøregyi. Na san nε fo a kinjø fo e ba-ø, fo waa fo beekø-ana agyasepo-ø mfeø wøre.”

³³ Nε Peetroo a beŋŋaa mø feyε, “Mo nyanpe, mo e gya fo se, nε amo e gye kitii na bo tii mo aa fo, nε amo e gye lowi na mo aa fo a wu.” ³⁴ Mfeŋ nε Yeesuu yε, “Peetroo, mo e tøwε mo i gywii fo feyε, ndøø kanye mo fo e swøø iluwi esa feyε fo mon' nyi mo pwεe na kyanjare dεe fore.”

Atanne mbøøteø na ekoree na apan aseŋ

³⁵ Nε Yeesuu a bise mø agyasepo-ø feyε, “San nε mo a dεe suŋ mone feyε mon' ya tøwε aseŋ timaa-o, nε n yø mone e yø mone ma taa atanne mbøøteø na ekoree na asebeta-ø, mone a yø-ø, mone a nu mone

eyeε feyε mone a moŋ yaa atetomonja amo aaa?"
Né bo yε, "Daabii."

³⁶ Né Yeesuu yε, "Amaa mbeyomā feraa ɔkemaa ne o de atanne kabəatεe-ɔ na koree-ɔ, a tiri feyε ɔ taa kra. Né ɔkemaa né mò e moŋ de kepanj, a tiri feyε o fe mò kaare bo sɔɔ kokο. ³⁷ Bo lee feyε mon' nu lee mo ase feyε anen dεe né baa kyoree mo aseŋ waa abwareseŋ wore-ɔ-rɔ feyε, 'Baa waa mò ketɔ ne ba waa abyewaapo-ɔ', a tiri feyε a ba kaseñtiŋ. A lee feyε anen né baa kyoree mo kuŋu si aseŋ-ɔ, sanj e kpa a o fo feyε a waa kaseñtiŋ."

³⁸ Né mò agyasepo-ɔ a beŋjaa mò feyε, "Anε nyanjpe, kεe, apan anyo bo mfee."

Né Yeesuu yε, "Daabii, aa baare."

*Anen né Yeesuu a ya kore kεbwarekore Mfɔ-Ayii
kebeε-ɔ se-ɔ
(Matiyo 26.36-46; Maak 14.32-42)*

³⁹ Feyle anen né o kyɔ o waa sanj kemaa-ɔ, né oo yɔ Mfɔ-Ayii kebeε-ɔ se, né mò agyasepo-ɔ a gya mò se yɔ mfεŋ. ⁴⁰ Bamø a fo mfεŋ-ɔ, né Yeesuu a tɔwe gywii bamø feyε, "Mon' kore Wuribware feyε ɔbɔnsam ma kaŋ kyɔ mone-rɔ kεe feyε mone i kinŋi kamee aaa." ⁴¹ Né oo kyɔn yɔ akato se kafwee ya kpuni anjurii kore kεbwarekore. ⁴² O yε, "N se, mbeyomā feraa mo e kore fo nee feyε, fo e kpa, fo sa a mo aworefɔo né mo i gyi mɔ-ɔ gyε kεe, na m ma wu. Amaa kanɔ nkemaa né fo e kpa-ɔ bware sa mo." [⁴³ Né Wuribware kabəɔ kɔ a lee mò se bo sa né mò eyεe a seŋ mò. ⁴⁴ Né aa tɔraa mò gbaa, né nkεe oo pee akato kore kεbwarekore, na o swaare mbogya, né n lee mò kayowore se n dwεe sweere.]

* ^{22:37} Isaya 53.12.

45 Né oo koso lee kebwarekorekpa-o mfen ya to mò agyasepo-o da bo di idi, a lee feye bamø gbaa aa tɔraa bamø, né tɔraa amo a sa né baa kpone. **46** Né oo bise bamø feye, “Nteto se né moné da moné di idi-o née? Mon' koso kore kebwarekoré feye Óbønsam ma kan kyø moné-rø kée feye moné i kinjji kamæe aaa.”

*Aneñ né baa kra Yeesuu-o
(Matiyo 26.47-56; Maak 14.43-53; Yohanee 18.1-11)*

47 Na Yeesuu sañ o sa señsa, né Yudas né o gyé Yeesuu agyasepo kudu anyo-o øko-o a gyé asesë kukwii kq nkree ba. Né oo bo kyokeywee Yeesuu kedaabøj se bo ka mò kanø, feye aneñ né Yudaa awuye e ka abee kanø sañ kemaa-o. **48** Né Yeesuu yε, “Yudas, amo fo de kedaabøj se kokyokywee née fo de mo, dimaadi mò gyi-o, fo e sa mo adon aaa?”

49 Amo feraa Yeesuu agyasepo-o a lju ketø né ke e ba-o, né bo yε, “Ané nyanype, ané ba ané apañ-o bo kø bamø aaa?” **50** Né bamø øko a baa kepar bo ne Wuribware alønjøpo bresë-o anya-o øko kigyisesebø teñ.

51 Né Yeesuu yε, “Yøwø, amo-o a baare.” Né Yeesuu a daborø onyare amo a kesebø-o, né oo kya kemø.

52 Né Yeesuu a bise Wuribware alønjøpo abresë na Wuribware suñkpa a adeeresepo abresë na mañ abresë né baa ba a bo bo kra mò-o pøee feye, “Amo moné a baa apañ na akyokuñ née na mon' bo kra mo feye oyu-o ooo? **53** Nke mfene mò-rø mo aa moné née na mo e kaapo abwareseñ Wuribware suñkpa-o kabuno, na moné mo moné

moŋ kra mo. Amaa mbeyəmə nē Wuribware a sa Ḍbənsam kpa feyε o sa a moŋ' waa aneŋ-ɔ nēe.”

*Aneŋ nē Peetroo yε o moŋ nyi Yeesuu-o
(Matiyo 26.57-58, 69-75; Maak 14.53-54, 66-72;
Yohanee 18.15-18, 25-27)*

⁵⁴ Mfεŋ nē baa kra Yeesuu taa mò yaa Wuribware ələŋŋəpō bresε a ləŋ-ɔ-rɔ. Bamø a yɔ-ɔ, nē Peetroo a sii kamεε o gya bamø se. ⁵⁵ Baa kure deekpa ko mə ləŋ-ɔ kabuno nsəna, nē Peetroo a sii gyəŋŋəbamø nē bo te ba wɔrε deekpa amo-ɔ ase-ɔ mfεŋ. ⁵⁶ Amɔ kabre ko a ɲu Peetroo na o te deekpa amo ase-ɔ, nē ɔɔ deere mò akatɔ-rɔ, nē o yε, “Onyare mə gbaa na Yeesuu e gye nē bo naa.”

⁵⁷ Ne Peetroo a swεe feyε, “Okyee, moŋ nyi mò gbaa.”

⁵⁸ Bo waa kafwεe-ɔ, nē ɔnyare ko a bεe ɲu Peetroo, nē o yε, “Nee fo gbaa fo gye Yeesuu a aseε-ɔ ɔkɔ ε?” Ne Peetroo bεe o yε, “Onyare, moŋ tii bamø se ooo.”

⁵⁹ Bεe bo fo dəŋhwεrεe kɔŋko-ɔ, nē ɔnyare ko mə a bεe ba bo pee akatɔ tɔwε feyε, “Amo-ɔ fεraa moŋ de ikii, ɔnyare mə na Yeesuu e gye nē bo naa, a lee feyε mò seŋsa gbaa a lee Galileyanyi lee-o nee.”

⁶⁰ Ne Peetroo a bεe beŋŋaa feyε, “Onyare, moŋ nyi ketɔ nē fo e tɔwε kəmo aseŋ-ɔ.” Puri amo-rɔ mfεŋ na o san o sa seŋsa, nē kyanarε a fore. ⁶¹ Mfεŋ ne Yeesuu a buruwaa deere Peetroo akatɔ-rɔ, nē Peetroo a nyiŋni si feyε Yeesuu a tɔwε gywii mò feyε, “Ndɔɔ kanye mɔ, fo e swεe iluwi esa feyε fo moŋ nyi mo, pwεe na kyanarε deε fore.” ⁶² Amo fεraa nē Peetroo a lee yɔ kawu ya su bweetɔ.

*Aneñ ne baa saare Yeesuu, ne baa daye mò-ɔ
(Matiyo 26.67-68; Maak 14.65)*

63 Né bamø ne ba deere Yeesuu si-o a saare mò, ne baa daye mò. **64** Né baa ba kaprakëe bo ñure mò akatə se. Amə øko ya da mò na bo tòwë gywii mò feyε, “Fø i nyi feyε fo gye Wuribware a akyaamee-ɔ øko, tòwë mò ne oo da fo-ɔ gywii anε.” **65** Né baa tòwë aseñ bwëetø bo saare mò.

*Aneñ ne baa yaa Yeesuu Yudaa awuye a iwurekpa-ɔ
(Matiyo 26.57, 59-66; Maak 14.53, 55-64)*

66 Kayε ñke-o, ne maŋ abrëse-ɔ na Wuribware aləññəpo abrëse-ɔ na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ a bo gyanje, ne baa baa Yeesuu bamø akatə-rø. **67** Né bo yε, “Tòwë a anε nu, fo e gye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyonwë kayε mɔ-rø-ɔ oo?”

Né oo beñjaa bamø feyε, “Mo ya tòwë gywii mònë gbaa, mònë maa kɔɔrë a mòn' gyi. **68** Aneñ dεε ne mò ya bise mònë aseñ, ne mònë maa lee kano. **69** Amaa mò e tòwë mò i gywii mònë feyε lëe mbeyɔmø bo yø, mò, dimaadi mò gyi-o, e kyena Wuribware owure dabë-ɔ kigyise si, na mò aa mò a gyi mò kuwure-o.”*

70 Né bamø peεε yε, “Amo feraa, amə fo gye Wuribware mò gyi-o nee eee?”

Né Yeesuu a beñjaa bamø feyε, “Aneñ ne mònë a tòwë-ɔ gyε kasentinj.”

71 Né bo yε, “Anε maa lee kpa øko a o bo tòwë kɔtøkø pwεε na anε dεε ñu feyε oo gyi kepø. Anε

* **22:69** Daniyel 7.13-14.

fɔŋfɔŋ gbaa a nu mò a tɔwɛ feyɛ mò aa Wuribwareta.”

23

*Aneŋ ne baa yaa Yeesuu Romanyi gominaa akatɔ-rɔ-ɔ
(Matiyo 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Yohanee 18.28-38)*

¹ Ne asesɛ-ɔ pɛɛɛ mɔ a koso, ne baa taa Yeesuu yaa Romanyi gominaa ne ba tɛɛ mò ε Pilat-o akatɔ-rɔ, na ɔ sa bamɔ kpa feyɛ bo mɔɔ mò. ² Ne baa lee ba porɔ mò mfɛŋ feyɛ, “Anɛ a kra ɔnyare mɔ na ɔ naa ɔ pennɛ asɛsɛ feyɛ bo ma ka lenpoo sa Kayesaa, mɔnɛ Roma awuye owure dabe-ɔ. Na mò gbaa gye owure nee. Ne ɔ bee ɔ ye mò e gye Kristoo ne Wuribware a tɔwɛ bo bɛya feyɛ o sunj a ɔ bo kyoŋwɛ kayɛ mɔ-rɔ-ɔ.”

³ Ne Pilat a bise Yeesuu feyɛ, “Baa porɔ fo feyɛ fo a tɔwɛ feyɛ fo e gye Yudaa awuye owure-o. Emene ne fo i lee kanɔ?”

Ne Yeesuu mɔ ye, “Seŋbise mɔ a lee fo asɛ nee eee?”

⁴ Ne gominaa-o a tɔwɛ gywii Wuribware alɔŋŋɔpo abrɛsɛ-ɔ na asɛsɛ biribiri ne baa ba iwurekpa bo yere mfɛŋ-ɔ feyɛ, “M feraa moŋ ɲu ɔnyare mɔ kɛbɔyɛ ne ki i bu mò kɛpɔ-ɔ.”

⁵ Amaa ɲkee gbaa ne asesɛ-ɔ a pee akatɔ ba porɔ mò. Bo ye “Mò aseŋ ne ɔ kaapo-ɔ e kpa a a baa asen Yudeya sweɛrɛ sɛ. Galileya sweɛrɛ sɛ ne ɔɔ lee ɔ kaapo amo, ne mbeyɔmɔ ɔɔ taa baa bo fo mfɛɛ-ɔ.”

Aneŋ ne baa yaa Yeesuu Herɔd akatɔ-rɔ-ɔ

⁶ San ne gominaa-o a nu amo-ɔ, ne oo bise feyɛ, “Onyarɛ amo gye Galileyanyi nee eee?” Ne baa

beñjaa feyε, “O gyε.” Amɔ Galileya sweere se owure gyε Herod* ne o bo Yerusalem mañ-nɔ sañ amo-ɔ. ⁷ Gominaa-o a nu amo-ɔ, ne oo sa ne baa yaa Yeesuu Herod ase.

⁸ Owure Herod a ሥ Yeesuu-o, ne aa waa mò kñne bwëetɔ, bo lee feyε oo nu mò aseñ, ne o kyo o kpa mò kuñu kededa. O kpa a o ሥ akpeñeyëetɔ ne o waa-ɔ née. ⁹ Aneñ se-ɔ, ne Herod a bise Yeesuu aseñ bwëetɔ. Amaa Yeesuu moñ beñjaa mò. ¹⁰ Ne Wuribware aløñjøpo-ɔ na Wuribware mbraa akaapopo-ɔ a lee yø akatɔ-rɔ ya porɔ Yeesuu bwëetɔ.

¹¹ Nkee Owure Herod na mò asoogyaa awuye a saare Yeesuu, ne baa waa mò kanø ñkemaa mo ne ba kpa-ɔ, ne baa ba waagya damenañse ko bo bun mò, ne baa kiñjaa mò yaa Gominaa Pilat ase. ¹² Gominaa Pilat a sa ne baa yaa Yeesuu Owure Herod ase-ɔ, lee ñke nsi amo ne owure-o a taa gominaa-o kenyarë. Pwεε ne sañ mo a deε fo-ɔ, bo gyε adon née.

*Aneñ ne Romanyi gominaa-o a sure si feyε bo moø
Yeesuu-o
(Matiyo 27.15-26; Maak 15.6-15; Yohanee 18.39
- 19.16)*

¹³ Ne Gominaa Pilat a tee Wuribware aløñjøpo abrëse-ɔ na mañ agyenkpreepo-ɔ na asese-ɔ pεεε bo gyanjø. ¹⁴ Ne oo tøwø gywii bamø feyε, “Moñe a baa ñnyare mo mo ase née feyε o naa o pennaa asese née. Mbeyømo, mo a bise mò dëere aseñ-ɔ-rɔ moñe akatɔ-rɔ mfëe, ne mo a ሥ feyε o moñ gyi aseñ pεεε ne moñ e porɔ mò amo se-ɔ kepø. ¹⁵ Aneñ deε ne

* **23:6** Mò e gyε Herod Antipas née.

Owure Herod gbaa moṇ ḥu kēpō nē oo gyi-o, bō leē feyε oo kinjaa mō bō kyōn̄wē anē. Ḫnyare mō moṇ waa seyε nē anē i kperi amo se a anē mō mō-o. **16** Amoṣe-o mo e sa nēe a bō da mō paara, na bō yōwē mō a o nare ya kyure.” [**17** Ḫō tōwē anē, a leē feyε saj kēmaa mō Wuribware-a-kya-anē-yōwē a ateese kigybēe-o, Romanyi gominaa i lee bamō nē oo tii bamō tiikpa-o ḥoko a o sa bamō.]

18 Nē asēse pēee a faa-rō keŋkeŋ feyε, “Mō mō! Na fō lee Bar-Abas lēe tiikpa-o sa anē.” **19** Bar-Abas e gyē ḥnyare kō nē oō sa nē asēse a kōso kō bō kye Roma abanē manj mō-rō, nē oō mōa asēse, nē baa kra mō tii-o nēe.

20 Amō gominaa-o saj o kpa feyε o yōwē Yeesuu bō kyōn̄wē. Anē se-o nē oō bēe bise asēse-o. **21** Nē asēse-o a bēe faa-rō keŋkeŋ feyε, “Da mō bō mēra kiyii kpare-abēe-rō se! Da mō bō mēra kiyii kpare-abēe-rō se!”

22 Nē gominaa-o a bēe tōwē gywii bamō sasepo feyε, “Ntētō bōyē gbaa nē oō waa? M fēraa moṇ kēe kētō nē oō waa nē o kperi kēmo se a o wu-o. Mō e sa a bō da mō paara nēe a bō yōwē mō a o nare ya kyure.”

23-24 Nē asēse-o a fēe-rō anē-aaa, nē ḥkee gominaa-o a bō kpōne sure si feyε o waa kētō nē bō yē o waa-o. Anē se-o nē oo bu Yeesuu kēpō. **25** Nē gominaa-o a lee Bar-Abas nē oō baa asēn manj-nō, nē oō mōa asēse-o lēe tiikpa bō kyōn̄wē, nē oō taa Yeesuu sa mō asoogyaa awuye feyε bō ya waa mō anē nē asēse-o e kpa-o.

*Aneŋ nē baa da Yeesuu bō mera kiyii kpare-abεε-rō sē-ɔ
(Matiyo 27.32-44; Maak 15.21-32; Yohanee 19.17-27)*

²⁶ Saŋ nē asoogyaa awuye-o de Yeesuu ba yɔ-ɔ, nē baa gyanjaa ḥonyare kō nē ɔɔ lee Kireenee maŋ-no-ɔ nē ba tee mō ε Siməŋ na o kyon o lwee maŋ-ɔ-rō. Nē baa yere mō taa kiyii kpare-abεε-rō-ɔ bō sɔrō mō, na o gya Yeesuu si. ²⁷ Na asesɛ demanjte-ɔ gya mō sē. Akyee kō gbaa bō bamō-rō bō gya sē, na ba su ba sa Yeesuu. ²⁸ Ne Yeesuu a buruwaa tɔwé gywii bamō feyε, “Yerosalem akyee, mone ma kperi mo sē su. Mon' su sa mone eyee na mone gyi-ana. ²⁹ Bō lee feyε saŋ kō e ba na asesɛ tɔwé feyε, ‘Akyee nē bō mōn kowē-ɔ na bamō nē bō mōn de ḥnyaagyi popwεε nē ba nyapō bamō-ɔ arju bō danj.’ ³⁰ Saŋ amo nē asesɛ e tɔwé a bō gywii abee feyε, ‘Mon' lee da ane sē’ na bō kore abeegyi feyε, ‘Mon' taa ane bō kweerō.’ ³¹ Kayii bōbwεε nē baa kywεε-ɔ, saŋboto kamō nē kaa wɔrε-ɔ. Bamō a waa mo amo-ɔ mbeyɔmō-ɔ, nē emenē nē ba ba a bō bō waa mone kamεε-rō?’

³² Amo anyare anyɔ kō nē bō gye aboyewaapo-ɔ mō tii si, nē ba yaa bamō aa Yeesuu a bō mō. ³³ Saŋ nē baa fo mfeŋ nē ba tee ε “Kolɔŋkɔrɔŋgi sweere-ɔ, nē baa da Yeesuu bō mera kiyii kpare-abεε-rō-ɔ sē mfeŋ. Nē baa da aboyewaapo anyɔ-ɔ mō ɔko bō mera kokō sē mō kigyise si, nē baa da ɔko-ɔ mō kokō sē Yeesuu kebena sē. ³⁴ Ne Yeesuu a tɔwε ε, “N sē, taa asoogyaa awuye mō ɛbɔyε bō ke bamō, a lee feyε bō mōn nyi kētō nē ba waa-ɔ.”

* **23:30** Hoseya 10.8.

Né asoogyaa awuye-o a waa mpini mpini bø ke Yeesuu atø buñse-rø taa.

³⁵ Né ɻkee asesø-o yere ba deere, na Yudaa awuye agyøŋkøεrø-o e møse mø ba tøwø ba kyoŋwø Yeesuu feyø, “O morøwø bōko, amaa moŋ' sa a anø køe feyø mø a tøwø ε mø e gye Kristoo né Wuribware a sun bø kyoŋwø kayø mø-rø-o, o taare a o morøwø mø eyøe aaa.”

³⁶ Né asoogyaa awuye-o gbaa a saarø mø, né baa yø Yeesuu asø ya sa mø nta. ³⁷ Né bø yø, “Fo e gye Yudaa awuye owure kaseñtin, amo feraa morøwø fo eyøe.”

³⁸ Né baa taa kaworetaa kø né gominaa-o a kyøreε se feyø, “Køe Yudaa awuye owure-o” bø mèra Yeesuu aju si.

³⁹ Né abøyøwaapo né baa da bamø aa Yeesuu bø mèra ayii kpare-abεε-rø se kake koŋkø-o øko a tu asaagyi weø Yeesuu si feyø, “N gye fo e gye Kristoo-o ooo? Morøwø fo eyøe, na fo morøwø anø.”

⁴⁰ Né abøyøwaapo amo ɔnyøsøpø-o a faa mø kosøbεε-o se feyø, “Fo moŋ sere Wuribware neø eøø? Kepø koŋkø né baa bu anø aa mø. ⁴¹ Anø feraa gbaa, baa bu anø kepø kpa se, bo lee feyø bøyø né anø a waa-o kōko né baa ka anø-o, amaa mø feraa, o moŋ waa bøyø ko.”

⁴² Né mø feraa a tøwø gywii Yeesuu feyø, “Yeesuu, saŋ né fo e ba a fo bø gyi kuwure-o, fo ma kaŋ taŋ mo se.”

⁴³ Né Yeesuu a tøwø gywii mø feyø, “Mo i gyi fo kaseñtin feyø ndøø mo aa fo e yø Wuribware se.”

*Aneñ ne Yeesuu a wu kiyii kpare-abee-rɔ-ɔ se-ɔ
(Matiyo 27.45-56; Maak 15.33-41; Yohanee 19.28-30)*

44-45 Aa bo fo mpase-ɔ, ne kyowę a yowę keda, ne kibugyii a da sweere amo se peee. Ne kaa gyi edəñhweree esa. Ne nkée waagya ne baa bo kuij Wuribware sunkpa a dɔdɔ-rɔ a kekyan-nɔ-ɔ a kyan-nɔ ntui nyi. **46** Ne Yeesuu a faa-rɔ kenken feye, “N se eee, mo a taa mo kra bo waa fo kesaree-rɔ.” Mò a tawę amo-ɔ lowę-ɔ, ne oo kii Ebware lee.

47 Amo asoogyaa obresε-ɔ a ḥu atɔ ne aa waa mfeñ-ɔ, ne oo kyɔrɔ Wuribware, ne o yε, “Kasentij, weetee o gyε sese timaa.” **48** Amo feraa asesε ne baa gyanje mfeñ ba deere atɔ-ɔ a ḥu ketɔ ne kaa waa-ɔ, ne baa kinji yɔ pε, na bamɔ asaree gya bamɔ aju ba su. **49** Ne bamɔ ne bo nyi Yeesuu neenee-ɔ na akyee ne baa gya mò se lee Galileya sweere se-ɔ yere kefɔ ba deere ba kyowę.

*Aneñ ne baa pure Yeesuu-o
(Matiyo 27.57-61; Maak 15.42-47; Yohanee 19.38-42)*

50-51 Amo onyaré kɔ mɔ bo-rɔ ne ba teε mò ε Yosef ne oo lee Arimateya man ne o bo Yudeya sweere se-ɔ. O gyε sese timaa, ne asesε mɔ bee ba bu mò bweetɔ. Mò feraa gywii saŋ ne Wuribware i gyi kuwure sweere mɔ se-ɔ nee. O tii iwurekpa asenjyipo-ɔ se, amaa n gyε mò aa bamɔ kanɔ feye bo bu Yeesuu kεpɔ. **52** Aneñ se-ɔ ne onyaré mɔ a yɔ Gominaa Pilat ase ya kore kpa feye mò feraa ε ya taa Yeesuu kifuniñ a o yaa pure. **53** Amo kegyeranta kɔ mɔ ne baa ḥeri kefore lee bɔ feye

kekyan-j-o maa mfən̄j. Amaa bō mōn̄ tēe pure əkō kēmō-rō. Aneñ se-ɔ nē Yōsēf a ya mayē kifuniñ-o, nē ɔɔ ba kyefuri bō miri mō, nē ɔɔ waa mēnañ taa mō waa kegyeran̄ta-ɔ-rō. ⁵⁴ A lēe feyē kake amo gyē Ifiyara nē. Amosē-ɔ kyōwē ya lowē, amo kukyure kake a lweero, nē əkō mōn̄ de kpa feyē o suñ kusun̄.

⁵⁵ Nē akyēe nē baa gya Yeesuu si lēe Galileya sweere se-ɔ a gya Yōsēf se ya ɲu kegyeran̄ta-ɔ na aneñ nē ɔɔ ba Yeesuu kifuniñ-o bō bēya-rō-ɔ. ⁵⁶ Ne baa kiñji yō pe ya kpa kadwii na kakyannē na bō ba bō kyiine Yeesuu kifuniñ-o. Nē baa kyure kukyure kake-o feyē aneñ nē Wuribware a mbraa-ɔ e kaapo-ɔ.

24

*Aneñ nē Yeesuu a kyijji lēe lowi-ro-o
(Matiyo 28.1-10; Maak 16.1-8; Yohanee 20.1-18)*

¹ Mēmēnēda, kake nē Yudaa awuye-o i kyure, nē bō maa waa kusuñ kēmaa-ɔ a kyōn̄-ɔ, Kosi-yara gyegyaye tututu, ne akyēe-ɔ a yō Yeesuu kegyeran̄ta-ɔ ase, na bō de kadwii na kakyannē-ɔ bamō ase. ² Amaa bamō a fō kegyeran̄ta-ɔ ase-ɔ, baa ɲu feyē kefore dabē nē baa kuroñ bō kpuse kēmō kanɔ-ɔ se feyē pōne-ɔ a kuroñ lēe-rō. ³ Amosē-ɔ nē baa lweero. Amaa bō mōn̄ ɲu ane nyāñpe Yeesuu kifuniñ-o da-rō. ⁴ Aneñ se-ɔ nē eyēe a kpeñ bamō. Puri amo-rō mfən̄ nē baa ɲu anyare anyā kō, na bō buñ əkaare nē e tōrē se pareparepare-ɔ bō yērē bamō ase. ⁵ Kufu a nya akyēe amo-ɔ se, nē baa buñje anyare anyā amo akatō-rō.

Né anyare anyɔ-ɔ a bise bamø feyε, “Nteto se né mɔnɛ i buwi alowipo-rɔ mɔnɛ e kpa ɔkɔ né o te-o? **6** Yeesuu moŋ bo mfee, oo kyo kyiŋji lée lowi-ro, oo daree. Mon' nyiŋji si feyε oo tɔwɛ gywii mɔnɛ saŋ né o bo Galileya-ɔ feyε, **7** ‘A tiri feyε bo taa mo, dimaadi mò gyi-o, bo waa abɔyewaapo kesaree-rɔ, na bo da mo bo mera kiyii kpare-abee-rɔ se, na kemø kake sasepo-ɔ na n kyiŋji lée lowi-ro.’ ”

8 Né akyee-ɔ a nyiŋji aseŋ-ɔ se. **9** Né baa kiŋji lée kegyeranṭa-ɔ-rɔ, né baa ya tɔwɛ ketɔ né baa ḥu-o pεεε gywii mò agyasepo kudu kako-ɔ, na bamø né bo bo bamø ase-ɔ. **10** Amɔ akyee amo anyare e gyε Mariya Magadalanyi na Yohana na Yakubu mò nyi Mariya. Akyee mɔ na bokɔ né bo tii bamø se-ɔ ya yɔ ya tɔwɛ aseŋ-ɔ pεεε gywii Yeesuu ayaa-rɔ ayerepo-ɔ. **11** Amaa baa fa né feyε ketɔ né akyee amo a tɔwɛ gywii bamø-ɔ moŋ de kaase. Amose-ɔ bo moŋ kɔɔre gyi.

12 Né Peetroo feraa a koso ḥwεenaŋ yɔ Yeesuu a kegyeranṭa-ɔ ase. Mò a fo-ɔ, né oo buŋje deere-rɔ ḥu kyefuri né baa bo miri Yeesuu kifuninj-o. Ḫmoŋ lεe ḥu sεye bo tii si. Né ketɔ né kaa waa-ɔ a kpeŋ mò eyee, né oo kiŋji yɔ pe.

*Imayus koyɔ-ɔ
(Maak 16.12-13)*

13 Kake amo dεε, né Yeesuu agyasepo anyɔ ko a koso lée Yerɔalem maŋ-nɔ bo naa ba yɔ kamaŋgyii ko né ba tεε ε Imayus-o. Mfεŋ na Yerɔalem e waa feyε emayere isunoo. **14** Bo naa ba yɔ na ba tɔwɛ ketɔ né kaa waa Yeesuu Yerɔalem-ɔ aseŋ. **15** Bamø a naa na ba tɔwɛ amo aseŋ-ɔ, né Yeesuu fɔŋfɔŋ a

lēe tōj ko nare ya tō bamō-rō, nē እkee mō aa bamō naa. ¹⁶ Baa እu mō, amaa bō moŋ pini mō.

¹⁷ Nē Yeesuu a bise bamō feyε, “Ntētō aseŋ nē mōne naa mōne e tōwē mōne i gywii abee-ō nēe?”

Nē baa sii yere, nē oo እu feyε bamō akatō a pee. ¹⁸ Nē bamō ወko nē ba tēe mō ε Kilopas-ō a bise Yeesuu feyε, “Amō fō feraa fō wōrē e gye ወfō Yerosalēm mfēe, nē fō moŋ nyi እke mfēnē mō-rō a kētō nē kaa ba-ō?”

¹⁹ Nē Yeesuu yε, “Ntētō aseŋ ya ba?”

Nē baa bēnjaa mō feyε, “Kētō nē kaa waa Yeesuu Nasarētēnyi-o. Weetee o gye Wuribware a akyāamē-ō ወko nēe, nē aseſe-ō a እu feyε Wuribware a sa mō keyaaleŋ bweetō feyε o waa akpeñyeetō, na o kaapo abwareſen. ²⁰ Nē Wuribware alōnñōpo-ō na maŋ agyēñkreepero-ō a gyi mō aseŋ, nē baa bu mō kepō, nē bō yε a bware feyε o wu. Nē baa taa mō sa Roma awuye, nē baa da mō bō mēra kiyii kpare-abee-ō se. ²¹ Na weetee anē mō anē de mō tēmaa feyε mō e gye nē o ba na o bō mōrōwē Isireelii awuye. Amō እke nsa e gye ndōo feyε bamō a waa mō anē nē anē a tōwē-ō. ²² Amaa anē akyēe nē bō tii anē se-ō a sa nē eyēe a kpeñ anē, bō lēe feyε baa ya deērē kegyeranṭa-ō-rō gyegeyaye kese-ro. ²³ Nē bō moŋ እu kifuniñ-o, nē baa kiñji bō tōwē gywii anē feyε Wuribware mbōo kō a lee bamō eyēe bō kaapo bamō. Mfēnē nē baa tōwē gywii bamō feyε Yeesuu a kyinñji lēe lowi-ro. ²⁴ Nē anē-ō bōkō a ya deērē kegyeranṭa-ō-rō, bō moŋ እu Yeesuu-o feyε anē dēe nē akyēe amo a tōwē-ō.”

25 Né Yeesuu a tawé gywii bamō feyε, “Mone moj de mfεεrε. Mone saj mone moj kɔɔrε kεtɔ nε Wuribware akyamεe a kyoree waa abwareseñ wɔrε-ɔ-rɔ-ɔ gyi mone nkronɔ-rɔ. **26** Mone moj tεe nu kaase feyε a tiri feyε Kristoo nε Wuribware yε o sun-o i nju awɔrefɔ na o wu, pwεe na o dεe nya wuraa na kεdabe Wuribware se.”

27 Bamō aa Yeesuu a kya kpa se bo naa-ɔ, nε Yeesuu a lee o lee kεtɔ nε Mosis na Wuribware akyamεe-ɔ a kyoree waa abwareseñ wɔrε-ɔ-rɔ-ɔ bo kaapo mò kuŋu si aseñ-nɔ pεee gywii bamō.

28 Bamō a kpa a bo tɔ kamaŋyii nε ba yɔ kamō se-ɔ-rɔ-ɔ, nε Yeesuu a waa feyε mò feraa e kyon se mfεñ-ɔ. **29** Amaa bo moj sure si feyε o kyon yɔ-ɔ se-ɔ, nε bo yε o bo sowē bamō ase mfεe, a lee feyε kyowε a lowε. Amose-ɔ nε Yeesuu a ya sowē bamō ase.

30 Nε mò aa bamō a kyena na bo gyi ateese, nε oo taa bodobodoo-ɔ, nε oo sa Wuribware anje weε se, nε oo teŋŋe-rɔ sa bamō a bo gyi. **31** Nkée nε bamō akatɔ a buŋji neenεe-ɔ nεe, nε baa pini mò mfεñ, amaa bo moj lee nju mò, oo nja.

32 Nε baa tawé gywii abee feyε, “Saj nε oo kaapo anε abwareseñ-ɔ-rɔ-ɔ, aa waa anε kɔnε, nε anε nkronɔ-rɔ a yuri ane, bεee?”

33 Mfεñ nε baa kɔsɔ puri amo-rɔ kiŋji yɔ Yerosalém maŋ-nɔ ya tɔ feyε Yeesuu agyasepo kudu kako-ɔ na bamō nε bo tii si-o a gyanje. Nε abee anyɔ-ɔ a tawé gywii bamō feyε baa nju Yeesuu na o kεe. **34** Nε baa beŋŋaa bamō feyε, “Kaseŋtiŋ, anε nyanyε a kyinji lee lowi-ro. Oo lee mò eyee bo kaapo Simɔŋ.” **35** Nε anyarε anyɔ-ɔ a tawé kεtɔ nε kaa ba kpa-ɔ-rɔ-ɔ na anε nε baa pini Yeesuu

saŋ nē ɔɔ tēŋŋē bodobodoo-o-ro sa bamō-ɔ gywii
bamō.

Anēj nē Yeesuu a lee mō eyēe bō kaapo mō agyasepo-ɔ

(Maak 16.14-18; Yohanee 20.19-23)

36 Na anyare anyo-ɔ saŋ ba tōwē aseŋ-ɔ ba gywii Yeesuu agyasepo-ɔ, nē Yeesuu fəŋfəŋ a lēe bamō sē ɔ yere bamō-rō mfēŋ, nē ɔɔ ka bamō kanə feyε, “Eyēe yure mone.” **37** Nē kufu a nya bamō, ba fa feyε ba ɲu kyenjaŋpo kō nē. **38** Nē oo bise bamō feyε, “Ntō i de mone kufu? Ntētə sē nē mone maa kōrē mone i gyi? **39** Mon' deere mo asaree na mo ayaapapaa, na mon' ɲu feyε mo nē. Na mon' kra mo-rō a mon' kē. Kyenjaŋpo de ayeegyi na abowii feyε anēj nē mone a ɲu n de-o ooo?”

40 Mō a tōwē anēj-ɔ, nē ɔɔ taa mō asaree na ayaapapaa bō kaapo bamō. **41** Bo saŋ bō mon' kōrē Yeesuu a aseŋ-ɔ gyi kyεεkyεε. Amaa bamō akatə a gyi, nē eyēe a kpeŋ bamō. To, nē Yeesuu a bise bamō feyε, “Monē de ateeše kō mfēe aaa?”

42 Nē baa taa kakinjyi deŋjase katin kō sa mō.

43 Nē ɔɔ taa wō bamō akatə-rō mfēŋ.

44 Nē ɔɔ tōwē gywii bamō feyε, “Saŋ nē n te na mo aa mone e sa seŋsa-ɔ, mo a tōwē aseŋ kō gywii mone, nē m bēe mo e tōwē amo-rō. Amo e gye feyε kētə kemaa nē Mosis a kyoree waa mō mbraa wore-ɔ-rō-ɔ, nē Wuribware akyamee a kyoree-ɔ, nē Deefid a kyoree waa mō ilin wore-ɔ-rō bō lēe mo kuŋu si-o e ba kasentij.”

45 Nē ɔɔ kya sē kaapo kētə nē kē bō abwareſen wore-ɔ-rō, nē a gye mō kuŋu si aseŋ-ɔ kaase. **46** Nē ɲkee ɔɔ tōwē nē feyε, “Baa kyoree waa abwareſen

wore-o-ro nee Feye Kristoo ne Wuribware ye o suj a o bo kyonwe kaye mo-ro-o i gyi aworefso, na o wu, na kemoo nke nsa o kijinji lee lowi-ro. ⁴⁷ Na mon' yo mfeey a Yerusalem awuye-o na kaye-ro asees pese ase ya ba mo kenyare bo tawee ase timaa-o gywii bamoo. Na mon' tawee gywii bamoo feye okemaa nu mò eyee, na o kinjji lee mò ebaye-ro, na Wuribware nya taa mò ebaye-o bo ke mò. ⁴⁸ Mon'e fonyo e gye amo ayerero. ⁴⁹ Na mo fonyo sa a Wuribware a kufwiije timaa-o ywee mon'e se, feye aneey ne n se Wuribware a tawee bo beya feye o waa-o. Amaa mon' gywii manj-no mfeey bo fo saj ne mon'e e nya mfaanee a keyaaleen ne ke e lee soso-o."

Aneey ne Yeesuu yii soso-o

(Maak 16.19-20; Ayaa-ro ayerepo asun 1.9-11)

⁵⁰ Ne nkee Yeesuu a sa ne mò aa mò agyasepo-o a yø haree Betaniya kama jyii, ne oo yase mò asaree soso, ne oo yure bamoo mfeey. ⁵¹ Mò a maa se o yure bamoo-o, ne Wuribware a bo yaa mò soso.

⁵² Ne mò agyasepo-o a sii mfeey suj mò, ne baa kinjji yø Yerusalem manj-no, na bamoo akato a gyi bweeto. ⁵³ Ne baa yø bo bo Wuribware suj kpa-o kabuno ba kyoro Wuribware kake kemaa.

**Abwareṣen Wore-ɔ
New Testament in Chumburung
(GH:ncu:Chumburung)**

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chumburung

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chumburung

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 30 Dec 2021

24326c91-bd91-5fb9-a5f1-7f3e726a9745